

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

**ROLE EKOTURISMU V RURÁLNÍM
PROSTORU
NA PŘÍKLADĚ CHKO ŽĎÁRSKÉ VRCHY**

Diplomová práce

Vít ROSECKÝ

Studijní program: N 1301 – Geografie

Studijní obor: Geografie – Historie

Prezenční forma

Vedoucí práce: mgr. Pavel KLAPKA, PhD.

Olomouc 2010

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval pod vedením
mgr. Pavla Klapky, PhD. a uvedl veškerou použitou literaturu a ostatní zdroje.

V Olomouci srpen 2010

Vít ROSECKÝ v.r.

Rád bych na tomto místě poděkoval svému vedoucímu diplomové práce za ochotu a cenné rady, které mně byly při tvorbě velmi nápomocné při tvorbě diplomové práce. Děkuji mu taktéž za užitečné rady v oblasti práce s literaturou.

Poděkovat bych chtěl i všem ostatním učitelům a pracovníkům Katedry geografie Univerzity Palackého v Olomouci za kvalitní přípravu do mé odborné praxe i dalšího osobního života.

Dále bych chtěl touto formou poděkovat správě CHKO Žďárské vrchy za poskytnutí souhlasu o používání symbolů CHKO; dále taktéž pracovníku Katastrálního úřadu ve Žďáře nad Sázavou bc. Ondřejovi Filipovi za poskytnutí statistických dat; ohromný dík patří všem, kteří se podíleli na sběru dotazníků pro potřeby této práce, a to: bc. Janě Blažíčkové, Lubomíru Bukáčkovi, bc. Tomáši Čadovi, mgr. Petru Dvořákovi, sl. Martině Filipovové, dr. Pavlu Klapkovi, Jiřímu Kohoutovi, bc. Ondřeji Láskovi, mgr. Stanislavu Martinátovi, bc. Janu Odehnalovi a bc. Věrece Zítkové. Za cenné rady ke kartografickému zpracování práce děkuji mgr. Ivanovi Matějčkovi a mgr. Evě Novákové, za stylistikou a jazykovou opravu děkuji Lubomíru Bukáčkovi z Ostravské univerzity a bc. Lucii Jevické z VUT.

Největší dík pak směřuji k oběma mým rodičům za výraznou a nikdy neutichající podporu během mého vysokoškolského studia.

Děkuji.

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Bc. Vít ROSECKÝ

obor (studijní kombinace)

Geografie-Historie

Název práce:

**Role ekoturismu v rurálním prostoru na příkladě CHKO Žďárské
vrchy**

Role of ecotourism in a rural space: the example of the Žďárské vrchy PLA

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je komplexní hodnocení role ekoturismu v rurálním prostoru, a to jak z hlediska krajinného tak sociálně-ekonomického. Modelovým územím je CHKO Žďárské vrchy.

Doporučená struktura práce:

1. Úvod
2. Cíle, teoretické předpoklady a metody zpracování
3. Širší geografický rámec řešené problematiky
4. Ekoturismus a krajina Žďárských vrchů
5. Ekoturismus a sociálně-ekonomický aspekt ve Žďárských vrších
6. Role ekoturismu v geografickém prostředí
7. Závěr
8. Shrnutí – Summary (česky a anglicky), klíčová slova – key words

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

Leden 2009 – náplň jednotlivých kapitol, podrobná osnova

Červen 2009 – kapitoly 1 – 3

Únor 2010 – kapitoly 4 – 6

Rozsah grafických prací: grafy, mapy, fotografická dokumentace

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 až 24 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

BROŽOVÁ, I. (2005): Organic agriculture as one of the aspects of multifunctional agriculture. *Agricultural Economics*, 54:2, s. 51 – 56.

BUTLER, R. (1998): Rural Recreation and Tourism. In: Ilbery, B. (ed.): *The Geography of Rural Change*, Longman, Harlow, s. 211 – 232.

FENNEL, D. (2001): A Content Analysis of Ecotourism Definitions. *Current Issues in Tourism* 5:4, s. 403 – 421.

FENNEL, D. (2003): *Ecotourism: an introduction*. Routledge, London, 280 s.

JANČÁK, V. (2003): Geografie zemědělství a rurální geografie: základní pojmy a metodické přístupy jejich výzkumu v období transformace Česka. In Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. eds: *Geografie na cestách poznání*. UK, Praha, s. 181 – 190.

HALL, L., LEW, A. A., eds. (1998): *Sustainable Tourism: a geographical perspective*. Prentice Hall, New York, 248 s.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce: 15. 12. 2008

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2010

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AEO	Agroenviromentální opatření
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
BPEJ	bonitovaná půdně ekologická jednotka
CAP	Jednotná zemědělská politika (Evropské unie)
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
ČZU	Česká zemědělská univerzita
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
ESF	Ekonomicko-správní fakulta (při Masarykově Univerzitě v Brně)
ESTC	Ecotourism and Sustainable Tourism Conference – Konference o ekoturismu a udržitelném rozvoji
FAO	Food and Agriculture Organization – Organizace pro výživu a zemědělství při OSN
HZP	hrubá zemědělská produkce
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICZUJ	identifikační číslo základní územní jednotky
IDS JMK	Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje
JZD	jednotné zemědělské družstvo
k. ú.	katastrální území
LDC	Less Development Countries – méně vyvinuté země, tj. země třetího světa
LFA	Less Favoured Areas – méně příznivé oblasti
LPIS	Land Parcel Identification System – systém pro vedení a aktualizaci evidence půdy dle užívatelských vztahů dle zákona 252/1997 Sb., o zemědělství
MAS	místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí

NUTS	Nomenclature of Units for Territorial Statistics – Nomenklatura územních statistických jednotek
OECD	Organization for Economic Cooperation Development – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OOP	orgán ochrany přírody
ORP	obec s rozšířenou působností
PES	produkčně ekonomické skupiny
PLA	Protected Landscape Area – chráněná krajinná oblast
POÚ	pověřený obecní úřad
SAPS	Single Area Payment Scheme – jednotná platba na plochu
SAV	Slovenská akadémia věd
SÚJ	Smluvní územní jednotka
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
TIES	The International Ecotourism Society – Mezinárodní společnost ekoturismu
TTP	trvalé travnaté plochy
TUR	trvale udržitelný rozvoj
UNWTO	The United Nations World Trade Organization – Světová organizace cestovního ruchu
VDJ	velká dobytčí jednotka
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
ZD	zemědělské družstvo

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	4
1 ÚVOD	7
1.1 Cíle práce	7
2 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKA	9
2.1 Rešerše literatury	9
2.2 Vymezení pojmu rurální prostor	12
2.2.1 Rurální prostor v České republice a v Evropě	13
2.3 Ekoturismus a jeho vztah k ostatním formám venkovské turistiky	17
3 VLIV VYBRANÝCH FOREM „ZELENÉHO TURISMU“ NA CHKO ŽDÁRSKÉ VRCHY.....	24
3.1 Vymezení zájmového území	25
3.2 Specifika zemědělské činnosti v CHKO Žďárské vrchy	29
3.3 Postavení zemědělských subjektů v rurálním prostoru	35
3.3.1 Teoreticko -metodologický přístup k dotazníkovému šetření	35
3.3.2 Role venkovského turismu v rurálním prostoru očíma soukromých subjektů	37
3.3.3 Typologie zemědělských subjektů a jejich vliv na venkovský turismus	49
3.4 Vztah veřejné správy k formám venkovské turistiky	52
4 TURISMUS V RURÁLNÍM PROSTORU NA ÚZEMÍ ČR	60
5 VENKOVSKÝ TURISMUS V OKOLNÍCH STÁTECH	64
5.1 Rakousko	64
5.2 Spolková republika Německo	65
5.3 Polsko	66
5.4 Slovensko	68
5.5 Slovinsko	69
6 ZÁVĚR	70
7 SUMMARY, KEY WORDS	72
POUŽITÉ PRAMENY, LITERATURA A OSTATNÍ ZDROJE	73
SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A PŘÍLOH	85

PŘÍLOHY

1. ÚVOD

Lidé odjakživa cestovali za poznáním, ale i za odpočinkem. V dnešní době se z turismu stala jedno z nejdůležitějších odvětví světového hospodářství. Avšak ne vždy má turismus kladné stránky. Mezi jeho zásadní negativa jistě patří dalekosáhlé environmentální dopady, ať turista cestuje na sebekratší vzdálenosti. Proto se lidé moderní doby snaží při svém cestování za rekreací o co nejmenší zásahy do přírody. Do popředí se tak místo masového turismu začíná být oblíbenější alternativní formy trávení volného času.

To se týká zejména venkova, který během dlouhého historického období postupně ztrácel kontakt s městskými regiony. Posléze začíná mít venkov i mimoprodukční funkce, z nichž nejdůležitější jsou péče o přírodu, ale slouží též jako místo klidného odpočinku. Různé formy venkovského turismu a ekoturismu jsou šetrné jak ke krajině, tak k tradičnímu venkovskému životu, navíc přináší na venkov tolik potřebné – a chybějící – finance v mnoha podobách.

1.1 CÍLE PRÁCE

Cílem této diplomové práce je poskytnout obraz vlivu ekoturismu, ale i venkovského turismu, jakožto příbuznému oboru alternativního turismu na rurální prostor. Jelikož se jedná o poměrně nové formy rekreace, které mají charakteristická specifika, je nutné si blíže představit cestovní ruch na venkově, definovat ho, jeho formy klasifikovat podle světově uznávaných odborníků. Názory na vývoj ekoturismu, resp. venkovského turismu budou diskutovány v rešerši literatury, která bude vycházet při absenci českých zdrojů zejména z prostudované zahraniční literatury. Následně bude vymezen pojem rurální prostor, který v drtivé většině případů slouží k provozování ekoturismu a venkovského turismu, které se poté mohou souhrnně označovat jako venkovský cestovní ruch. Dílčí teoretické části diplomové práce bude též analýza pojmu venkov v Evropě a v České republice, včetně základních legislativních dokumentů.

Praktická role ekoturismu a venkovské turistiky pak bude prezentována na příkladech podhorských oblastí, které mají největší potenciál k provozování těchto forem turismu

v ČR. Za modelovou oblast pak byla vybrána Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která bude stručně charakterizována a zejména kvůli statistickým účelům bude geograficky vhodně upravena. Na vymezeném území pak budou provedeny dvě odlišné formy dotazníkového šetření, které budou mapovat reálnou situaci ve vymezeném území. První z těchto šetření má za cíl mj. získat kvalitní a unikátní databázi podnikajících subjektů, která po statistické analýze, mající základ ve studiu podobných prací. Z následné syntézy bude část výsledků prezentována se zaměřením na možný rozvoj venkovských forem turismu ve vymezeném území. Druhé dotazníkové šetření má přinést zevrubné zhodnocení názorů představitelů jednotlivých obcí v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Tyto závěry přispějí k pochopení otázky vztahů obcí jakožto základním článkem samosprávy a venkovských forem turistiky, které vystupují ve vztahu k obecním úřadům jako vítaní partneři.

Cílem práce je též obecné zhodnocení možností alternativní dovolené v ČR se zaměřením na venkovský turismus a jeho formy. Diplomová práce se též zabývá celkovou charakteristikou a stručným popisem provozování ekoturismu a venkovského turismu v okolních státech ČR – Rakouska, Spolkové republiky Německo, Polska, Slovenska a Slovinska, na kterých budou demonstrovány základní směry vývoje turismu na venkově.

2 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKA PRÁCE

V následujících podkapitolách bude blíže představena historie disciplíny, a to formou diskuze nad základními monografiemi či články, které ovlivnily směřování ekoturistiky i venkovské turistiky nebo obsahují základní či souhrnné názory na probírané téma. Tato kapitola se taktéž zabývá vymezením pojmu venkov, v českém i evropském prostředí, včetně jeho typologie. Dále jsou zařazeny do systému a definovány všechny formy venkovského turismu, se kterými se dále pracuje v práci.

Protože tato diplomová práce má praktické části, které se zabývají hodnocením role ekoturismu a venkovské turistiky na rurální prostor, je třeba řádně objasnit metodiku výzkumu. Po uvážení je ovšem tato metodika zařazena až k samotným kapitolám týkajících se výzkumu (kap. 3.3.2; resp. kapitola 3.4).

2.1 REŠERŠE LITERATURY

Tato předkládaná rešerše je stručný souhrnný přehled vybraných nejvýznamnějších prací (zejména humánních geografů), které se věnují nejen samotnému agroturismu, ekoturismu, ale v jistém směru také geografii zemědělství nebo geografii cestovního ruchu, jakožto humánně-geografické disciplíny, které jsou úzce spjaty (a nepřímo nadřazeny) právě agroturismu a ekoturismu. Rešerše si tedy přímo nevšímá literatury publikované biology, ochránci přírody či nadšenci udržitelného rozvoje, ale víceméně geografickými pracemi.

Pro zpracování rešerše o ekoturismu v zahraničí byla jako návod použita literatura doporučená vedoucím této diplomové práce dr. Klapkou (BEAUMONT 2001; FENNELL 2001; FENNELL 2002b; FENNELL, WEAVER 2005; TORRES, MOMSEN 2004; TYLER, DANGERFIELD 2001), následně byly články, monografie, příspěvky ke konferencím, které byly dále podrobeny diskuzi.

Samotnému vymezení pojmu ekoturismu se v českém prostředí překvapivě nevyjadřuje téměř žádná publikace, nýbrž je definován vždy v sepletí s ostatními formami turismu. V české geografické obci se totiž téměř nikdo turismu trvale udržitelného rozvoje prakticky nikdo nevěnoval (KLAPKA 2006) – na rozdíl od

slovenských geografů. Na základě zahraniční literatury (viz níže) jsou poprvé funkce ekoturismu, popř. „turistiky udržitelného rozvoje“ v českém, respektive ve slovenském prostředí, postupně vymezovány od poloviny 90. let (HUBA, IRA 1996; IZAKOVIČOVÁ, MIKLÓS, DRDOŠ 1997; MOLDAN 1996; z negeografických prací např. ekolog ČIHAŘ a kol. 1998, cit. dle KLAPKA 2006), dále jsou rozváděny na přelomu tisíciletí (FILOVÁ 2002; HUBA, IRA 2000; HUBA 2002; MOLDAN, HÁK, KOLÁŘOVÁ 2002; PÁSKOVÁ 2001). Ekoturistiky – i když to tak sami nenazývají – ve velkoplošných chráněných území se dotýkají zejména práce publikované po r. 2000 – a to zejména velmi frekventovaně navštěvovaných chráněných území – Krkonoš, Pálavy, Bílých Karpat apod. (např. ČERVENKOVÁ 2008; KLAPKA 2006; KLAPKOVÁ 2005; MIČKOVÁ 2009; MRAKOVOVÁ 2009), nicméně stále se jedná o první pokusy.

Právě v zahraničí je o ekoturismus a jeho různé formy jako takové nepoměrně větší zájem nežli v ČR, proto se mu také věnují významní geografové minulosti i současnosti. Vůbec první zmínky o pojmu ekoturismus, jakožto jedné z forem alternativního cestovního ruchu, která má být šetrná k životnímu prostředí, jsou publikovány od 70. let 20. století (BUDOWSKI 1976; DUNLAP 1975; van LIERE, NOE 1981; SACHS 1974). V 90. letech se diskuze dále rozvíjí, a to jednak samotným definováním fenoménu ekoturismu (BUTLER 1991, FENNELL 2001, FENNELL 2003; HALL 1994, LEW 1998, MURPHY 1998) nebo jeho možným směřováním (všeobecně zde nejpodstatnější jsou FENNELL 2002a; HALL, LEW 1998; NELSON 1994).

Od poloviny 90. let je též upozorňováno na negativní důsledky komercializace ekoturismu (BUCKLEY 2001; HALL 1994; HUNTER 1997; FENNELL 2003), zejména v méně rozvinutých zemích - LDC (CATER 1987; CATER 1994; FENNELL 2004; MOWFORTH, MUNT 1998), na původní domorodé obyvatelstvo, např. v Amazonii nebo Nové Guinei (NEPAL 2000; VALENTINE 1993; WALLECE, PIERCE 1996; U, HENDRICKSON, CASTILLO 1997). Vědci si též všímají vlivu ekoturismu v klasických turistických destinacích Karibiku, Středomoří nebo jihovýchodní Asie (DOXEY 1971; FENNELL 2002a; MILLER 1989; TORRES, MOMSEN 2004), metodiky a praxe provozu ekoturistiky v národních parcích Severní Ameriky nebo západní Evropy (EAGELS 2002; EAGELS, McCOOL, HAYNES 2002; SALEH 1996; STANKEY 1984), popř. rolí ekoturismu u nastupujících asijských velmocí (TISDELL 1996).

Budoucnost různých forem ekoturismu lze vidět ve dvou rovinách (FENNELL 2003). Jednak udržitelně (prakticky všechny již byly zmíněny výše, zejména však FENNELL

2001; HALL, LEW 1998; HUNTER 1997; MOWFORTH, MUNT 1998 a další), ale i velmi negativně (BUCKLEY 2001; LINDBERG 1997; SHORES 1992). Nelze zapomenout, že roli ekoturismu v současné době určuje ekonomická rentabilita (FONT 2005; STEELE 1995), ale také sociální vazby (za všechny BLAMAY 2001 nebo FENNELL 2003). Silná je též tradice vzdělávání v oblasti ekoturismu (ARSENIJEVIČ, BOHANEK 2008; MARKWELL 1996; OLIVER 1992; PERDUE 1980; Van MATRE 1990). Ekoturismem se samozřejmě zabývají také různé cestovní kanceláře, které mají rozdílnou úroveň nabízených služeb. Jejich hodnocením, popř. vůbec nabídkami a možnostmi jak trávit dovolenou se zabývají mnohé servery, jež srovnávají různé formy ekoturismu (např.: www.bigvolcano.com.au; www.conservation.org; www.ecotourism.org; www.world-tourism.org a mnohé další).

Konečně ekoturismem v rurálním prostoru se zabývají zejména ve Spojeném království, zemích Beneluxu nebo v alpských zemích (např.: BUTLER 1998; FENNELL 2003; SCHERMER 2002 a další), méně již v postkomunistických státech (CSATÁRI, FARKAS 2008; GRYKIEŃ 1999; PRIEČKO 2003; RÁTZ, PUCZKÓ 1998; SLOKAN, UDOVČ 2008; v ČR viz výše). O ekoturismu a dalších formách venkovské turistiky v sousedních státech České republiky poté pojednává samostatná kapitola č. 5.

Jinak je tomu ovšem v případě agroturismu, potažmo venkovského turismu, který je v české literatuře diskutován mnohem hojněji než ekoturismus. Proto bych se na tomto místě věnoval zejména rozboru díla zejména českých autorů.

Pakliže máme začít analyzovat literaturu týkající se venkovského turismu, tak v českém prostředí se zcela specificky naši přední geografové věnují fenoménu tzv. druhého bydlení, a to již za první republiky, jakožto součást trampského hnutí, ale zejména v období socialismu (z mnoha např. GARDAVSKÝ 1969; GARDAVSKÝ 1975; HAVRLANT 1969; LIBROVÁ 1969; LIBROVÁ 1986; ŠPRINCOVÁ 1984). Právě toto české specifikum, chalupaření, má jistý vliv na rozvoj agroturistiky po r. 1989, čemuž se věnují geografové zejména na KSGRR při Univerzitě Karlovy v Praze (BIČÍK 1998; BIČÍK a kol. 2001; FIALOVÁ 2001; FIALOVÁ 2003; JEŽEK 1992; VÁGNER 1995; VÁGNER 2003), popř. na jiných geografických pracovištích (DUŠEK 2004; KUBEŠ 2004 a další).

Se samotným pojem agroturistika, tak jak jej chápou v následujících kapitolách uváděné definice, se v geografii v tehdejší ČSSR poprvé setkáváme v 80. letech, v učebnicích pro vysoké školy (MARIOT 1983; VOKOUN, VYSTOUPIL 1987). K významnému nárůstu zájmu o agroturistiku přichází po r. 1989, kdy vedle pádu socialismu padají též zábrany k samostatnému podnikání, takže se zvedá zájem o různé

formy agroturistiky a metody jejího provozu (NĚMČANSKÝ 1996; POUROVÁ 2000). Navíc také dochází k jejímu definování (GAVLOVSKÝ 2002; PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002), toto téma je navíc rozebíráno v mnohých studentských pracích (z mnoha uvádím např. ČERVENKOVÁ 2008; z negeografických prací např. LEŠEK 2007; KOVÁŘÍKOVÁ 2010), ale hlavně i mezi širší geografickou veřejností zabývající se rurálním prostorem (HÁJEK 2002; SOUČKOVÁ 2006; VYSTOUPIL a kol. 2006; VYSTOUPIL a kol. 2007; v chráněných územích např. SMOLOVÁ, SZCZYRBA, 2005). Taktéž dochází k boomu literatury věnující se regionálním aspektům agroturistiky. Tyto práce, zejména týkající se agroturistiky v podhorských oblastech, budou částečně diskutovány blíže v kap. 4. Zde bych rád upozornil na některé studentské práce věnující se agroturismu, potažmo zemědělskému podnikání vedoucí k agroturismu v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (HRADILOVÁ 2008; PAZDERKOVÁ 2009).

Podobně tak bude blíže rozebírána vybraná literatura týkající se agroturistiky a ostatních forem venkovské turistiky v zahraničí v kap. 5.

2.2 VYMEZENÍ POJMU RURÁLNÍ PROSTOR

Mnohdy se v literatuře setkáváme se dvěma pojmy – a to venkov, venkovský prostor apod. a s pojmem rurální prostor. V podstatě se jedná o jednu a tutéž oblast (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002). Následující text se tedy bude zabývat vymezením a definováním rurálního prostoru čili venkova. To je důležité zejména z toho důvodu, že většina území ČR spadá právě do kategorie rurálního prostoru (viz níže).

Pojem venkov ale není jednoduché vymezit. V literatuře zabývající se venkovem neexistuje jednotná definice. Důvodem může být to, že venkov lze vymezit podle různých kritérií – k vysvětlení pojmu můžeme přistupovat jak z kvantitativního hlediska, tak i subjektivně, vlastním vnímáním, úvahami. Kvantitativně se venkovské oblasti zpravidla vymezují na základě hustoty obyvatelstva. Venkovské oblasti se v průměru vyznačují nižší hustotou obyvatelstva, starším obyvatelstvem a vyšší nezaměstnaností nežli oblasti městské, urbanizované. Také bývají náchylnější k ekonomickým krizím, protože jejich hospodářství bývá často zaměřené na produkci malého vzorku komodit. Ve srovnání s městskými oblastmi je pro ně charakteristická nižší vybavenost službami (zkráceno z VĚŽNÍK 2008).

Představy venkova jsou většinou spojeny s idylickým venkovským životem, klidem, přírodou. Venkov lidem často připomíná otevřený rozsáhlý prostor, který evokuje volnost a možnost relaxace. Představy lidí jsou pak snadno často idealizovány.

Venkov se také může označovat za oblast, v níž převládá extenzivní využití půdy jako je zemědělství a lesnictví, nebo rozsáhlé otevřené prostory neobdělané půdy, v nichž se nacházejí řádově nižší sídla. Tyto oblasti jsou vnímány většinou obyvatelstva jako venkovské, charakterizuje je soudržná identita založená na respektu ke krajině (CLOKE 2000 In: ČERVENKOVÁ 2008). Venkovské oblasti se velmi liší. Mohou být definovány na základě funkčního vymezení (tzn. na základě využití půdy nebo geografické polohy), ale také volněji – za venkovské oblasti mohou být považovány regiony v blízkosti měst, které jsou vymezeny spíše kulturně a sociálně, v tomto případě musí být hrana definice mezi vesnicí a městem dosti ostrá.

2.2.1 Rurální prostor v České republice a v Evropě

Termín venkov je v odborných publikacích definován v závislosti na zaměření práce a na oboru, pro nějž je určena. A to jak podle oborů – geografie, sociologie, zemědělství, apod. – tak podle různých disciplín těchto oborů; tak např. u geografie to platí pro rurální geografii, urbánii geografii, demografii a další, zejména humánně-geografické disciplíny.

V ČR je z geografického hlediska dlouhá tradice vymezování pojmu venkov (podrobněji viz PERLÍN 2008). Velký sociologický slovník (MAŘÍKOVÁ a kol. 1996) vykládá termín venkov jako synonymum označení pro území nacházející se mimo městské lokality, které se vyznačuje nižší hustotou obyvatel žijících především na vesnicích, hospodářskou orientací na zemědělskou produkci spojenou se zvýšenou závislostí na přírodě. Charakterizuje jej vyšší sociální kontrola, menší sociální heterogenita a menší variabilitou profesních možností. Na definování venkovských sídel lze nahlížet z hlediska urbanistického, architektonického, sociálního, ekonomického, historického, administrativního nebo statického (PERLÍN 1998).

Někteří autoři tvrdí, že venkov není přesně ohraničen. Nachází se v prostoru, který již není městem, ale ještě ne divočinou. Venkov však není jen území, nelze opomenout jeho vnitřní hodnotu – obyvatelstvo, tradice, způsob života apod. (BÁRTA 2006 in ČERVENKOVÁ 2008). Přirozeně se dá v pojmu venkov nalézt, kromě výše uvedených aspektů, také atmosféru venkova, krajinu s vesnicemi, charakteristické činnosti (DIVIŠ

2005 in PERLÍN 2007). Anebo (PERLÍN 2007): „venkov je prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Pojem venkov tedy integruje jak nezastavěné území, tak i zastavené území malých sídel – vesnic. Pro venkov jsou charakteristické menší intenzity sociálně ekonomických kontaktu, menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.“

Jak již bylo zmíněno výše, tak venkov se dá vymezit podle několika hledisek, avšak nejvyšší míru srovnání lze uplatnit statistickým vymezením. Podle Národního strategického plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013 se za venkovské obce či vesnice v České republice považují obce s méně než 2 000 obyvateli. Některé obce do 10 000 obyvatel ale mohou být považovány za obce venkovského charakteru. Za venkovské obce se v ČR zpravidla považují obce s méně než 2 000 obyvateli. Je jich celkem 5586, což představuje 89,82 % všech obcí a spravují území, které tvoří 73,6 % plochy státu. Z tab. 1 vyplývá, že počet obyvatel na venkově se za posledních 5 let víceméně nezměnil, avšak mírně ubývá obcí, které do statutu vesnice spadají. To zdaleka není náhodný jev – již dlouhodobě obce stoupá počet obyvatel v kategorii obcí 1 000 až 5 000 obyvatel. Proto některé obce za těchto sledovaných 5 let oscilovalo do hranice nad 2 000 obyvatel a nyní nespádají do definice venkova, i když se lze správně domnívat, že tyto obce mají stále formu vesnice, venkova. Stará Paka nebo Troubky, to jsou příklady obcí, které „povýšily“ z kategorie vesnice výše (www.mvcr.cz).

Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel ve vesnicích mezi roky 2005 a 2010

evidence obyv. MVČR k datu	počet obcí s méně jak 2000 obyv.	počet obyvatel žijících na venkově	% z celkového počtu obyvatel ČR
1.1 2005	5 621	2 689 676	26,3 %
1.1.2010	5 586	2 819 018	26,4 %

(Pramen: počet občanů dle databáze MVČR, in: www.mvcr.cz)

Venkovský prostor je pak území, které náleží k vesnici – dá se vymezit například jako katastrální území obce, v tomto případě vesnice.

Na základě statistických dat, různých šetření, studií vládních dokumentů a vlastní invence někteří autoři se snaží podrobit typologii český venkovský prostor podle

charakteru jeho historického vývoje a současné sociálně ekonomické pozici, v zřetel berou i pozici v systému osídlení. Jedná se o jasné vymezení typických znaků jednotlivých typů, s přechodnou a nezřetelnou hranicí (více v PERLÍN 2008; teoreticky v HAMPL 2005):

- *suburbánní zóna* – zde se postupně prosazují městské činnosti, projevující se např. těsnějšími vazbami skrze infrastrukturu, sociální citění apod.
- *venkov v bohatých zemědělských oblastech* – nejvýznamnější rysem je stabilizovaná a intenzivní zemědělská výroba, projevující se výrazným zásahem do krajiny. I zde je poměrně kvalitní zabezpečení infrastrukturou, mají ohromný potenciál do budoucna. V ČR oblasti úrodných nížin v Polabí a na jižní Moravě.
- *bohaté Sudety* – od Ašského výběžku po Jesenicko při státních hranicích. Po odsunu německého etnika v r. 1945-1947 bylo území velmi rychle znovuosídleno, zejména díky rozvoji těžkého průmyslu v centrech.
- *chudé Sudety* – při hranicích s tehdejší NSR a Rakouska. Je to oblast oproti bohatým Sudetám více rurální, bez významnějších průmyslových center, v hornatém reliéfu krajiny. Po vysídlení Němců bez souvislého dosídlení, i díky existenci železné opony – nejsou zde prakticky silnější sociální vazby, tak jak je známe z oblastí nížin. Nyní nejslabší investiční lokalita u nás, ovšem místní obyvatelstvo mnohdy využívá blízkost bohatého souseda, třeba i různé formy ilegální činnosti.
- *vnitřní periferie* – centrální oblast Čech bez Polabí a Českomoravské vrchoviny. Tradiční venkovská oblast ve středních a vyšších polohách, jsou zde horší podmínky pro zemědělskou výrobu, což zapříčinilo vznik velkého množství malých sídel, vesniček. Vybavení občanských služeb je na nízké úrovni, mnoho zdejších obyvatel musí dojíždět za zaměstnáním do někdy i vzdálených regionálních center. Problémem je zde i nízká intenzita veřejné dopravy. Avšak právě na těchto vesnicích se nejvýznamněji uchytil fenomén chalupaření a chataření (o rezidenční turistice viz dále). Právě do této oblasti spadá zájmové území, které slouží v této práci jako modelové – Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy (dále zkracováno jako CHKO).

- *moravsko-slovenské pomezí* – dříve střed republiky, díky čemuž zde byla velmi slušná dopravní obslužnost. Po rozdělení federace zůstává více na periférii, což s sebou přináší jisté sociální problémy, zejména na trhu práce. Začleňování oblasti do našich hospodářských struktur se silně věnuje i centrální vláda – jako příklad může sloužit prodloužení dálnice D1 do Kroměříže (typologie upravena dle PERLÍN 1998).

Ve státech Evropské Unie má každý ze členských států vlastní metody, jak vymezit rurální prostor. Všeobecně se však používají, např. kvůli příjmu dotací nebo srovnání vyspělosti venkova dvě základní metodiky.

První byla vyvinuta OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), jejíž základním rozlišovacím kritériem je podíl obcí s hustotou do 150 obyvatel na km². Rozlišuje se na dvě plošně rozdílné úrovně, a to na úrovni územního rozsahu NUTS 3 a na NUTS 5. Pakliže bychom se měli řídit dle jednotek NUTS 3, tak je v ČR celkem 99,37 % území venkovského charakteru – kromě Hlavního města Prahy – na kterém žije 88,5 % obyvatel. Tato metodika OECD má i svou subformu, která a regionální úrovni rozlišuje širší funkční nebo administrativní jednotky, a to podle stupně tzv. rurality – tj. podle podílu obyvatel žijících na venkově a ve městech. Rozlišujeme tak:

- **převážně venkovské regiony** (*predominantly rural regions*): více než 50 % populace žije ve venkovských obcích
- **významně venkovské regiony** (*significantly rural regions*): 15 až 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích
- **převážně městské regiony** (*predominantly urban regions*): méně než 15 % obyvatel žije ve venkovských obcích (Working document CAP 2000 in HAŠOVÁ 2003).

Druhá metodika používaná v EU se naopak zakládá na míře urbanizace. Sleduje ji Evropský statistický úřad (dále EUROSTAT), který rozděluje 3 základní typy regionů:

- **hustě zalidněné zóny** – skupiny sousedících obcí, každá má hustotu obyvatel vyšší než 500 obyvatel na km² a celková populace je nejméně 50 000 obyvatel
- **přechodné** (středně zalidněné) zóny – skupiny obcí, každá s hustotou minimálně 100 obyvatel na km², celková populace oblasti musí být alespoň 50 000 obyvatel nebo musí sousedit s hustě zalidněnou zónou

- **řídce zalidněné zóny** – skupiny obcí, které nejsou klasifikovány jako hustě či středně zalidněné zóny (epp.eurostat.ec.europa.eu; Working document CAP 2000 in HAŠOVÁ 2003).

Zkusíme-li si na tomto místě shrnout obce v modelovém území, tzn. území odpovídající zhruba CHKO Žďárské vrchy (viz dále kap. 3.2), tak pak při definování venkovského sídla jakožto obce, která má méně jak 2000 obyvatel, tak v zájmovém území žilo k 1. 1. 2010 celkem 88 498 obyvatel v 76 obcích včetně 5 měst, která mají více jak 2 000 obyvatel žilo dohromady 57 315 obyvatel, z čehož vyplývá, že 35 % žije na venkově. Podle metodiky OECD je o významně venkovský region. Obdobně, podle metodiky EUROSTATu se jedná řídce zalidněnou zónu, a to proto, že sice celková populace oblasti má přes 50 000 obyvatel, ale celkem 67 obcí nedosahuje podmínky, která stanovuje hustotu osídlení na minimálně 100 obyvatel na km² (data použita z obce.mesta.cz).

2.3 EKOTURISMUS A JEHO VZTAH K OSTATNÍM FORMÁM VENKOVSKÉ TURISTIKY

Před objasněním pojmu ekoturismus, jakožto i před objasněním pojmu ekoturismus, jakožto i před definováním jeho forem, cílů a funkcí je třeba si uvědomit, kde se ekoturismus jako takový nachází v hierarchii cestovního ruchu (pro značnou četnost v textu dále zkracováno jako CR).

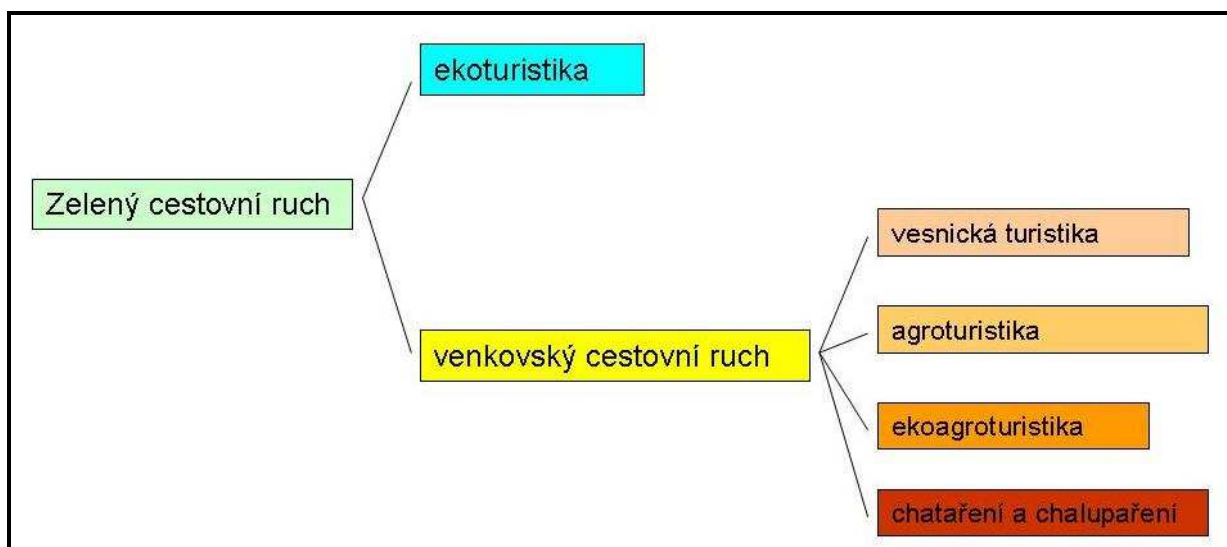
Tradičně se CR tedy definuje jako činnost lidí spočívající v cestování a pobytu mimo místo jejich obvyklého pobytu do doby kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, obchodu a za jinými účely. Zde je třeba zdůraznit, že CR je zařazen do terciéru, tedy do sektoru služeb (UNWTO 1994 In: ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007). To, že je CR jednou z forem služeb může být zdárně v kontrastu s konstatováním, že zemědělství je bráno jakožto nejdůležitější součást primárního sektoru.

Dle mého názoru je zbytečné v této diplomové práci dále úplně definovat význam CR, veškeré druhy CR, všechny formy CR, možné oblasti a střediska CR, celkovou typologii účastníků cestovního ruchu apod. Touto teoretickou tematikou se zabývá mnoho předních geografů u nás (MARIOT 1983; NĚMČANSKÝ 1996b; PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002; VYSTOUPIL, ŠAUER 2006) i ve světě (HALL, PAGE 2006; PEARSE 1995 In: HALL, PAGE 2006).

Na tomto místě bych se ale rád věnoval jednomu z nových odvětví cestovního ruchu, které spojují šetrnost vůči cílovým místům cestovního ruchu, ohleduplnost vůči přírodě i celému životnímu prostředí, vůči kulturnímu a historickému bohatství i ohleduplnost ve vztazích mezi lidmi. Tato poměrně nová forma cestovního ruchu je též nazývána tzv. „zeleným cestovním ruchem“ (ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007).

Zelený cestovní ruch (následující text volně upraven dle EHRlich 2007; PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002; ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007) je charakterizován touhou návštěvníků splynout s přírodou i lidským prostředím. Je to forma cestovního ruchu, která se snaží o aktivní náplň, respektuje a chrání přírodu. Z hlediska uskutečňování cestovního ruchu zdůrazňuje především místní region, tzn. nejen ve volné krajině, ale také i v mírně osídlených oblastech, na rozdíl od cestovního ruchu ve městech či v koncentrovaných přímořských střediscích (vyznávající heslo tří „S“ – sea sand sun). Je tedy alternativou k masovému turismu, tj. jednou z forem „alternativního cestovního ruchu“. Zelený cestovní ruch se tradičně rozděluje na ekoturistiku a venkovský cestovní ruch, který se dále rozděluje na další subformy (viz. obr. 1).

Obr. 1 Schéma systému rozdělení zeleného CR (upraveno dle ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007)

Ekoturismus – někdy též ekoturistika, anglicky *ecotourism*, ve Velké Británii *green travel* – je druh cestování orientovaný směrem k přírodě a udržitelnému životnímu způsobu. Vzhledem k tomu, že v literatuře i jiných zdrojích najdeme nepřehledné množství definic (viz rešerše literatury, kap. 2.1), lze zjednodušeně ekoturismus definovat jako zodpovědné – tzn. ohleduplnost návštěvníků vůči přírodě

a její ochraně – cestování do přírodních oblastí, zejména přírodních rezervací, národních parků, chráněných krajinných oblastí a dalších přírodních krás tak, že napomáhá ochraně přírody a přispívá k udržitelnému životu místních obyvatel. Často s sebou nese prvek studijní či vzdělávací, popř. výchovný.

Tuto definici rozšiřují jiní (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002) jako druh cestovního ruchu, který je zaměřen zejména na poznávání přírody tak, aby nedocházelo k jejímu nadměrnému narušování. Charakteristické přívlastky pro ekoturismus jsou udržitelný, zodpovědný, přírodně orientovaný. Jeho účastníci navštěvují národní parky, přírodní rezervace, kulturní památky a akce a různé přírodní atraktivity. Ekoturistických aktivit existuje celá rada, často se kryjí s aktivitami agroturismu či dobrodružného cestovního ruchu. Patří mezi ně např. pěší turistika, fotografování, pozorování volně žijících živočichů a plane rostoucích rostlin, jízda na kajaku, cykloturistika a účast na kulturních akcích. Její provozování se opírá o minimalizaci environmentálních a sociálních dopadů turismu. Měla by klást důraz na udržitelnost a podporu místní komunity prostřednictvím jejího zahrnutí do plánování, rozvoje a provozu. Existuje jak v organizované formě podléhající programům cestovních kanceláří, tak i v individuálním pojetí, kdy funguje opravdu v malém měřítku, a pak záleží na vlastním, individuálním přístupu každého turistu. V rámci širokého pojetí její definice se nabízí několik variant výkladu toho, co ekoturistika je a co už není. Její záběr a dopady se proto můžou významně lišit a s tím i ekonomické zisky, které generuje (EHRlich 2007). Z obr. 1 je pak patrné, že má blízko k venkovskému cestovnímu ruchu, dle mého názoru se s ním v mnoha ohledech prolíná.

Venkovský cestovní ruch – často označovaný jako venkovská turistika – byl měl být CR rozvíjející se mimo oblasti rekreačních a turistických center i mimo oblast městského osídlení. Zahrnuje rekreační pobyty různých forem, a to ve vesnickém osídlení i mimo něj (tj. chatových lokalitách, samotách i v malých městečkách). Převážně je však vázán na venkovské osídlení spjaté se zemědělstvím a životem na venkově (volně přejato z ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007). Dle jiné definice (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002) je pak za venkovský cestovní ruch považován takový CR, který respektuje potřeby a zvyklosti místní komunity a její životní prostředí. Jedná se druh cestovního ruchu s vícedenním pobytem a s rekreačními aktivitami na venkově (uvedeny dále) s ubytováním v soukromí nebo v menších ubytovacích zařízeních. Hlavními formami venkovského turismu jsou vesnický turismus, agroturismus, ekoagroturismus, a tzv. rezidenční turismus. Rezidenční turismus je typ cestovního ruchu,

kdy turisté využívají ubytování mimo klasické hotely, ubytovávají se ve vlastních, pronajatých nebo půjčených objektech, popřípadě objekt sdílejí s jinými vlastníky a střídají se v něm v průběhu roku. Tzn. jednou z forem rezidenčního turismu je i druhé bydlení – jak je naznačeno v obr. 1 (SESEŇA 2004 In: ČERVENKOVÁ 2008).

Vesnická turistika je forma venkovského cestovního ruchu bezprostředně spjatá s přírodou a krajinou venkova a konkrétním vesnickým osídlením. Její náplní jsou individuální rekreační aktivity využívající atraktivitu konkrétního venkovského prostředí navštíveného místa (louky, lesy, rybníky, řeky, místní řemesla či folklór a podobně). K ubytování jsou využívána komerční ubytovací zařízení, rekreační chalupy i ubytování v soukromí (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002; ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007). Na rozdíl od agroturistiky její provozovatel nemusí nutně podnikat v zemědělství (viz níže charakteristika agroturistiky).

Specifikum vesnické turistiky spočívá v decentralizaci ubytovacích zařízení, což umožňuje rozmělnit četnost turistů, a tak eliminovat negativní dopady, které s sebou nese velké soustředění lidí v turistických centrech. Dává příležitost individuálním aktivitám jak při nabídce produktu cestovního ruchu, tak i při jeho realizaci (ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007).

Velmi blízko k vesnické turistice má **agroturismus** – anglic. *agrotourism, farm tourism*. Jedná se o turistické nebo rekreační pobyty na venkově na rodinných farmách, jejichž hlavní náplní je poznávání alternativního způsobu života v blízkém kontaktu s přírodou, přímá spoluúčast na zemědělských činnostech a aktivní odpočinek. Je charakteristická přímým vztahem k zemědělským pracím nebo stavbám se zemědělskou funkcí. Je provozována podnikateli v zemědělské prvovýrobě (podle zákona č. 252/1997 Sb. o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů) jako vedlejší doplňková činnost sloužící k získání dodatečných finančních prostředků s tím, že zemědělská výroba by měla být dominantní. Tento způsob turismu by měl být šetrný k přírodě, umožňuje rozvoj českého venkova a pomáhá řešit nezaměstnanost v obcích (NĚMČANSKÝ 1996; SOUČKOVÁ 2008). Agroturistika je tedy dalším z možných nástrojů rozvoje venkova, který může být v určitých oblastech velice přínosný, v českém prostředí má celkově vzato nejlepší podmínky v podhorském, příp. horském území (KLAPKA, KLAPKOVÁ, MARTINÁT 2005; VYSTOUPIL a kol. 2006).

Další z forem vesnického cestovního ruchu je **ekoagroturistika** – anglicky *ecoagrotourism*. Je to specifická forma agroturistiky, která zahrnuje pobyt turistů

na rodinných farmách zabývajících se pokud možno organickým – tj. ekologicky hospodařícím – zemědělstvím. Jedná se o faktické splnění ekoturismu a agroturismu. Návštěvníci mají možnost pracovat na farmě – vypomáhat domácím farmářům se zemědělskými činnostmi a konzumovat alternativně vypěstované produkty. Doprovodnými aktivitami jsou např. jízda na koni, pěší turistika, pozorování zvířat a péče o ne. Hlavními důvody, proč turisté vyhledávají tento typ dovolené, je relaxace v klidném prostředí a blízký kontakt s přírodou (upraveno dle PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002).

Agroturistika a vesnická turistika nejsou v českém prostředí jevem zcela novým. Pobyty na venkově, především u zemědělských rodin a formou letních bytů byly důležitou součástí předválečného cestovního ruchu tehdejšího Československa i vztahů mezi městem a vesnicí. Po druhé světové válce, zejm. v období kolektivizace, byly tyto původní vztahy mezi městem a venkovem zprerušeny a touha městských lidí po přírodě, venkovském prostředí a pobytu na venkově nabývala zcela odlišné podoby. Rozvinulo se tak **chataření a chalupaření** (ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007). Chalupařením je míněno využívání vlastních chalup a jejich okolí k rekreaci. Oproti chataření má vzhledem k původnímu umístění chalup v prostředí výrazně nižší dopad na krajinu. Chalupa byla původně objektem k bydlení. Naopak chataření je provozováno v objektech, které byly vystaveny k účelům rekreace. V České republice tvoří obě formy residenčního turismu stále významnou součást domácího cestovního ruchu (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002).

Někteří autoři ve svých klasifikacích zmiňují další formy venkovského cestovního ruchu (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2002; SOUČKOVÁ 2008). Dle názoru autora práce některé z nich dost možná ani nepatří do kategorií venkovského cestovního ruchu – spíše mezi výše definovaný zelený cestovní ruch – některé se kryjí nebo prolínají s výše uvedenými formami venkovského cestovního ruchu, zejména s agroturistikou, popř. s chalupařením.

Mezi tyto další formy jsou zařazována např. **lesní turistika**. Účastníci tohoto doprovodného programu CR jsou motivováni pobytem v lesním prostředí, jeho pozorováním, popř. sběrem drobných lesních plodů. Další všem známou formou venkovského CR může být **cykloturistika**. Jedná se bezesporu o formu šetrného CR. Náplň těchto programů CR by však měl respektovat podmínky udržitelného rozvoje – nepoškozovat přírodu. V dnešní době se setkáváme se stále více investicemi směřující právě do rurálních oblastí, tj. vytváření cyklostezek, značení těch starších, jejich

reklama, odpočívadla atd., včetně jednotlivých farem, které poskytují cyklistům občerstvení, popř. ubytování. Podobně jako cykloturistické stezky můžeme, zejména v horských a podhorských oblastech, nalézt poměrně hustou síť tzv. koňských stezek. Projížděky na koních bývají často součástí doprovodných programů venkovské turistiky a jejich specifických produktů agroturistiky a ekoagroturistiky (SOUČKOVÁ 2008). **Hipoturistika** ovšem není pouze projížděky na koních, ale turisté se koně starají, v případě koňských stezek bychom to mohli přirovnat tradičnímu k sjezdu vody, kdy si zájemce půjčí koně s výbavou, jede s ním po značené stezce, na každých 20-30 km se nachází penzion, kde může svého koně ustájit, postarat se o něj, řádně si odpočinout, a pak druhý den pokračovat dále. Na konci cesty si pak koně vyzvedne jeho původní majitel a dopraví ho do jeho domovských stájí (www.konicii.cz).

Zelené stezky Greenways je asistenční a grantový program Nadace Partnerství. Jeho prostřednictvím nadace poskytuje pomoc a podporu organizacím a projektům přispívajícím k udržitelnému rozvoji podél přírodních koridorů (www.nadacepartnerstvi.cz). Tento grantový program se mj. podílí i na obnovení tradic **Moravských vinařských stezek**, které jsou dlouhodobým programem rozvoje vinařství a turistiky na jižní Moravě a jsou přímo řízeny programem Zelené stezky Greenways. Je to jedna z aplikací cykloturismu; od r. 2004 do r. 2008 se do projektu zapojilo 220 vinařských obcí, bylo vyznačeno 1090 km cyklistických tras, vydáno přes deset turistických map, ve více jak dvaceti obcích byla vybudována odpočívadla pro cyklisty (SOUČKOVÁ 2008). Další z aplikací forem venkovské turistiky je program Zelené prázdniny, který je produktem cestovního ruchu s garantovanou „eko“ kvalitou, prověřeným na trhu již od roku 1993. Jsou cíleny na podnikatele a destinace. V současné době se rozšiřují pravidla pro „eko“ certifikaci služeb ČR. Existují také formy regionální gastroagroturistiky, v ČR jsou zastoupeny především tzv. **Stezky dědictví „Heritage Trails“** – tyto aktivní a poznávací programy jsou dalším oficiálním turistickým produktem ČR fungují od roku 1994. „Stezky“ jsou mezinárodně prověřeným marketingovým nástrojem na propagaci a rozvoj cestovního ruchu mikroregionů a krajů. Zejména se jedná o restaurace, v jejichž nabídce jsou zejména místní jídla za poměrně solidní cenu. Tyto pokrmy jsou vyrobeny výhradně z regionálních surovin od lokálních zemědělců, dle místních receptů – na území CHKO Žďárské vrchy se nachází 12 takovýchto certifikovaných restaurací z celkové počtu 22, viz příloha 1 (SOUČKOVÁ 2008; www.stezky-dedictvi.cz). Přestože se v ČR jedná

o formu venkovského CR ne příliš rozšířenou, v CHKO Žďárské vrchy je tomu naopak, zejména pak v samotném Žďáře nad Sázavou, popř. v menších obcích ve vyšších nadmořských výškách.

V České republice jsou výše uvedené formy Zeleného turismu zcela nejtypičtějšími. Avšak v Evropě jsou velmi běžné další formy. Ty tedy funguje na bázi zemědělce, který se na turistickém ruchu podílí buď jako *producent potravin*, nebo jako *poskytovatel služeb*, případně jako *kapitálový investor*. Podle toho, která z uvedených forem stojí v popředí, je možno rozlišit tři hlavní typy agroturistiky (převzato z ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007):

- **Labužnická nebo gastronomická turistika** – zde stojí v popředí přímý odbyt, často dále zpracovávaných, regionálních specialit vlastními hosty, stálým okruhem odběratelů nebo restauracemi. Tato forma agroturistiky může – ale nemusí – být spojená s poskytováním zpracovaných vlastních produktů. Uvedený typ agroturistiky převládá v zemích Středomoří a částečně ve Francii, zejména na jihu a vnitrozemí. Typickým příkladem jsou speciálně orientované ulice jako: „Ulice vína“, „Sýrová ulice“ apod.
- **Turistika s poskytováním přístřeší** – typickým příkladem je „dovolená na selském dvoře“, přičemž farmář neposkytuje pouze nocleh, ale i další služby uspokojující potřeby návštěvníka (turisty), za účelem získání vedlejšího příjmu.
- **Skandinávský typ agroturistiky** s důrazem na pronajímání, buď s malým poskytováním služeb nebo bez jakýchkoliv služeb. Děje se tak dvojnásobným způsobem, a to pronajímáním kempinkových ploch, tj. **kapitálově extenzivní typ** agroturistiky, anebo pronajímáním prázdninových domů nebo bytů s vlastním zásobováním pronajímatele – **kapitálově intenzivní typ** agroturistiky.

Tyto formy agroturistiky se v posledních letech rozšiřují i do klasických zemí agroturismu střední Evropy, především z důvodu pracovního ulehčení domácí hospodyně, farmářky. Vysoké kapitálové náklady by měly intenzivnímu skandinávskému typu agroturistiky zabránit v jeho nadměrném rozšiřování, avšak poptávka po prázdninových bytech je vysoká (ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007).

3. VLIV VYBRANÝCH FOREM „ZELENÉHO TURISMU“ NA CHKO ŽďÁRSKÉ VRCHY

Roli ekoturismu, jakožto i ostatních složek venkovského turismu, bylo navrženo (po konzultaci s vedoucím diplomové práce) podrobit praktickému výzkumu v jedné z podhorských oblastí ČR, která se nachází na „vnitřní periferii“ (jak je definována v kap. 2.2.1 rurální prostor v ČR, definice dle PERLÍN 2008). Dle většiny autorů vážně se zajímajících o problematiku venkovského turismu i ekoturismu (BIČÍK a kol. 2001; FILOVÁ 2002; GRYKIEŇ 1999; HUBA, IRA 1996; KLAPKA 2006; KLAPKA, KLAPKOVÁ, MARTINÁT 2005; MAJEROVÁ 2008; NĚMČANSKÝ 1996; POUROVÁ 2000; VOKOUN, VYSTOUPIL 1987; VYSTOUPIL a kol. 2007) mají pro tyto formy turismu v ČR největší potenciál právě horské a podhorské oblasti. Důvody proč tomu tak je, budou shrnuty v kap. 4, která se týká obecného shrnutí rozvoje venkovského turismu u nás, včetně komparace charakterově podobných podhorských území v České republice.

Vzhledem k plánovanému dotazníkovému šetření byla jako modelová oblast zvolena území odpovídající CHKO Žďárské vrchy, místo současného trvalého bydliště autora práce, zejména kvůli dosahu k jednotlivým dotazovaným subjektům, ale i vzhledem k vlastní motivovanosti.

Při bližším zkoumání nejen volně dostupných zdrojů (rozcestník na ucr.uhk.cz; další servery zabývající se nabídkou ekoturismu www.aktivni-turistika.cz; www.konicci.cz; www.nadacepartnerstvi.cz; <http://www.stezky-dedictvi.cz>), ale i výzkumem v terénu, bylo upuštěno od charakterizování vlivu na rurální prostor pouze formami ekoturismu, ale zároveň byl ve výsledcích daných dotazníkových šetření kladen důraz na různé formy venkovské turistiky. Podle definice uvedené v kap. 2 (zejména dle ŠKODOVÁ POUROVÁ 2007) se řadí ekoturismus mezi tzv. „zelený turismus“. Velmi příbuzné formy turismu jsou pak vesnická turistika, rezidenční turistika na venkově (chataření a chalupaření), ekoagroturismus a zejména agroturismus. Dle mého názoru se tyto formy velmi často překrývají, a i když má určitý subjekt formu podnikání spíše agroturistiky, může prezentovat i prvky ekoturismu. Navíc, pakliže má obec na Vysočině dobrý potenciál k provozování agroturistiky, tak bývá pravidlem, že má slušné podmínky i pro ekoturismus.

Samozřejmě toto nemusí to být pravidlem, více jsem se touto problematikou zabýval ve své bakalářské práci, věnované transformaci zemědělství v okrese Žďár nad

Sázavou, kdy jsem mj. hodnotil mezi několika možnostmi dalšího možného vývoje směřování zemědělství na Vysočině. Jako jedna z těchto výsledných prognóz je uvedeno směřování k organickému zemědělství – tj. ekozemědělství. Z terénního výzkumu (formou řízeného rozhovoru) vyplývá, že mnoho ze současných ekozemědělců uvažuje nad provozováním agroturismu. Jsou i tací, kteří si uvědomují environmentální cítění svých potenciálních hostů a jejich možný sklon k ekoagroturismu, případně k ekoturismu (ROSECKÝ 2008). Proto jsem se v práci dále zabýval i dalšími formami zeleného turismu.

3.1 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Těžiště zájmové území této diplomové práce se nachází v CHKO Žďárské vrchy a jeho nejbližšího okolí. Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy byla vyhlášena výnosem Ministerstva kultury ČSR č.j. 8908/70-II/2, ze dne 25.5.1970, na území okresu Žďár nad Sázavou rozlohou 465 km², okresu Havlíčkův Brod 60 km², okresu Chrudim 118 km² a okresu Svitavy 66 km². Rozloha CHKO tedy činí 709,4 km².

Z toho 46% zaujímají lesy, zastoupené zejména ve vyšší centrální části území (v průměru ČR tvoří lesy 34% z půdního fondu), trvale zatravněné plochy jsou zastoupeny 15%, orná půda 29%, dále 1,9% jsou vodní plochy, 0,9% zastavěné plochy a 5,5% ostatní plochy. Ze studia změny land-use vyplývá, že za posledních 20 let v této oblasti dynamicky přibývá zatravněných ploch na úkor orné půdy, mírný nárůst je též kategorie zalesněné půdy a ostatních ploch – též na úkor orné půdy.

CHKO se rozkládá v nadmořských výškách od 490 do 836 m n. m. (nejvyšší vrchol Devět skal v Hornosvratecké vrchovině, v podcelku Žďárské vrchy). Další geografické orientační body (dle www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz):

- nejsevernější bod oblasti (49°47'17" s. š.; 15°49'21" v. d.) leží u křižovatky ulic na severovýchodním okraji obce Trhová Kamenice
- nejj jižnější bod (49°30'50" s. š.; 15°58'04" v. d.) nalezneme v zákrutu říčky Oslavy, 1 km severozápadně od obce Sazomín
- nejzápadnější bod (49°38'50" s. š.; 15°46'17" v. d.) se nachází v zákrutu silnice, 1 km severozápadně od obce Havlíčkova Borová
- nejvýchodnější bod (49°42'19" s. š.; 16°13'42" v. d.) leží na východním okraji obce Jimramov.

Na severozápadě sousedí s CHKO Železné hory. V CHKO Žďárské vrchy jsou taktéž 4 národní přírodní rezervace a celkem 45 přírodních rezervací a přírodních památek. Těchto 49 maloplošně zvlášť chráněných území se rozkládá na ploše 15,55 km². Jejich seznam včetně umístění viz obr. 2.

Posláním chráněné krajinné oblasti je zachování harmonicky vyvážené kulturní krajiny s významným zastoupením přirozených ekosystémů. Území je na celorepublikový průměr mimořádně zalesněno, proto byla CHKO vyhlášena již v r. 1970 (data použity z www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz).

Významným fenoménem CHKO je voda. Žďárské vrchy jsou pramennou oblastí na hlavní evropské rozvodnici mezi Severním a Černým mořem. Na zdejší husté síti drobných vodních toků byla od středověku vytvářena rozsáhlá rybníční soustava, která si zachovala dodnes patrný vliv na vzhled kulturní krajiny. K nejcennějším segmentům náleží zejména rašeliniště. Typickým krajinným prvkem oblasti jsou rovněž rulové skalní útvary vytvořené na zalesněných hřbetech Žďárských vrchů a mozaika rozptýlené dřevinné vegetace s remízky a kamenicemi v zemědělsky využívané krajině. Typicky ji doplňuje venkovské osídlení s prvky místní horácké lidové architektury – zejména v centrálních částech CHKO. Celková geografická charakteristika se zaměřením na zemědělskou výrobu a zemědělské činnosti viz kap. 3.2.

Pro interní potřeby diplomové práce bylo ale celkové území CHKO Žďárské vrchy pozměněno, a to zejména z důvodů:

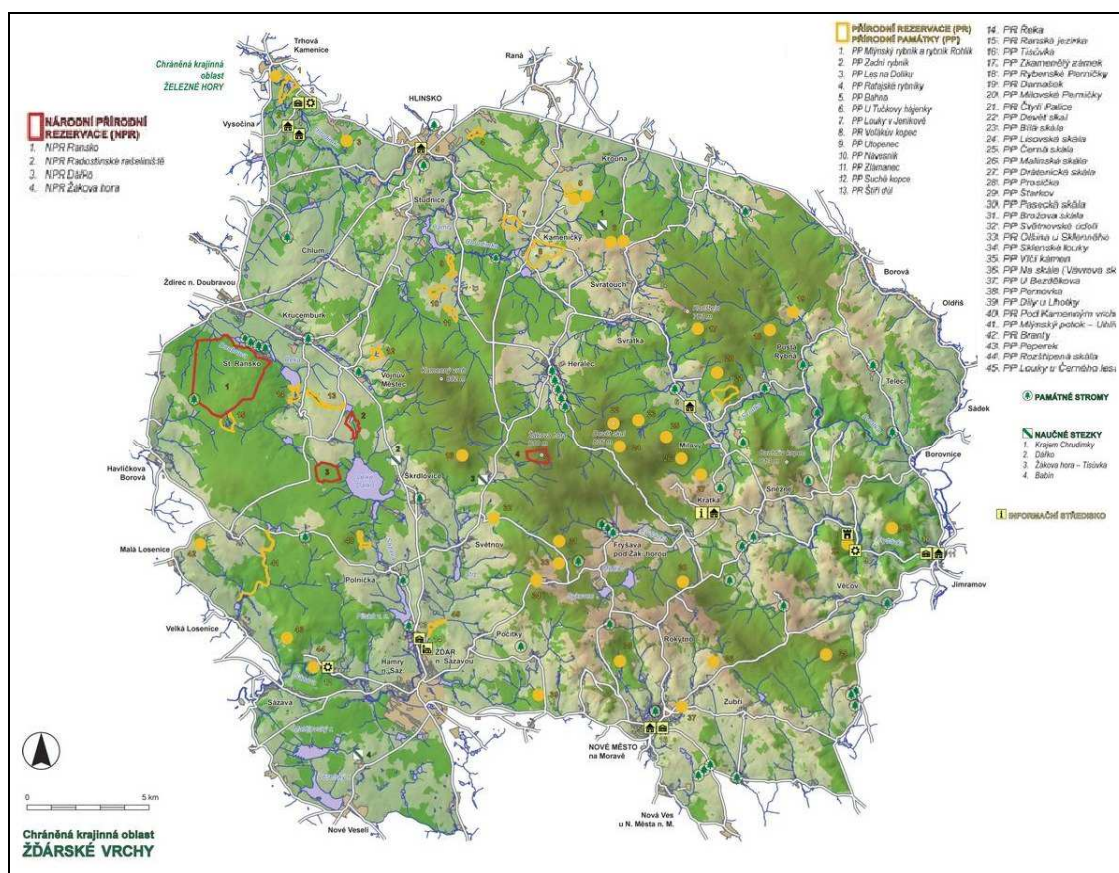
- 1) dostupnosti a zpracovatelnosti dat; většina dat byla zpracována v systému GIS, a to programem ArcGis 9.3. Data do atributové tabulky byla vkládána za obce, popř. za k. ú. obce. Avšak hranice samotné CHKO se většinou neshodují s hranicemi jednotlivých k. ú. Jsou tvořeny nejčastěji určitým liniovým prvkem. Tento může mít mnoho forem, avšak nejčastěji se jedná o významné silnice, popř. jinou komunikaci - takto stanovená hranice má mnoho praktických výhod, např. právě to, že je jasně daná, viditelná. Proto není možné získaná data za jednotlivé hraniční obce CHKO relevantně zpracovávat.
- 2) těsné sousedství chráněné krajinné oblasti; na území CHKO Žďárských vrchů mohou hospodařit i zemědělci, kteří ovšem sídlí, byť v těsné blízkosti, mimo CHKO. Určitě je vhodné je do vymezeného území taktéž zahrnout.
- 3) větší objektivita; zahrneme-li do vymezené oblasti i „hraniční“ pásmo CHKO, tak vzroste vzorek vytipovaných hospodařících subjektů, popř. obcí. Tím se zmenší

statistická odchylka, je pravděpodobnější, že některé závěry se mohou vyslovit s větší mírou jistoty.

- 4) dotazníková šetření podobného charakteru a rozsahu se provádí vždy na určité admini-strativní jednotce – správní obvod ORP nebo POÚ. Proto pro možné další zpracování a komparaci s jinými regiony byly zvoleny celé administrativní jednotky obcí.

Obr. 2 CHKO Žďárské vrchy

(zdroj:www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/res/data/133/017829.jpg)

Z výše uvedených důvodů byla stanovena následující metodika, která slouží k vymezení zájmového území. Zahrnuty byly veškeré obce zasahující alespoň 5% rozlohy do území CHKO Žďárské vrchy. Ona minimální 5% hranice je stanovena zejména z důvodu značné vzdálenosti od hranic CHKO všech obcí, které se rozkládají na 95% území mimo CHKO. Seznam těchto obcí přikládá tab. 2.

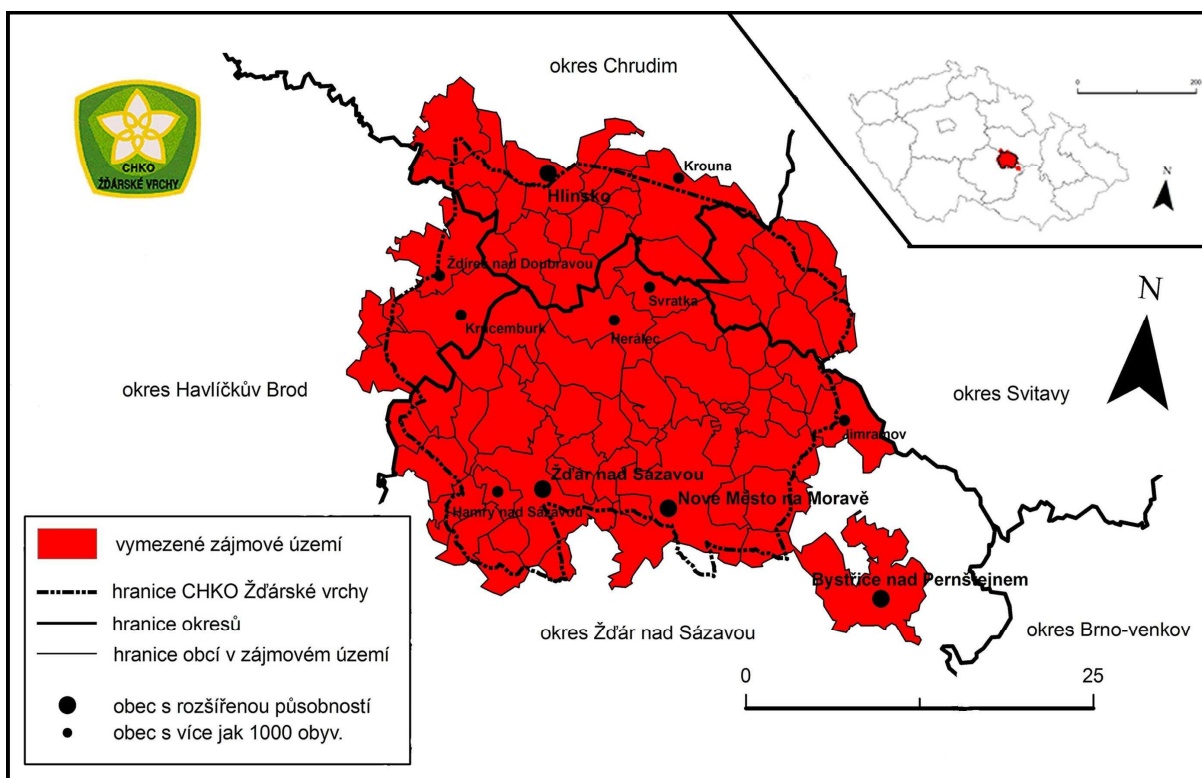
Tab. 2: Seznam obcí zasahující do CHKO Žďárské vrchy méně jak 5% svého území

název obce	příslušné k ORP	název obce	příslušné k ORP
Březí nad	Žďár nad Sázavou	Nová Ves u N. M. n.	Nové Město na Moravě
Dlouhé	Nové Město na Moravě	Proseč	Chrudim
Holetín	Hlinsko	Rozsochy	Bystřice nad
Chotěboř	Chotěboř	Sazomín	Žďár nad Sázavou
Korouhev	Polička	Slavíkov	Chotěboř
Křídla	Nové Město na Moravě	Sobíňov	Chotěboř

(pramen: úhrnné data za obce in: czso.cz; poskytnuto v GIS shapech obce pro ArcGIS 9.3)

Přibližně 10% území v CHKO je zastoupena Bystřice nad Pernštejnem, ovšem město jako takové se nachází také ve značné vzdálenosti od hranic CHKO. Ovšem v potaz byl brán argument, že dvě z jejích sídelních částí, a to místí části Divišov a Rovné se celé nachází v CHKO. Vymezení zájmového území a jeho poloha v ČR je znázorněno v obr. 3.

Obr. 3 Vymezení zájmového území pro potřeby diplomové práce (zdroj: vlastní šetření)

Území, kterým se dále zabývá tato práce je tedy vymezeno jako k. ú. všech obcí, které se nachází v CHKO Žďárské vrchy kromě k. ú. obcí uvedených v tab. 2, a to k 1.1. 2010.

V zájmovém území, jemuž se věnuje tato diplomová práce, je tedy celkem:

76 obcí v 136 k. ú. na celkem 94 550 ha (= 945,5 km²) půdy
--

Při porovnání s rozlohou CHKO Žďárské vrchy je vymezené území o 33% větší. K 1.1 2010 v něm žilo 88 256 obyv. Hustota osídlení je 93,3 obyv. na km, což je přesně 70% v porovnání s republikovým průměrem, tj. 133,3 obyv. na km (www.mesta.obce.cz).

3.2 SPECIFIKA ZEMĚDĚLSKÉ ČINNOSTI V CHKO ŽĎÁRSKÉ VRCHY

Zemědělství bylo právě tou činností, která nejvýznamnějším způsobem ovlivňovala krajinu Žďárských vrchů. Území získávalo postupně charakter zemědělské kulturní krajiny, tvořené mozaikou lesů, polí a luk, oddělených cestami, mezemi a kamenicemi. Krajina tohoto druhu byla sama o sobě ekologicky vyváženým systémem díky své členitosti, střídání kultur a druhové pestrosti. Tento způsob obdělávání krajiny a hospodaření s jejími zdroji, jenž byl podmíněný jistě dobou a technickými možnostmi tehdejších hospodářů, pramenil i z jejich tradiční úcty k přírodě.

Přírozená vazba mezi zemědělcem a krajinou byla narušena až v době rozmachu velkoplošného zemědělství. Byly zaváděny nové postupy bez ohledu na hodnoty zdejší krajiny či klimatické podmínky. Intenzifikace byla prováděna napřimováním toků, neuváženou meliorací a rozsáhlým odvodňováním zemědělských pozemků, rušením cest a mezí a úbytkem stromů a keřů v krajině (volně převzato z www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz).

Náprava škod a alespoň částečný návrat ke stabilní kulturní krajině se zaměřuje velmi často na přírodní památky, které byly záměrně nebo shodou okolností uchráněny před poškozením nebo znehodnocením – především se jedná o území, kde se dochovala

kostra mezi s četnou mimolesní zelení, přirozené toky či luční společenstva, zejména v potočnických a říčních nivách, izolovaná menší území s výskytem chráněných a ohrožených druhů, což velmi podstatně určuje charakter zemědělské činnosti.

Smyslem těchto opatření je dosáhnout ekologické stability krajiny a vyváženosti jejich jednotlivých prvků. Rozumná kombinace ochrany krajiny a jejího trvale udržitelného využívání se dříve nebo později projeví nižší erozí a celkovým zlepšením environmentální situace.

Z tohoto principu je důležité si uvědomit, že současná špatná ekonomická situace zemědělců je příčinou výrazného snížení negativního dopadu zemědělství na přírodu. Zemědělci si nemohou dovolit používat drahá hnojiva a pesticidy v takovém rozsahu jako dříve a stávají se „ekology z ekonomických důvodů“, viz kap. 3.2.

Státem podporované zatravňování zemědělských ploch je pro ochranu přírody a krajiny též přínosem, i když má i své negativní stránky, ke kterým se někteří zemědělci staví velice záporně. Další zhoršování podmínek pro zemědělce, kteří v podhorských oblastech už dnes hospodaří spíše pod hranicí než na hranici rentability, by jim s největší pravděpodobností znemožnilo tolik důležitou a podstatnou zemědělskou činnost dále provozovat. Nehledě na stále patrný ekonomický přínos zemědělství, který v okrese Žďár nad Sázavou 9% mírou nezaměstnanosti – tj. okresu, jež se podílí největším podílem, 2/3, na rozloze CHKO (ROSECKÝ 2008). Z hlediska ochrany a zachování harmonické kulturní krajiny je tedy úpadek zemědělství jako takového nežádoucí.

Chráněné krajinné oblasti v České republice jsou obvykle rozděleny na celkem 4 zóny, ve kterých podle zákona 114/1992 Sb., upravené vyhláškou 395/1992 Sb., platí zásady pro hospodaření v jednotlivých zónách CHKO, které významně ovlivňují, ale také výrazně omezují zemědělskou činnost. Na obr.4 jsou pak jednotlivé zóny vymezeny, a to pouze na úrovni CHKO, nikoli ve vymezeném zájmovém území (vyhláška upravena dle www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz):

pro I. zónu CHKO

- nejsou povoleny objekty zemědělské výroby
- není povolena orba luk, přívsevy kulturních druhů trav, rychloobnova drnu a narušení souvislé drnové vrstvy
- nelze měnit vodní a vláhový režim s výjimkou povrchových stružek, provádět terénní úpravy

- zákaz používání hnojiv, tekutých odpadů a chemických látek na ochranu rostlin i manipulace s nimi
- sečení porostu a odstraňování náletových dřevin po dohodě se správou CHKO
- pastva extenzivním způsobem po dohodě se správou CHKO
- v bezprostředním okolí I. zóny vyloučit činnost, která by mohla ohrozit území I. zóny a poškodit chráněná přírodní společenstva. V případě vyhlášených chráněných území činí ochranné pásmo území do 50 m od jeho hranic, pokud není stanoveno jinak

pro II. zónu CHKO

1. pro TTP

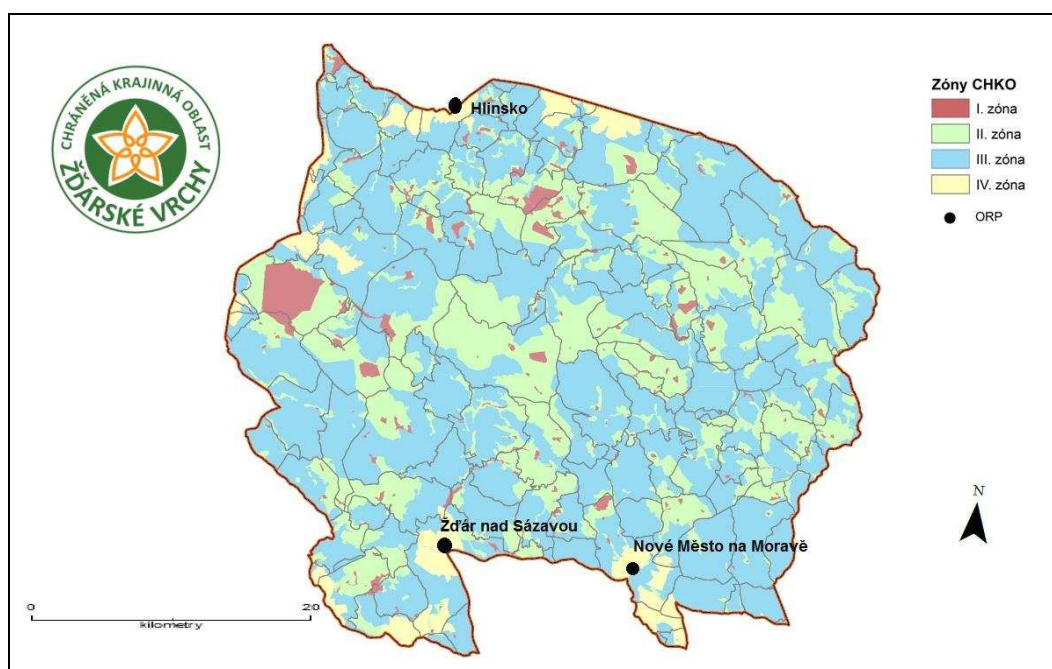
- budování objektů zemědělské výroby po projednání se správou CHKO
- provádění orby luk a pastvin a rychlé obnovy drnu po dohodě se správou CHKO
- v dohodnutých případech neprovádět přísevy kulturních druhů trav a vytvářet podmínky pro rozšiřování planě rostoucích druhů, převážně bylinných komponent
- nelze měnit vodní a vláhový režim odvodněním drenáží
- nelze provádět terénní úpravy značného rozsahu
- vyloučení používání chemických látek na ochranu rostlin (biocidů)
- omezení hnojení průmyslovými hnojivy, zákaz zásobního hnojení, letecké aplikace, hnojení na zmrzlou půdu a na půdu se sněhovou pokrývkou, nerovnoměrné aplikace, skládkování hnojiv
- preferovat hnojení organickými hnojivy s výjimkou kejdy, rovnoměrně aplikovat, nelze zřizovat složiště chlévské mrvy
- rozsah a intenzitu pastvy po dohodě se správou CHKO, dle únosnosti území a společenstev, zabránit degradaci nebo zničení travního drnu, při případném poškození obnovit travní drn bezorebně

2. pro ornou půdu

- budování objektů zemědělské výroby po projednání se správou CHKO
- nelze měnit vodní a vláhový režim odvodněním drenáží
- nelze provádět terénní úpravy značného rozsahu
- používání chemických látek na ochranu rostlin schválených metodikou k použití ve vnější části 2. pásma hygienické ochrany zdrojů podzemních vod pouze při hrozícím kalamitním výskytu škůdců, chorob či plevelů

- omezení hnojení průmyslovými hnojivy, používat dělené dávky, maximální jednorázová dávka 40 kg N č.ž. na hektar. Vyloučení zásobního hnojení, letecké aplikace, hnojení na zmrzlou půdu a na půdu se sněhovou pokrývkou, nerovnoměrné aplikace, skládkování hnojiv
 - preferovat hnojení organickými hnojivy s výjimkou kejdy, rovnoměrně aplikovat, nelze zřizovat složiště chlévské mrvy
 - osevní postupy volit dle únosnosti daného území
 - velikost pozemků přizpůsobit konkrétním podmínkám z hlediska ohrožení erozí
- pro III. a IV. zónu CHKO** (zde jsou zásady pro zemědělsky podnikající subjekty stejné, IV. zóna je souvisle brána jako obydlená oblast)
- budování objektů zemědělské výroby po projednání se správou CHKO
 - přednostní použití chemických látek na ochranu rostlin schválených metodikou k použití ve vnější části 2. pásma hygienické ochrany zdrojů podzemních vod
 - vyloučit vznik negativních důsledků při používání hnojiv (dlouhodobé skládky, nerovnoměrné aplikace)
 - osevní postupy a intenzitu pastvy volit dle únosnosti území
 - velikost pozemků přizpůsobit konkrétním podmínkám z hlediska ohrožení erozí
- (zdroj: vyhláška 395/1992 Sb. k zákonu 114/1992 Sb. in: www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz).

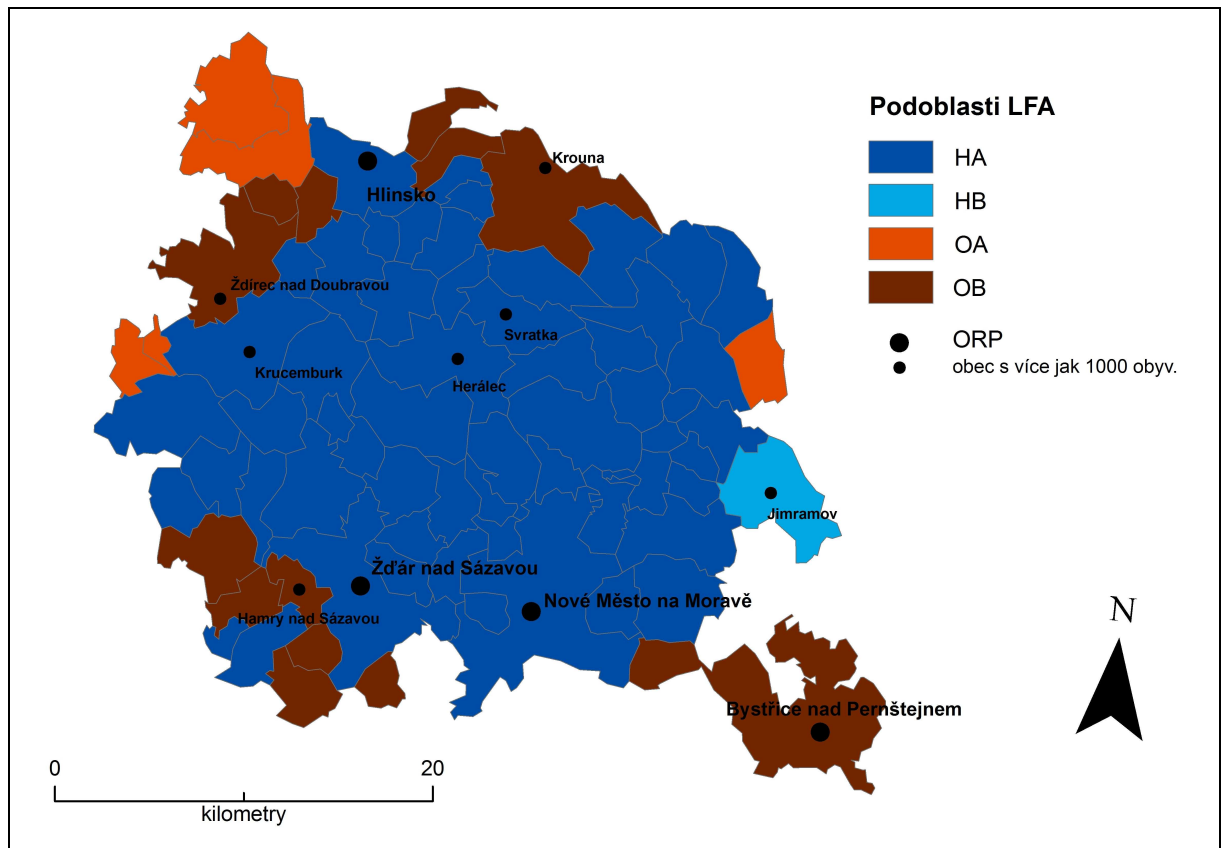
Obr. 4 Vymezení jednotlivých zón podle stupně ochrany v CHKO Žďárské vrchy (data poskytl: AOPK Správa CHKO Žďárské vrchy, aktualizováno k r. 2010)

Celá oblast CHKO se z agrárně-ekologického hlediska nachází v oblasti vymezené metodikou LFA (méně příznivých oblastí) pro potřebu dotací z EU. Toto stanovení vychází z BPEJ, bonitovaně půdně ekologických jednotek, které byly vymezeny v letech 1974-1980 (ROSECKÝ 2008). Toto rozdělení poměrně spolehlivě představuje reliéf, klimatické podmínky, úrodnost a rentabilitu půdy ve vymezené oblasti. Můžeme si tak udělat přibližnou představu o podmínkách pro zemědělství v CHKO Žďárské vrchy. Proto podle mého názoru nemá význam více charakterizovat jednotlivé geografické – zejména fyzicko-geografické – charakteristiky, které mají sice význam pro rurální prostor ve vymezené oblasti, avšak jejich podrobný popis nezapadá zcela do charakteru práce. Zjednodušená charakteristika jednotlivých typů:

- **horská oblast typu HA** – obce nebo k. ú. s nadmořskou výškou nad 600 m n. m. nebo s výškou 500 až 600 m n. m. a zároveň se svažitostí vyšší než 15 % na 50 % území této obce nebo k. ú., výše platby v oblasti typu HA je stanovena 157 EUR na 1 ha travních porostů,
- **horská oblast typu HB** – obce nebo k. ú. nesplňující kritéria pro oblast typu HA, které však byly za účelem zachování celistvosti horské oblasti do této oblasti zařazeny, výše platby v oblasti typu HB je stanovena 134 EUR na 1 ha travních porostů,
- **ostatní méně příznivá oblast typu OA** – obce nebo k. ú. s výnosností zemědělské půdy nižší než 34 bodů, které se nacházejí na území kraje, který v průměru splňuje demografická kritéria – hustota obyvatel nižší než 75 obyvatel/km² a podíl pracujících v zemědělství na celkovém počtu praceschopného obyvatelstva vyšší než 8 %, výše platby v oblasti typu OA je stanovena 117 EUR na 1 ha travních porostů
- **ostatní méně příznivá oblast typu OB** – obce s výnosností zemědělské půdy 34 až 38 bodů, které se nachází na území kraje, který v průměru splňuje demografická kritéria – hustota obyvatel nižší než 75 obyvatel/km² a podíl pracujících v zemědělství na celkovém počtu praceschopného obyvatelstva vyšší než 8 %. Tyto obce nebo k. ú. byly zařazeny do ostatní méně příznivé oblasti za účelem zachování celistvosti této oblasti, výše platby v oblasti typu OB je stanovena 94 EUR na 1 ha travních porostů (nařízení vlády č. 75/2007 Sb. in: ROSECKÝ 2008).

Obr. 5 Vymezení podoblastí LFA v zájmovém území CHKO Žďárské vrchy (pramen: příloha č. 2 k nařízení vlády č. 505/2000 Sb.)

Podle metodiky LFA se většina území nachází v horské oblasti typu HA, souvislejší pás ostatní méně příznivé oblasti typu OA se nachází na jihozápadě vymezené oblasti a na severozápadě při hranicích s CHKO Železné hory, kde lze také nalézt ostatní oblasti méně příznivé OB. Horská oblast typu HB se nachází pouze na periferii území, resp. pouze k. ú. obce Jimramov a doplňuje typ HA tam, kde není nadmořská výška 600 m n. m. (zákon č. 252/1997 Sb.; příloha č. 2 k nařízení vlády č. 505/2000 Sb.; nařízení 75/2007). Nutno poznamenat, že vymezení LFA se provádí vždy po jednotlivých katastrech, viz obr. (pozn.: na obr. zredukováno na katastrální území obce).

3.3 POSTAVENÍ ZEMĚDĚLS. SUBJEKTŮ V RURÁLNÍM PROSTORU

Stěžejní část praktické stránky této práce by měla vycházet z dotazníkového šetření, které bylo prováděno mezi hospodařícími zemědělskými subjekty ve výše vymezeném území. Prioritou tohoto šetření nebylo zjistit pouze přístup zemědělců k podnikání v sektoru turismu, ale i zhodnotit ostatní faktory v oblasti zemědělství, které poté mohou odhadovat vývoj zemědělství v CHKO. Díky přímému kontaktu s respondenty se mohlo velmi silně proniknout do problematiky venkovské turistiky, zemědělského hospodaření, ale i údržby krajiny právě očima zemědělců.

3.1.1 Teoreticko – metodologický přístup k dotazníkovému šetření

Každá řádně zadaná diplomová práce na Katedře geografie na Přírodovědecké fakultě na Univerzitě Palackého v Olomouci by vedle teoretické pasáže a kompilační části měla obsahovat i praktický výstup, kterým by posluchač geografie měl prokázat pochopení geografického problému práci v terénu. Tuto práci by měl analyzovat, následně syntetizovat, z výsledků udělat závěr a tento by měl prezentovat. Nejenom tak je tomu i v případě této diplomové práce. Jako praktická část bylo vyhotoveno dotazníkové šetření v CHKO Žďárské vrchy, resp. v jeho modifikované podobě.

Základním cílem provedeného dotazníkového šetření bylo získání unikátní datové základny, která by měla být nejen statistickou oporou pro vyvození rozličných závěrů. Dalším cílem bylo získání faktického stavu zemědělců, mezi nimi i ekozemědělců. Seznam jejich jmen je sice v databázi SZIF na síti, ale tento je dosti kostrbatý, ne vždy reálně vypovídající. To samé platí o databázi LPIS, která uvádí konkrétní soupis zemědělské půdy dle vlastníků. Neméně palčivým problémem zůstává také směřování zemědělců do budoucnosti, která ovšem v žádném případě není dohledatelná na internetu. Další možností tohoto dotazníkového šetření je jeho využití při pracích na projektu „Zemědělství v horských podmínkách, jeho časoprostorové proměny a význam pro rozvoj horských oblastí“ Ústavu Geoniky Akademie věd ČR, pod kódem KJB300860902 (řešený v letech 2009-2010), kde oblast CHKO Žďárské vrchy byla po expertním řízení zahrnuta mezi modelové podhorské oblasti ČR.

Zvolenou metodou byl tedy dotazník, který vychází z jiných prací zabývajících se tematikou turismu v rurálním prostoru (KLAPKA, KLAPKOVÁ, MARTINÁT 2005), tento typ

dotazníku byl použit i v jiných diplomových pracích (MIČKOVÁ 2009; MRAKOVÁ 2009), může tak být snadno unifikovaný pro více oblastí v ČR. Vzor tohoto dotazníku je k dispozici v příloze č. 2.

Dotazník se sestává z 6 nestejně velkých částí, které celkově sondují charakter farmy. První část dotazníku je určena úvodním informacím – kdy se začala zemědělská činnost, hlavní i vedlejší ekonomické aktivity respondenta nyní i před začátkem nynějšího podnikání. Druhá část se dotazuje na podnikání v cestovním ruchu, zejména pak ubytovací kapacity, avšak (viz níže) v zájmové oblasti působí velmi málo, konkrétně dva, zemědělských subjektů, které provozují venkovský turismus i s nabídkou ubytování. Třetí část dotazníku se věnuje podnikání v zemědělství, a to jak na počtu zaměstnanců, tak výměře obhospodařované půdy, struktuře a produkci jak rostlinné, tak živočišné výroby. Zemědělské výroby se týkají i další vedlejší produkty podnikání, a to např. tzv. „prodej ze dvorku“ – to může být slibným začátkem pro podnikání např. v ekoagroturismu.

Ve čtvrté části byli zemědělci tázáni na podnikání ve službách, které je rovněž podstatným příjmem financí, mnohdy má taktéž potenciál k podnikání v agroturismu. Pátá část se věnuje závěrečným informacím, a to zejména na spolupráci s ekozemědělci a s veřejnou správou, na příjem dotací a možného směřování do budoucna, a to formou investice v případě dostatku finančních prostředků nebo reálných záměrů do budoucna. Poslední odstavec se týká identifikaci respondenta, tzn. kromě jména a místa podnikání i forma vlastnictví, věk a vzdělání.

Jako nejvhodnější a zároveň nejvýhodnější formou pro sběr dotazníků bylo stanoveno osobní setkání s vytipovanými zemědělci. Byly uvažovány i jiné alternativy, ale po expertní konzultaci s odborníky z Geoniky (Geografického ústavu Akademie věd ČR) mgr. Petrem Dvořákem a mgr. Stanislavem Martinátem byly možnosti sběru dotazníku poštou popř. e-mailem zavrhnuty. V prvním případě, dle zkušeností mgr. Dvořáka, byla návratnost poslaných dotazníků i s obálkou se zpáteční adresou necelých 40%. Ve druhém případě nejsou dostupné zdaleka všechny e-mailové adresy jednotlivých zemědělců.

Přímý kontakt s respondenty je naopak velice účinný, zvláště když se jedná o pomoc vysokoškolskému studentovi, navíc vyplňování dotazníku trvá max. 15 min. Zde je na místě připomenout, že výslovně si nepřály spolupracovat 3 subjekty, z toho dva soukromí zemědělci. Úspěšnost dotazníkového šetření v tomto případě byla 97,5%.

Do výzkumu byly zahrnuty: „**všechny zemědělsky hospodařící subjekty ve vymezeném území CHKO, které pobírají v období let 2004-09 dotace v celkové výši více jak 20 000 Kč**“. Informace o příjemcích dotací jsou volně k stažení na oficiálních webových stránkách Státního zemědělského intervenčního fondu, konkrétně v sekci Seznamu příjemců dotací (www.szif.cz). Podobně zaměřená databáze je dostupná i ve Společném zemědělském registru MZe (farmar.mze.cz). Nutno podotknout, že do výzkumu tak byly zahrnuty pouze ty subjekty, jež sídlí v obcích vymezeného území, nikoli všechny, jež zde hospodaří – jejich dohledání by bylo značně obtížné, možné pouze důkladným prostudováním vlastníkům katastrů.

3.3.2 Role venkovské turistiky v rurálním prostoru očima soukromých subjektů

Do dotazníkového šetření bylo dle metodiky výše uvedené vytipováno celkem 262 zemědělsky hospodařících subjektů (jejich výčet viz příloha č. 3), avšak prací v terénu jejich počet klesnul na 225. To bylo způsobeno celkem 3 faktory:

- 1) ukončení zemědělské činnosti; a to jak z důvodů ekonomických nebo úmrtím nebo jiným.
- 2) hospodaření dvou osob na jednom hospodářství; poměrně často se stává, že na jedné farmě hospodaří jak syn, tak otec, každý z nich pobírá jednotlivě dotace, protože je to pro něj výhodné. Avšak dotazníkové šetření bylo provedeno nikoli za osobu hospodařící, ale za farmu jako takovou.
- 3) zemědělec nehospodaří v zájmovém území; avšak sídlí v zájmovém území. To lze zjistit pouze terénním šetřením.

Jedině tímtož terénním výzkumem byly odhaleny a dotázány i zemědělské subjekty, které hospodaří v CHKO, ale nejsou zahrnuty mezi vytipované subjekty. Jejich seznam je uveden v příloze č. .

Celkem bylo vytipováno **227 zemědělských subjektů v 61 obcích**. V 15 dalších obcích nebyly nalezeny žádné samostatné zemědělské subjekty.

Jak již bylo uvedeno výše, dotazníkového šetření se odmítly zúčastnit celkem 3 subjekty. Dva se nachází v obci Věcov. Ovšem více znatelná je absence šetření u zdaleka největšího zemědělského podniku v CHKO, AGRO – Měřín, a.s., která je navíc spoluvlastníkem společnosti AGROFARM, a.s. Žďár nad Sázavou. Tyto dvě

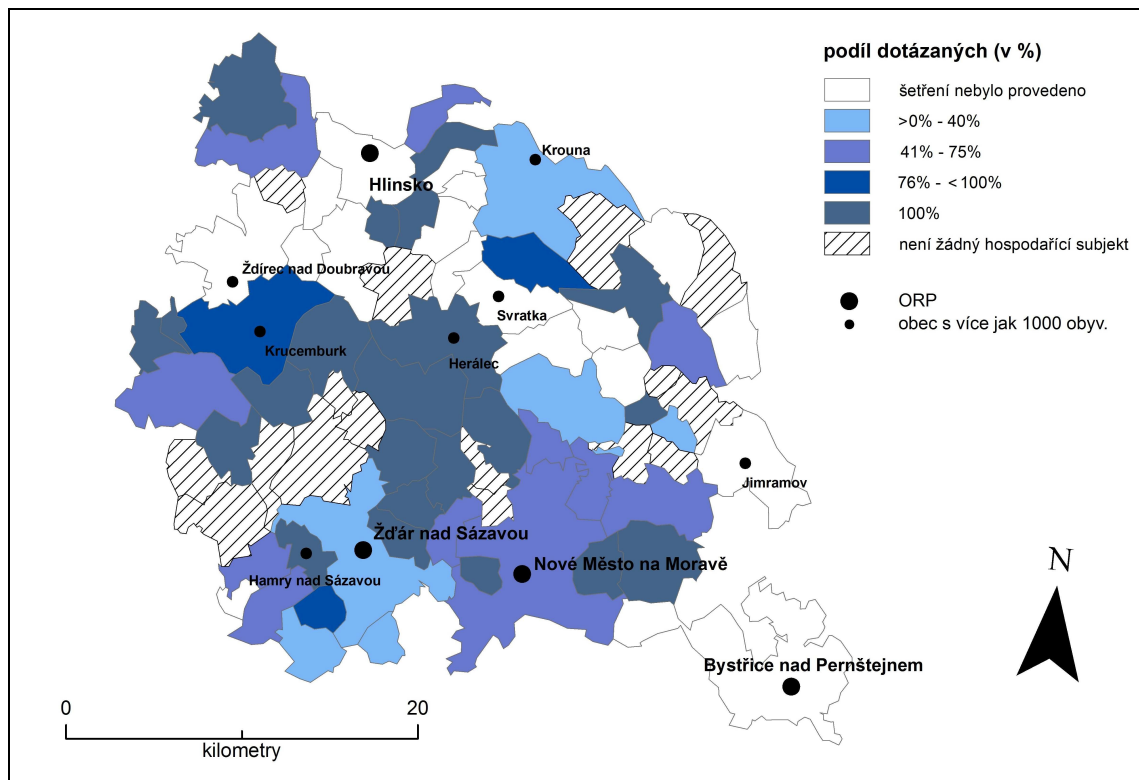
společnosti hospodaří v okrese Žďár nad Sázavou a Chrudim na ploše přesahující 8 000 ha. Tato plocha není samozřejmě pouze v CHKO Žďárské vrchy, avšak i tak se jedná o největší zemědělský subjekt v CHKO. I přes poměrně provedené kvalitní šetření nemůžeme diskutovat o zmapování situace hospodaření na většině plochy zájmové oblasti.

Od 227 zemědělských subjektů pak bylo získáno celkem 107 dotazníků, což je 48 % zmapovaných všech zemědělských subjektů ve vymezené oblasti. Z toho má z hlediska právní subjektivity 7 zemědělských subjektů statut jako právnické osoby, přesně 100 jako fyzické osoby. Výsledky proto nejsou zcela relevantní, avšak z práce v terénu lze usuzovat, že je to postačující vzorek.

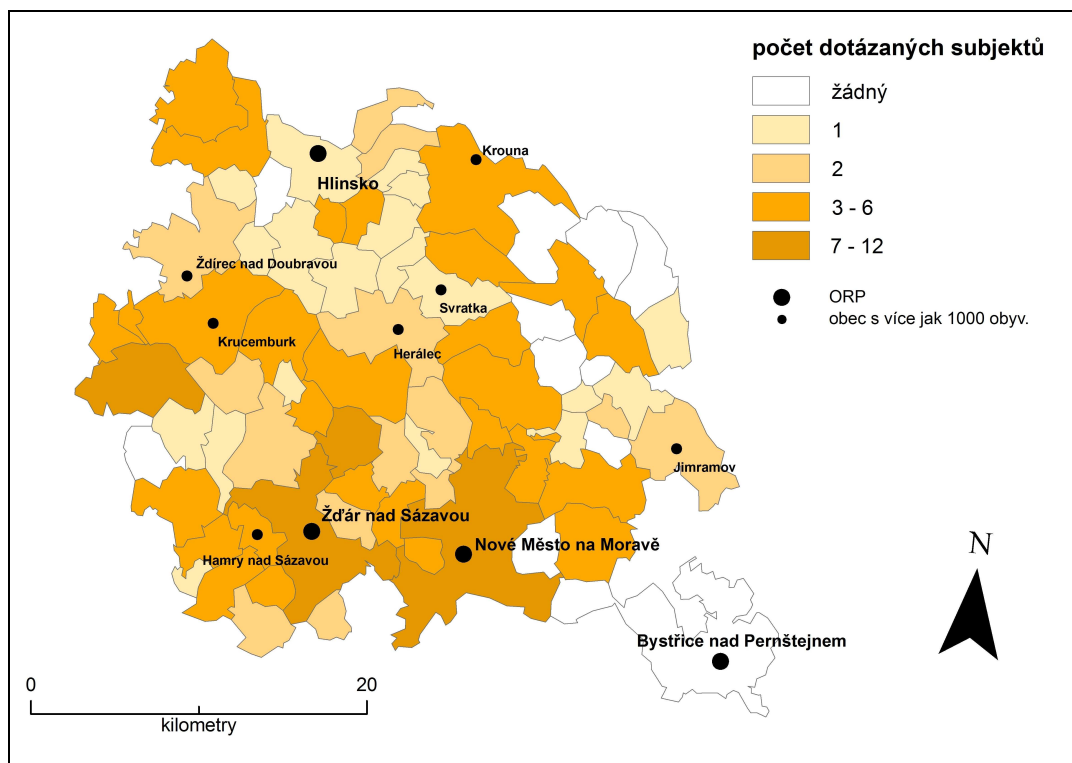
Nejvíce dotazníků bylo sebráno v centrální části CHKO – to proto, že jich zde není až tak mnoho. Dále i v okolí Žďáru nad Sázavou, Nového Města na Moravě a v západní části CHKO, kde bylo uskutečněno nejvíce výjezdů. Bohužel se nepodařilo sebrat žádný dotazník v Bystřici n. P. a okolí, slabší je též zmapování situace v SV části zájmového území. Související pás obcí, kde nikdo nepodniká v zemědělství, můžeme nalézt v okolí Velkého Dářka, kde jsou obce spíše zaměřené na jiné sektory (zejména poskytování služeb turistům, popř. slouží jako suburbánní zóny pro Žďár nad Sázavou, podobně jako zázemí Hlinska a Poličky). Procentuální zastoupení dotázaných subjektů v jednotlivých obcích je mapově zobrazeno v obr. 5.

Snad ještě lépe si můžeme udělat představu o rozsahu dotazníkového šetření dle využívání zemědělské půdy v jednotlivých k. ú. obcí. Z obr. 6 dále vyplývá, že nejvíce vlastníků jednotlivé půdy je v okolí dvou největších měst - Žďáru nad Sázavou a Nového Města na Moravě. Avšak poněkud překvapující je počet zemědělců hospodařících v okolí Herálce, Cikháje nebo Krucemburku. Vzhledem k uskutečnění šetření na většině subjektů v této oblasti to svědčí o velikosti farem, které obhospodařují rozlehlé plochy, ale např. také o hegemonii farem na tomto území.

Obr. 6 Podíl dotázaných subjektů na celkovém počtu v jednotlivých obcích (pramen: vlastní šetření)

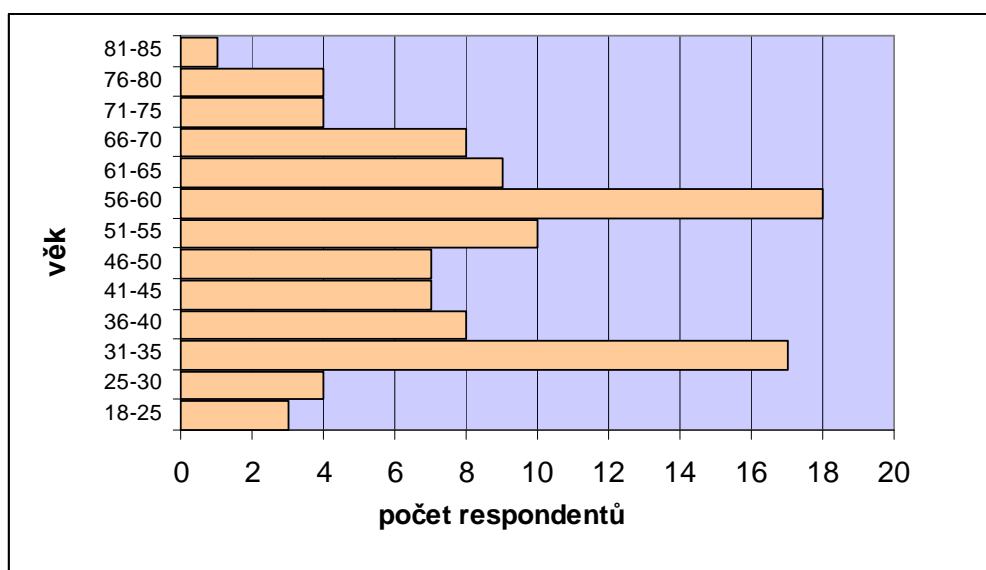

Obr. 7 Počet hospodařících dotázaných subjektů v k. ú. jednotlivých obcí (pramen: vlastní šetření)

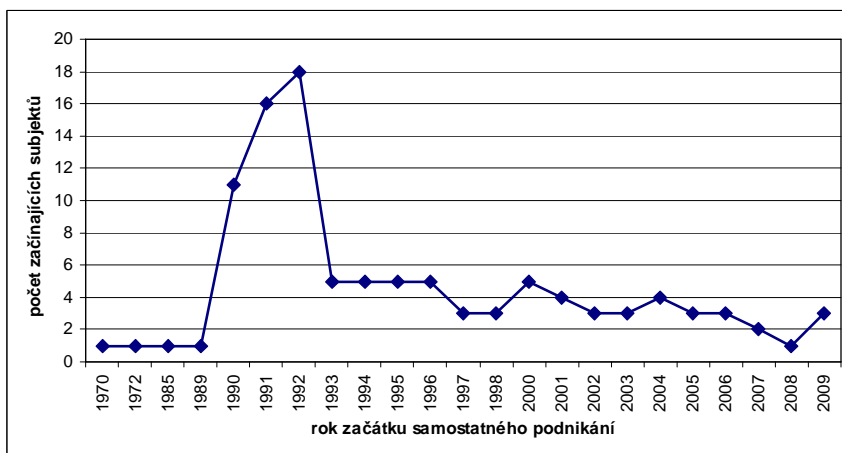

Zanalyzováním věkové struktury docházíme k poměrně zajímavému závěru: poměrně silná je skupina zemědělců, kterým je 31-35 let (17% respondentů), což znamená jistou míru naděje pro budoucnost. I pro budoucnost venkovských forem turismu, resp. ekoturismu. Tito zemědělci většinou hospodaří na zděděných pozemcích, případně pozemcích restituovaných, mají zájem o svůj další rozvoj. Těchto 17% je ovšem reálně vyšší, neboť další „třicátníci“ hospodaří se svými otci, na které jsou hospodářství psaná. Vysoké procento u věkové skupiny 55-60 let bych přičítal zejména faktu, že v době největších restitucí v letech 1990-1993 (viz obr. 8) byla tato generace již relativně ekonomicky zabezpečená, ovšem byla i progresivní, stále měla velmi kladný vztah k zemědělství – 43% pracovalo dříve ve družstvech (viz obr. 9). Tato generace si vychovala i své potomky, které vede ke vztahu k jejich hospodářství a jeho převzetí do budoucna.

Obr. 8 Věková struktura respondentů dotazníkového šetření (pramen: vlastní šetření)

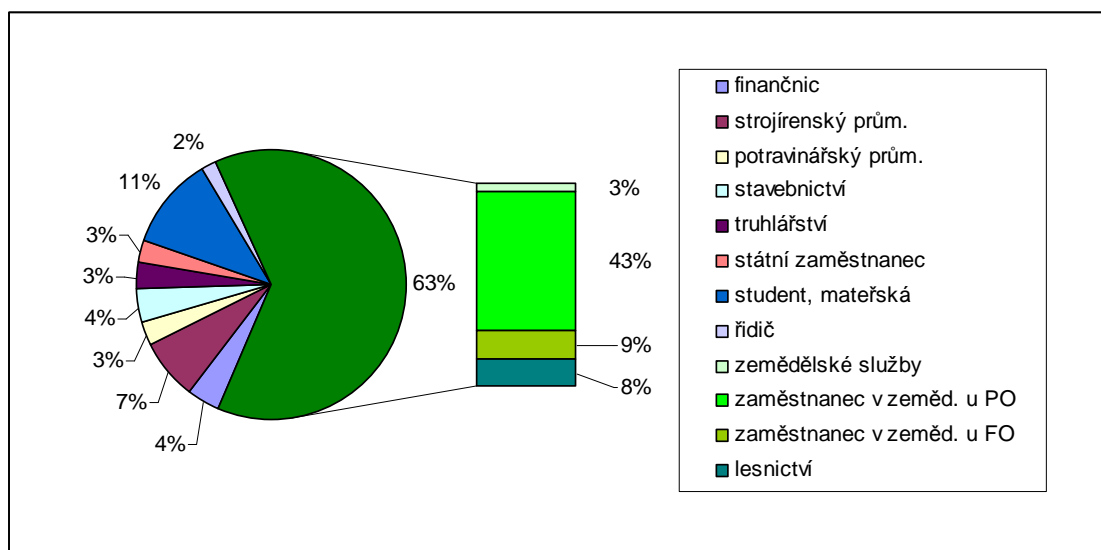
Obr. 9 Počet začínajících hospodařících subjektů v jednotlivých letech; n= 107 (pramen: vlastní šetření)

I CHKO Žďárské vrchy se významně dotkla transformace zemědělství po r. 1989 (objasnění transformačních procesů v rurálním prostoru in: BÍČÍK a kol. 2001; ROSECKÝ 2008). Po pádu plánovaného hospodářství nastupuje tržní ekonomika, která s sebou přináší konec JZD – ty jsou nahrazována jak zemědělskými družstvy, které mají formu akciových společností, tak i množstvím soukromých zemědělců, kteří si berou zpět půdu z JZD. Vyrovnaný stav, tak jak ho dokládá obr. 8, je způsoben nabitím hospodářství dědictvím, pouze ojediněle začíná hospodařit jiná (třetí osoba), která si farmu pořídí jiným způsobem nabití, např. koupí nebo fúzí.

Zemědělci v téměř 2/3 případů se nepouštěli do něčeho nového, již před začátkem své samostatné činnosti většinou pracovali v zemědělství. Do zemědělství se dá v tomto případě zařadit i lesnictví, protože právě z tohoto sektoru si s sebou přinesli zkušenosti s prací s mechanizací apod. Navíc, i zbylí dotázaní, kteří činí přes 35%, mohli mít kořeny právě na svém hospodářství, takže věděli, do čeho jdou. Jejich ostatní dřívější aktivity, které nemají se zemědělstvím tolik společného, nemohli být na závalu. Naopak, přes polovinu dotazovaných hospodařila, ať už jako zaměstnanec družstva, anebo u svých rodičů na území, které později restituovali, popř. zdělili. I tento přenesený vztah k vlastním pozemkům má významný vliv na vzhled a udržování krajiny.

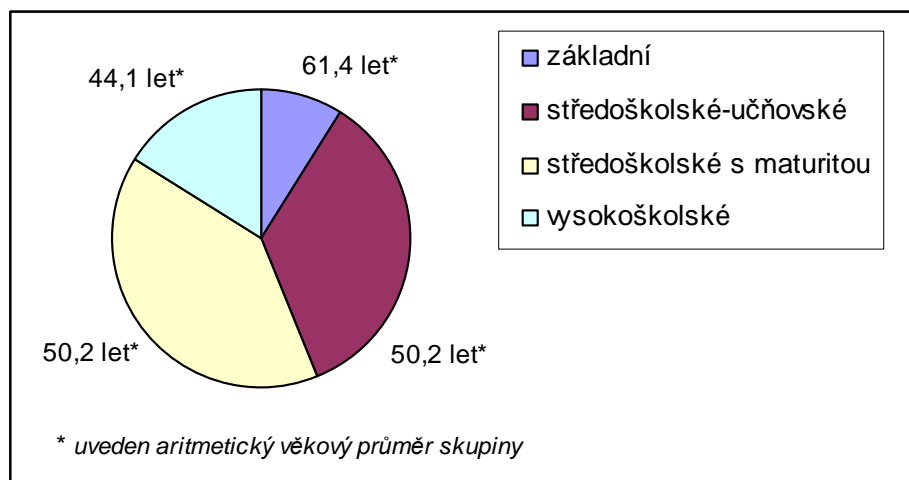
Obr. 10 Struktura dřívější ekonomické aktivity dotázaných zemědělců; n= 100 (pramen: vlastní šetření)

Značně zajímavé je také srovnání věkové struktury dotázaných (viz obr. 7). Z ní vyplývá, že vysokoškolského vzdělání dosahují poměrně mladí lidé, kteří začali hospodařit – tzn. vzdělané mládí, které se chce rozvíjet, vč. možnosti provozovat agroturistiku a další formy venkovského CR. Navíc platí to samé, co je uvedeno výše: mnozí mladší vysokoškolsky vzdělaní zemědělci s vizí do budoucna hospodaří se svými rodiči, kteří tyto farmy vlastní. Z tohoto výčtu se tedy dá posuzovat, že zemědělskou výrobu, ale i další využití rurálního prostoru čeká v následujících letech „modernizace“, dosti možná po vzoru západní Evropy – je to tím, že na nynějších českých vysokých zemědělských školách je trendem se přibližovat a přizpůsobovat příkladu hospodářství v zemích EU, ovšem společně s tradičními českými hodnotami (POUROVÁ ŠKODOVÁ 2007).

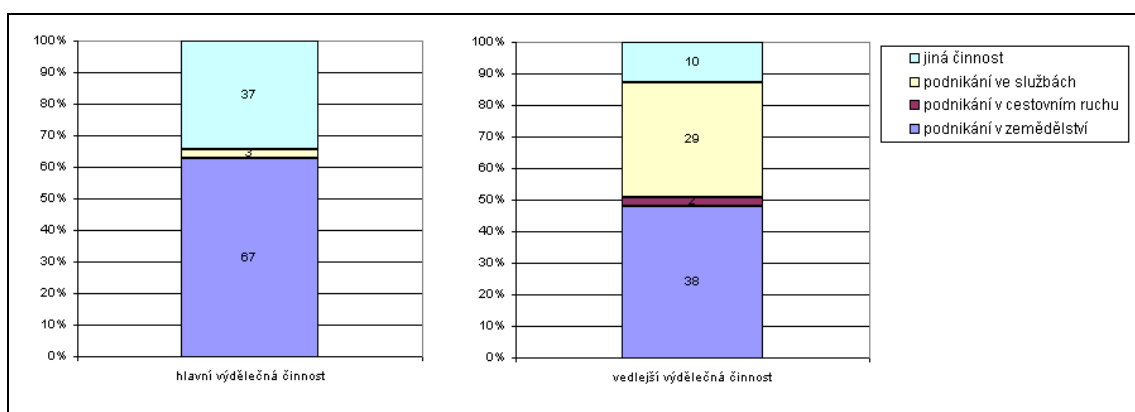
Zemědělské subjekty v CHKO Žďárské vrchy nemají pouze jednu výdělečnou činnost (obr. 11 a obr. 12). Ovšem převládající druh hlavního příjmu je právě zemědělství. Velké množství z nich ale odpovědělo, že jejich hlavní výdělečná činnost je důchod – zde je na místě zauvažovat, kdo po těchto zemědělcích bude na farmách, pozemcích hospodařit (obr. 12). Pakliže nechtějí na těchto objektech hospodařit jejich potomci, je zde ohromný potenciál pro provozování agroturistiky. Někteří z nich již také uvedli, že by v případě zajímavé nabídky neváhalí s prodejem (vlastní šetření). Jestliže bylo zmíněno výše, že je těžké koupit farmu od aktivních zemědělců, zde se naskýtají značné možnosti.

Obr. : 10 Vzdělanostní struktura respondentů dotazníkového šetření; n=100 (pramen: vlastní šetření)

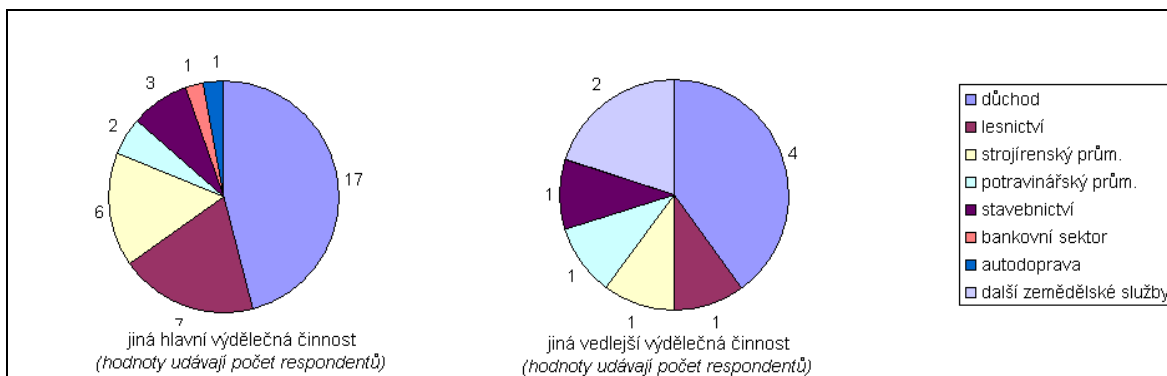

Je to také dané tím, že ZD, která si půdu výhradně (anebo alespoň z drtivé většiny, tab.) pronajímají, nabízí původním majitelům vyšší částky, než je tržní hodnota půdy, ovšem za dlouhodobější kontrakt. Majitelé, kteří by rádi svou půdu poskytli svým známým anebo vlastně komukoli za i např. vyšší částku peněz, jsou poté v úzkých. Tato strategie je zřejmá u největších zemědělských podniků, např. AGRO-Měřín a.s., AGROFARM a.s. Žďár nad Sázavou atd. Přitom zájem o „prázdninové chalupaření“, tj. forma venkovského turismu, kdy si zájemci zaplatí pouze časově omezený pobyt na chalupě, neustále stoupá (BIČÍK a kol. 2001).

Obr. 11 Výdělečné činnosti soukromých zemědělců v zájmové oblasti; n= 107 (pramen: vlastní šetření)

Obř. 12 Specifikace „jiné výdělečné činnosti“ (pramen: vlastní řetřeni)

Mezi respondenty převládá ve struktuře půdního fondu orná půda, avřak 15 z nich uvedlo, ře v posledních 5 letech zatravňovali. Coř při 106 dotázaných činí 14%, dalších 7,5% úplně změnilo strukturu rostlinné výroby na orné půdě. Naopak nikdo nezorával TTP zejména kvůli postihům za dotace, protože by se to ekonomicky nevyplatilo (ROSECKÝ 2008). Z tohoto vyplývá, ře fenomén zatravňování má stálý a trvalý trend. Coř se zdá být přínosné jak pro krajinu v podhorských oblastech (o tomto více např. BIČÍK a kol. 2005; HOMOLOVÁ 1993; PERLÍN 2003), tak i pro samotné agroturistiky v podhorských oblastech (NĚMČANSKÝ 1996; PETRICK, WEINGARTEN 2004; POUROVÁ ŠKODOVÁ 2007).

Z tab. je patrné, ře pronajatá půda tvoří 82% z celkově obhospodařované půdy ve vymezeném území, u právnických osob je to dokonce 96%. Lidé si většinou chtějí nechat půdu, kterou dostali v restituci, proto ji pouze pronajímají, buď družstvům, nebo soukromníkům. Výjimkou je Sdružení Krajina, které se stará o 150 ha v celkem 26 k. ú, tato půda majetkově patří státu, resp. správě CHKO. Občanské Sdružení Krajina je jedině svého druhu v CHKO.

Z hlediska trhu práce zaměstnávají družstva a jiné právnické osoby celkem 314 zaměstnanců, což je celkem 492 osob aktivně činných v zemědělství (v jakémkoli zaměstnaneckém vztahu). Ti pracují jak v rostlinné, tak živočiřné výrobě. Tím se dostáváme k zemědělské politice – pakliže se bude dále více zatravňovat, tak bude zajisté více příležitostí k venkovskému turismu, ale také se zlepší ekologická stabilita krajiny, což by se dalo nazvat udržitelným rozvojem (*sustainable development*). Na druhou stranu podstatná část z oněch 314 lidí přijde o práci, ale i z produkčního hlediska nastane značný pokles výroby.

Tab. 3 Struktura zemědělského půdního fondu s přihlédnutím na vlastnické poměry, n=106

↓kategorie ZPF ↓	vlastní (ha)	vlastní (%)	pronajatá (ha)	pronajatá (%)
orná půda	920,5	38,1	6 468	57,4
z toho PO	174	7,2	3 685	32,7
z toho FO	746,5	30,9	2 783	24,6
TTP	1 496,5	61,9	4 801	42,6
z toho PO	60,5	2,5	2 162	19,2
z toho FO	1 436	59,4	2 639	23,4
celkově	2 417	100	11 269	100

(zdroj: vlastní šetření)

Tab. 4 Počet hospodařících subjektů zaměstnávajících zaměstnance; n = 107

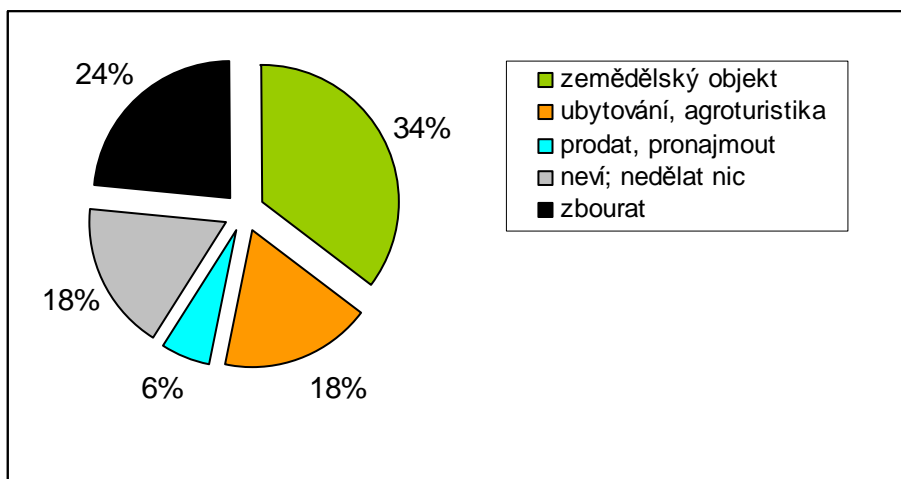
počet zaměstnanců →	1	2	3	4	5-15	více jak 15
počet subjektů zaměstnávající zaměstnance	54	31	7	6	5	4
počet FO zaměstnávající nerodinné příslušníky	9	1	0	1	1	0
počet PO zaměstnávající nerodinné příslušníky	0	0	1	0	2	4

(zdroj: vlastní šetření)

Z tohoto hlediska, tj. nalákání turistů na alternativní možnost pobytu je důležitý i další faktor. Jedná se o možnost ubytování, ne každý zemědělec může na své farmě ubytovat, popř. trpět turisty. Z vybraného vzorku dotazovaných jich pouze 14 mělo nějaké nevyužité kapacity, jenom 2 z nich chtěli udělat objekt pro ubytování turistů, další 3 by chtěli nevyužívané objekty přestavět na stáje pro koně, které by posléze propůjčovali pro hipoturistiku (obr. 13, případné přestavby na stáje jsou zahrnuty v kategorii zemědělských objektů). Ve čtyřech případech venkovský turismus neprovozují, ale mají již připravené kapacity pro ubytování, např. jedné rodiny v podkroví.

S ubytováním, resp. s nevyužitými kapacitami, úzce souvisí i prodej zemědělských komodit vlastní proveniencí. Nejde jen o vlastní stravování případných turistů, ale i o jejich možný trvalý odběr potravin s sebou domů. Stále žádanější jsou různé formy nákupu potravin přímo od producenta, tj. zemědělce, ne ze supermarketů (www.mmr.cz). Lidé si více vážící kvality, která je vyjádřena invencí prvovýrobce.

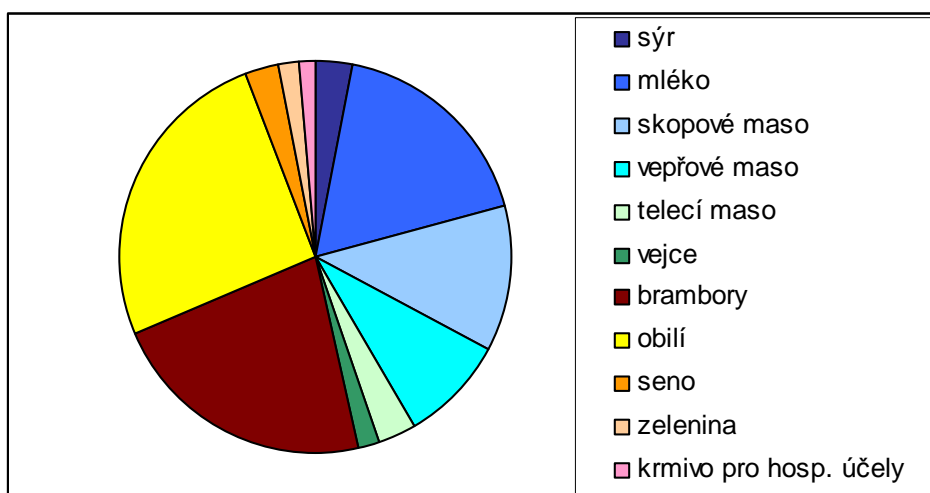
Obr. 13 Další plány s nevyužitými kapacitami; n=14 (pramen: vlastní šetření)

Tak stoupají v oblibě mlékomaty (jeden je dokonce ve Žďáře nad Sázavou, druhý v Novém Městě na Mor., další v Hlinsku nebo ve Ždírci nad Doubravou), které v zájmové oblasti provozují dva zemědělci, kteří si ovšem ztěžují na tvrdé podmínky jak ze strany hygieny, tak ze strany kraje. Dle provozovatele mlékomatu v Novém Městě na Moravě, p. Marka Jinka byl prodej mléka v mlékomatu na v loňském roce v průměru 300 l na den, avšak po výstupu hlavního hygienika v Moravskoslezském kraji v Televizních novinách na Nově v lednu, který varoval před možnými závadami podomácku vyrobeného mléka v mlékomatech, klesl prodej na 100 l za den, v červnu už dosahoval znovu přibližně 250 l mléka denně.

Další možnou (a tradičnější) formou odběru komodit je tzv. „prodej ze dvora“, tzn. prodej přímo na farmě. Tento ovšem naráží zejména na neochotu zemědělců prodej evidovat pro potřebu finančního úřadu. Ve výběru – tj. na obr. – jsou uvedeny ty subjekty (jak FO, tak PO), které mají buď prodej legální, anebo se k němu „přiznali“ pro potřebu této práce.

Obr. 14 Prodej komodit přímo na farmě; n= 44 (pramen: vlastní šetření)

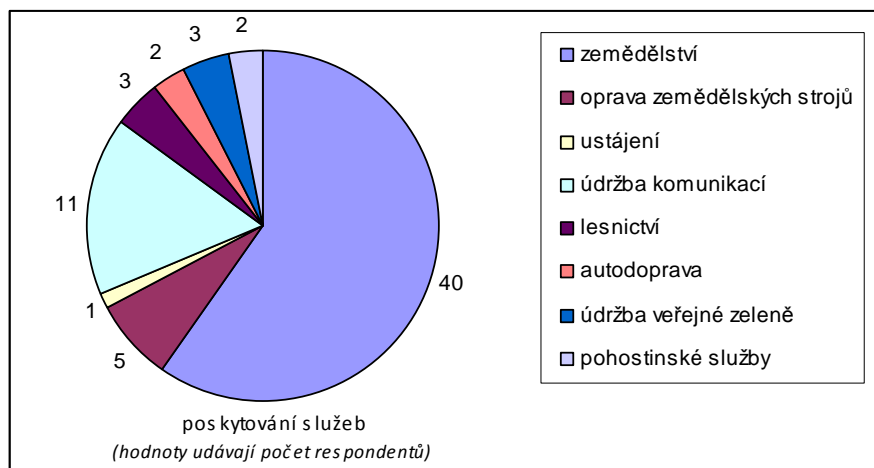
Největší zastoupení má prodej obilí, a to jak PO, tak i drobným hospodářům, nejčastěji pak sousedům („pro slepičky“). Pro Vysočinu tradiční je i odběr brambor, pro které si lidé dojíždí i ze vzdálenějších krajů. Produkce brambor celkově stále klesá, ale odběratelé přibývají. Zde zemědělci spíše uplatňují strategii trvalých zákazníků. Právě ti, kteří uvažují o provozování agroturistiky, chtějí nabízet svým klientům i vlastní brambory nebo zeleninu.

Prodej mléka a vajec je také tradičním prvkem, stále se na vesnici můžeme potkat s lidmi jdoucí pro mléko s konvičkou. Tradičním je též prodej vepřového masa, někdy též selat a prasat na rožnění. Nově do této kategorie – rožnění – přibývají i jehňata, a to díky rozšiřujícímu se chovu ovcí. Problémem s prodejem hovězího oproti minulosti je zákon, podle kterého se nesmí porážet větší zvířata doma (www.mze.cz). Zajímavou alternativou je i prodej podomácku vyrobeného sýru, a to ve 3 případech. V jednom, u p. Pavla Svobody ze Zubří je dokonce záměr provozovat ubytování s výkladem o výrobě sýru, hosté by si to mohli také vyzkoušet, navíc p. Svoboda počítá i s případným dojením krav turisty. Poskytováním různých forem prodeje „ze dvora“ je možné docílit stálých zákazníků, kteří by rádi trávilí svoji dovolenou právě na venkově.

Zajímavý potenciál jednotlivé formy venkovského turismu se skrývá také v pestrosti nabízených služeb. Ty tvoří vedlejší (někdy i hlavní) zdroj příjmu zemědělských subjektů, v zájmovém území takto podniká 50 % respondentů. Ovšem při detailnějším rozboru (obr. 15) nabízených služeb lze konstatovat, že pro možnosti venkovské turistiky jsou použitelné pouze kategorie ustájení koní (tzn. pro potřeby jak

hipoturistiky, tak i agroturistiky a ekoturistiky) nebo pohostinské služby, a to dohromady 6%. Ovšem toto je současný stav, který může být změněn právě nástupem nové generace, která s sebou přinese chuť pustit se do podnikání v cestovním ruchu, pak se logicky zvedne i nabídka služeb spojených s cestovním ruchem.

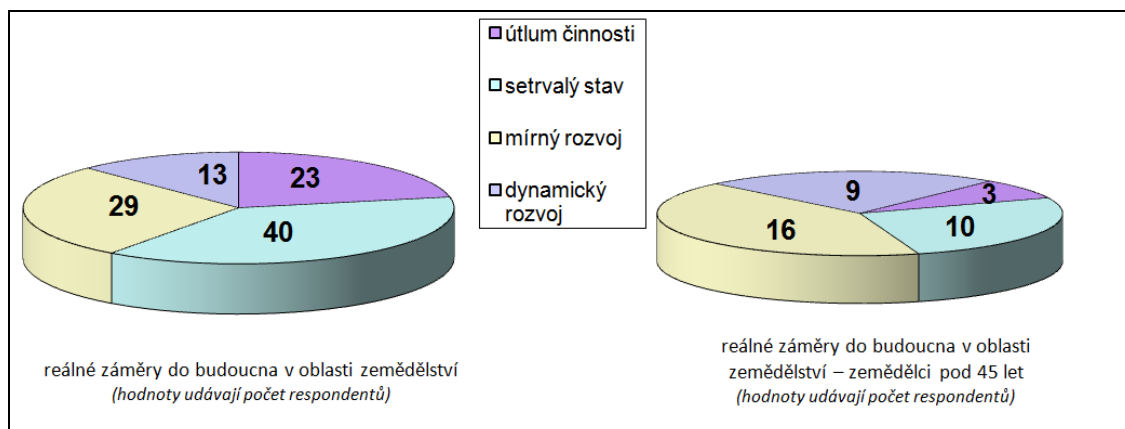
Obr. 15 Vedlejší podnikání dle nabízených služeb; n= 53 (pramen: vlastní šetření)

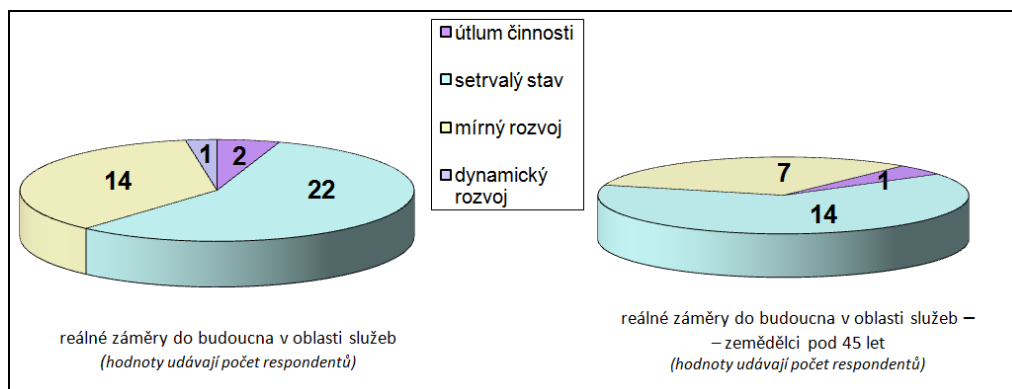
Tato „nová generace“ je charakteristická tím, že má chuť se dále rozvíjet. Dle vlastní interní klasifikace a typologie (kap. 3.3.3) ji lze taktéž popsat jako zemědělce do věku 45 let. Jak moc se liší jejich výhlídky a záměry do budoucna lze srovnat z obr. a obr. 16. V oblasti zemědělství je patrný střízlivý odhad dotázaných, avšak odmyslíme-li si zemědělce nad 60 let života, kterých je 24, ale jako setrvalý stav a útlum činnosti uvedlo 23 z nich (svůj mírný rozvoj uvedla pouze paní M. Teplá, která ovšem vlastní farmu, na které hospodaří se svými syny), tak i další generace, tj. ve věku 46 – 60 let počítá spíše se setrvalým stavem, konkrétně 2/3 z této věkové skupiny. Většina z „progresivní“ třetiny věkové skupiny 46-60 hospodaří navíc se svými potomky.

Taktéž ve službách je zřejmý střízlivý odhad. Ovšem více respondentů odpovědělo, že chtějí zůstat v setrvalém stavu. Je to zejména z časových důvodů, protože poskytování např. zemědělských služeb je možné pouze v sezóně, kdy už nyní jsou zcela vytíženi, takže se vlastně nemají kam rozvíjet. Ostatní služby jako lesnictví, údržba komunikací a veřejné zeleně jsou taktéž sezónní záležitostmi. Opravy a ubytovací kapacity (jak penziony, tak stájí pro koně) by se pak chtěli v budoucnu spíše rozvíjet.

Obr. 16 Srovnání reálných záměrů do budoucna v oblasti zemědělství celkem (n= 105) a respondentů do 45 let (n=39) (pramen: vlastní šetření)

Obr. 17 Srovnání reálných záměrů do budoucna v oblasti služeb celkem (n= 39) a respondentů do 45 let (n=22) (pramen: vlastní šetření)

3.3.3 Typologie zemědělských subjektů a jejich vliv na venkovský turismus

Data a fakta diskutované v kap. 3.3.2 lze sumarizovat např. tak, že se dané zemědělské subjekty dají klasifikovat dle vlastní typologie. Vycházím z faktu, že dotazníkové šetření bylo provedeno u téměř 50% všech zemědělsky hospodařících subjektů v zájmové oblasti, takže při počtu 107 respondentů lze konstatovat, že je to vzorek natolik reprezentativní, který může sloužit jako charakteristická skupina, v níž se nachází základní typy zemědělských subjektů. Typologie byla zpracována dle mého hodnocení, ale inspirativním studiem podobně zaměřené zahraniční literatury (GRYKIÉN 1999; SCHÄFER, NÖLTING, ENGEL, 2007; SCHERMER 2002).

Základním kritériem tedy byl zejména vztah k různým formám venkovského turismu, ale i ekoturismu. Dalším kritériem byla velikost farmy, popř. počet

zaměstnanců, nebyly opomenuty taktéž struktury rostlinné a živočišné výroby a reálné záměry do budoucna.

Do této „širší“ typologie byly zařazeny pouze fyzické osoby; zemědělské subjekty, které jsou vedeny jakožto akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezením by se daly – dle mého názoru – rozdělit na dva typy (dle www.szif.cz je v zájmovém území celkem 13 větších subjektů s formou vlastnictví právnická osoba, výzkum byl proveden u 7, přičemž u „hegmona“ v zájmovém území, AGRO-Měřín a.s. výzkum nebyl proveden):

- 1) **zemědělská družstva přežívajících na starých technologiích** – tyto subjekty se transformovaly z JZD, avšak hospodaří na starých kapacitách se starší mechanizací, kdy podle slov jejich předsedů „čekají na změnu v systému přerozdělování dotací“. Tyto družstva nemají dostatek investičních prostředků, které by mohli vložit do vlastní modernizace. Lze říci, že ustrnuly na mrtvém bodě a paběrkují. Typické jsou pěstováním tradičních komodit a chovem mléčného skotu, popř. prasat.
- 2) **zemědělské PO s inovativními postupy** – na rozdíl od družstev zmíněných výše sem patří i s.r.o. Jejich hlavní devízou je, že v transformačním období zachytily směřování trhu, neorientovali se pouze na zemědělskou výrobu a našli schopného investora, který byl ochotný financovat přestavbu nemovitostí i zlepšení dalších technologií. Tyto družstva jsou připravena dále se rozvíjet, a to tím směrem, kterým se ubírá stále více se globalizující svět.

Na přesně 100 soukromých zemědělsky hospodařících subjektů s formou vlastnictví fyzická osoba byla stanovena následující typologie, která navíc od výše zmíněné zohledňuje i věk majitele. Lze předpokládat, že i když toto rozdělení vychází z výzkumu poloviny všech zemědělců je všeobecně platné pro celou zájmovou oblast CHKO Žďárské vrchy:

- 1) **progresivní mládí** – povětšinou cílevědomí absolventi VŠ se zkušenostmi ze zahraničí (nabitě jak cestováním, tak studiem literatury) se zájmem o organické zemědělství. Začínají hospodařit např. až v 30-35 letech života, kdy jsou již nějakým způsobem zaopatření, zakládají si rodiny, které chtějí vést k zdravému životnímu stylu. Pozemky nabýly především koupí, pronájmem. Cílem jejich podnikání je především péče o krajinu, což je i cílem politiky CAP, takže jejich

zisky jsou především z dotací za neproduktivní část zemědělství – obvyklý je chov ovcí, méně častý chov skotu, je zvykem mít koně k vlastnímu užívání. Právě tato skupina má největší potenciál k začátku ekoturismu nebo ekoagroturismu, ze všech ostatních typů zemědělců uvádí nejčastěji, že se chtějí dynamicky rozvíjet.

- 2) ***mládí jdoucí po stopách tradice*** – zemědělci, kteří zdělili farmu po rodičích, popř. s nimi stále hospodaří. Oproti předchozí skupině se vymezují tím, že sice také chtějí investovat do modernizace svého hospodářství, ale trvají na starých metodách. I když jsou chovy mléčného skotu, popř. chovy prasat v dnešní době nerentabilní, tak je zde malá míra ochoty od tohoto ustoupit. Silně bazírují na zděděné půdě, i když by bylo lepší ji směnit. Ovšem i zde jsou náznaky organického zemědělství, avšak stále po boku konvenčního, které převládá. Chovy jsou tedy více zaměřeny na produkční zisk. Zde je spíše potenciál k provozování jednodušších forem agroturistiky.
- 3) ***velkostatkáři dnešní doby*** – možná trochu nadnesené označení, avšak oproti ostatním skupinám se vyznačují právě ohromným kapitálem, který mají ve svém hospodářství. Jejich farma je pro ně vše, stejně tak jako pro jejich rodinu, která zejména v sezóně věnuje veškeré síly do zemědělské činnosti. Někteří mají i zaměstnance (jak dokládá tab. na str.). Zejména díky vlastní invenci je hospodaření, i když za cenu značných individuálních ztrát, poměrně výdělečné. Proto si mohou dovolit koupit nové mechanizace, nabízejí množství služeb týkajících se zemědělství. Kvůli zaneprázdnění ze zemědělské činnosti v letní sezóně nemají povětšinou žádný zájem o jakékoli formy venkovského turismu.
- 4) ***směřující k turismu*** – tito mají nejmenší zastoupení v celém výčtu zemědělských subjektů. Jedná se o menší farmy, jejichž majitelé již podnikly mnohé kroky k provozování agroturismu, hipoturismu apod. Jejich činnost lze klást až po r. 2000, resp. po r. 2004, po vstupu ČR do EU. Je zde snaha jak o zahraniční klientelu, tak o domácí turisty. Pozemky jsou obhospodařované čistě účelově pro potřeby píce pro koně nebo jako ohrazený prostor pro výběh. Metodiky vytipování zemědělců podle příjmu dotací se vyhýbají, protože pro ně nemá smysl pobírat dotace za malé pozemky. Mnohdy píci dovážejí od jiných zemědělců. Tyto objekty byly zjištěny pouze 4, a to 2 v okolí Žďáru nad Sázavou, 1 v Herálci a 1 v Javorku. I přes zmiňovanou snahu získat zahraniční

hosty, drtivou většinu (v průměru za všechny 87%) tvoří domácí klientela. Počet koní nepřesahuje počet 10 vlastních, dále ve stájích těchto farem jsou další koně patřící lidem z bližšího okolí. Farmy jsou již zaběhlé a v blízkém časovém horizontu nemají reálný záměr se více rozšiřovat.

- 5) ***zemědělství jako podmínka k hlavnímu zaměstnání*** – do této skupiny spadají např. pracovníci v lesnictví, kteří při vyvážení dřevní hmoty z lesa používají koně, pro které si chtějí vypěstovat krmivo. Dále sem spadají provozovatelé restauračních zařízení zejm. na venkově, kteří zkrmují zbytky od obědů. Je zajímavé, že oni sami nemají skoro žádný zájem o podnikání v agroturistice, avšak podle jejich slov tuto invenci mají jejich potomci.
- 6) ***zemědělství jako hobby*** – nejčastěji je velikost tohoto hospodářství okolo 5 ha, slouží pouze jako vedlejší finanční příjem, farma se nachází blízko bydliště vlastníka. Tato kategorie se dá rozdělit dále na zemědělce, kteří mají zaměstnání, ve kterém nemusí pracovat delší časovou dobu, nebo na důchodce, kteří se mohou své farmě věnovat podstatnou část dne. Prakticky nemají zájem o poskytování jakýchkoli forem CR.
- 7) ***zemědělství jako trpěná nutnost*** – na rozdíl od předchozí skupiny hospodaří na svém hospodářství ne z radosti, ale spíše pro zachování farmy pro další generace, která ovšem ještě není rozhodnutá, že bude v zemědělství pokračovat. I zde je zemědělství vedlejší výdělečnou činností.
- 8) ***útlum činnosti*** – sem spadají jak lidé, kteří patřili do sk. 6) a 7), jim ovšem jejich hlavní pracovní náplň neumožňuje se dále věnovat zemědělství, popř. starší penzisti, kteří se již na další hospodaření necítí. Obě dvě sorty zemědělců také spojuje fakt, že nemají potomky, popř. jiné zájemce, kteří by na jejich pozemcích dále pokračovali v zemědělské činnosti.

3.4 VZTAH VEŘEJNÉ SPRÁVY K FORMÁM VENKOVSKÉ TURISTIKY

Předcházející dotazníkový výzkum (kap. 3) byl detailněji věnován jednotlivým zemědělským subjektům a podmínkám k jejich podnikání, tak jak je vnímají oni sami. Takto provedený výzkum je standardní pro studentské práce zabývající se rolí ekoturismu a dalších forem venkovského turismu na modelových regionech ČR (např. ČERVENKOVÁ 2008; Klapka 2006; Mičková 2009; MRAKOVÁ 2009 a další). Tato práce

si také klade za cíl zanalyzovat podmínky pro rozvoj venkovského CR a ekoturismu, které jsou dostupné úrovni obcí v CHKO Žďárské vrchy. Stále se jedná o topickou úroveň výzkumu, protože tyto podmínky jsou ovlivněny jak krajskou samosprávou – formou finančních příspěvků na podporu zemědělství (více www.kr-vysocina.cz), tak centrální státní zemědělskou správou i dotačními tituly z jednotlivých fondů EU.

V následujícím dotazníkovém šetření tedy bylo zjištěno jak připravenost obcí pro případný rozvoj CR na jejich území, tak i monitoring již současných, popř. plánovaných projektů. Důležitou roli sehrála subjektivita dotazovaných. Dotazník je přiložen k práci jak příloha č., včetně všech odpovědí. Jako cílová skupina dotazovaných byly zvoleny obce, resp. obecní úřady, zastoupené jejich nejvyššími představiteli - starosty. Těm byl rozeslán e-mail, ve kterém byli osloveni, požádáni o pomoc, byl jim objasněn cíl práce, pro kterou výsledky šetření budou použity (zdroj adres: www.mesta-obce.cz). Výzkum byl prováděn dotazníkovou formou přes on-line stránku zabývající se dotazníky, v rozesílaném e-mailu našli korespondenti odkaz na tuto stránku (www.iankety.sk).

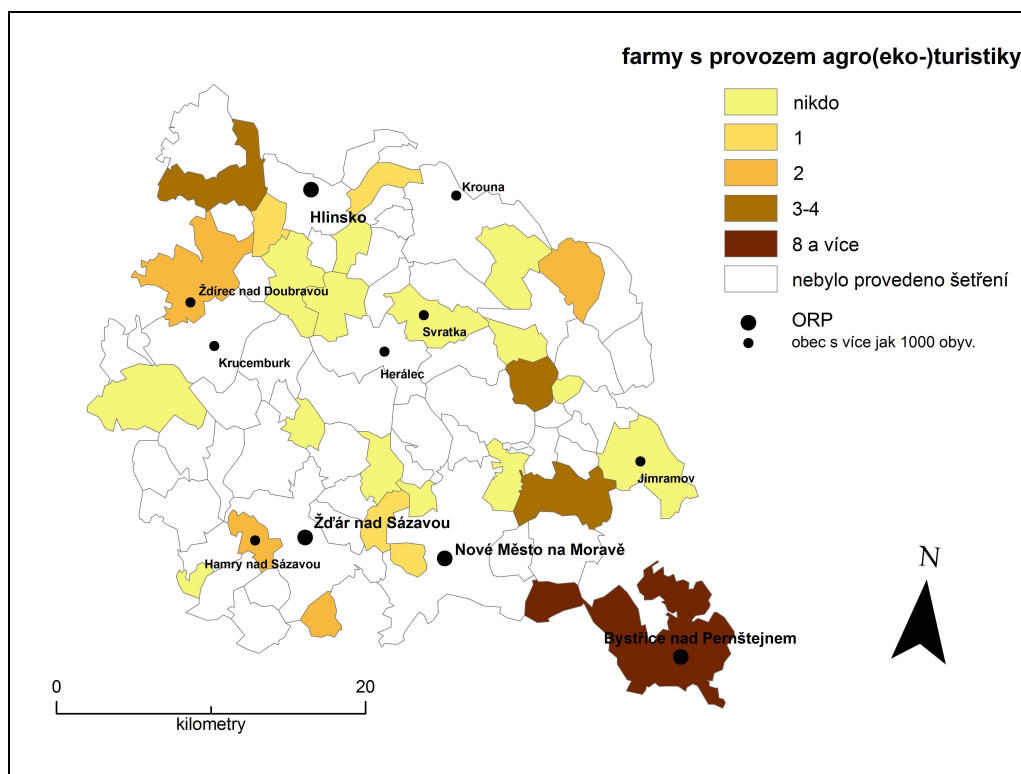
Dále jim byly v e-mailu přiloženy definice agroturismu a ekoturismu (dle ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002). V dotazníkovém šetření byla pak z čistě technicky pracovních důvodů vytvořena zkratka těchto dvou forem CR, a to *agro(eko-)turismus*.

E-mail s odkazem na dotazníky byl rozeslán všem starostům obcí (pouze v případě obcí nad 3 000 obyvatel, jejichž některé obecní části mají charakter venkovského sídla). Dále jim byl rozeslán pozměněný e-mail, který žádal (obecní, popř. městské tajemníky, nikoli starosty) o přeposlání tohoto e-mailu představitelům osadních výborů. Tyto data poté byly dle charakteru otázky buďto sečteny nebo zprůměrovány – váženým průměrem, vážené kritérium zde bylo počet obyv. jednotlivé osady, který byl dodán taktéž tajemníkem MěÚ.

Dotazníkem byla sebrána data z celkem 26 obcí ze 76 celkově, tzn. 34% dotázaných. To je způsobeno především formou, kterou byli respondenti dotázáni, a to i přes několikeré obesílání těch, kteří stále neodpověděli. Zde se nabízí komparace s předchozím dotazníkovým šetřením (kap. 3.2), kde bylo přímým kontaktem se zemědělcem nebo představitelem zemědělského subjektu docíleno úspěšnosti přes 97%. Ovšem i přes toto značné omezení se podařilo sesbírat cenná data, která pomáhají dotvářet reálný obraz situace venkovského turismu v rurálním prostoru v CHKO Žďárské vrchy.

Skutečný rozsah tohoto dotazníkové šetření je patrný z obr. (popř. z obr. 18). Jde o poměrně dosti nesouvislé rozprostření dat, tzn. nelze zcela přesně hodnotit prostorové aspekty výsledků dotazníkového šetření.

Obr. 18 Počet subjektů provozujících agro(eko-)turistiku dle představitelů obcí; n=26 (pramen: vlastní šetření)

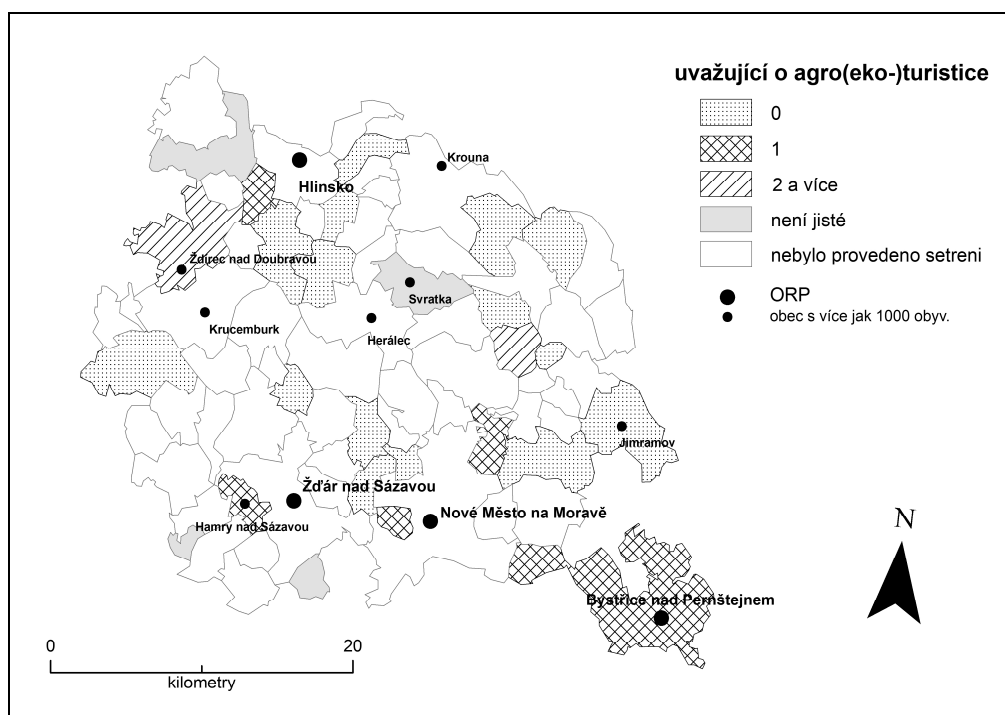

Díky neexistenci databáze provozovatelů agroturistiky (kteří nemusí být nijak registrovaní, pakliže jsou, jedná se pouze o sdružení vzniklá za účelem reklamní nabídky služeb), by kvalitně provedené dotazníkové šetření přímo v terénu mohlo více objasnit prostorovou organizaci objektů agro(eko-)turistiky. Avšak z obou map na obr. 18 a obr. 19 vyplývá, že agro(eko-)turismus je provozován zejména v okolí větších měst a na jihovýchodě sledovaného území, tím se myslí i ostatní obce kromě Bystřice nad Pernštejnem (např. Spělkov). V případě Bystřice bych „jejích“ 8 objektů přisoudil právě rozlehlosti dané obce, ale také množství osad v jejím k. ú., které leží blízko většího města – může docházet tedy k tomu, že zemědělec bydlí v Bystřici, ale hospodaří právě na venkově (byť v k. ú. Bystřice n. P.), kde může svůj objekt pronajímat případným zájemcům. .

Obdobně je tomu v případě subjektů uvažujících o agroturistice. I v tomto případě uvažují o podnikání ve venkovském CR spíše v severnější části CHKO. Ovšem zde je

vhodnější odkázat na kap. 3.3.3 věnované typologii zemědělců, protože ty skupiny, které potenciálně připadají pro agroturistiku, jsou víceméně rozprostřeny rovnoměrně, více možná jen v odlehlějších partiích CHKO, rozumí se odlehlějších od měst v oblasti a právě v severnějších partiích vymezeného území.

Obr. 19 Počet subjektů plánujících provozovat agro(eko-)turistiku dle představitelů obcí; n=26 (pramen: vlastní šetření)

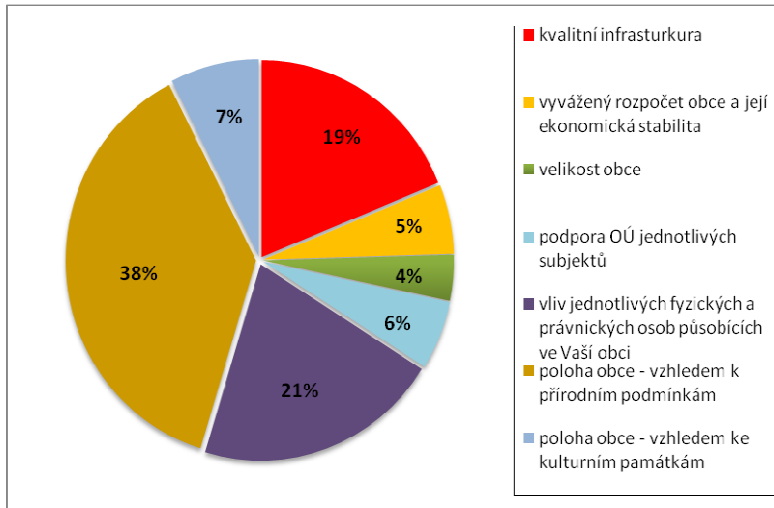

Sami obecní představitelé pak shledávají jako pozitivní vlivy na rozvoj forem venkovského turismu a ekoturismu zejména vhodné přírodní podmínky, kterým dávají ve většině případů více pozornosti, nežli kulturním památkám. To možná vychází i z faktu, že v CHKO Žďárské vrchy nejsou příliš propagovány kulturní památky v rurálním prostoru, samozřejmě s výjimkami jako např. vesnická architektura zařazena do vesnických památkových rezervací v Krátké (spadající pod OÚ Sněžné) a v Křižánkách (www.zdarskevrchy.cz) nebo skanzen lidových staveb v obci Vysočina na Veselém Kopci (www.vesely-kopec).

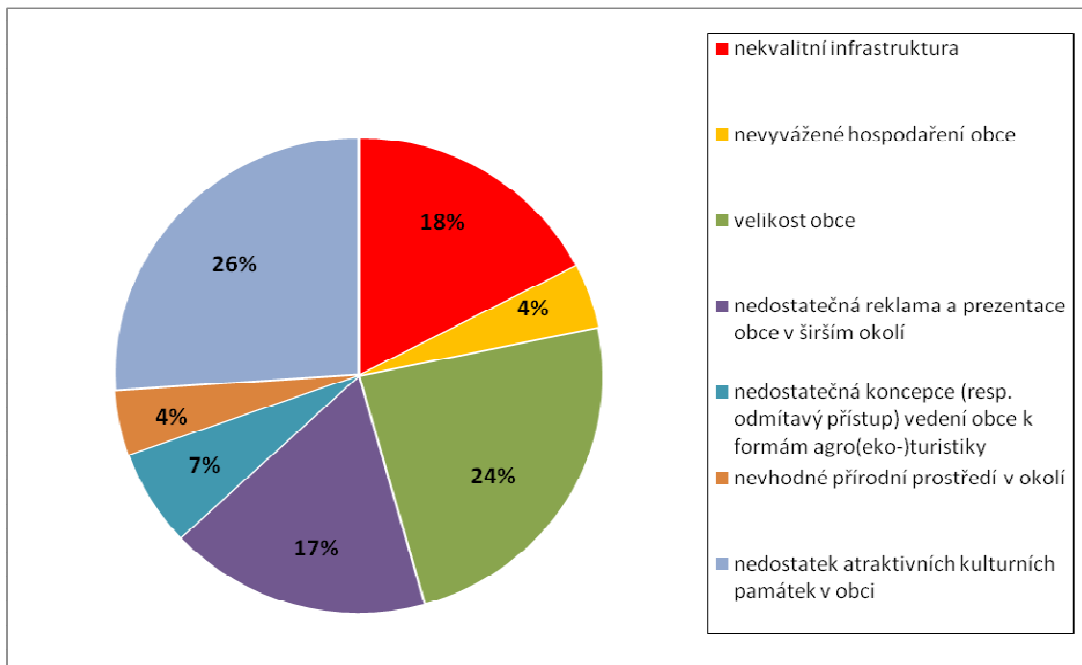
Za důležité pro rozvoj venkovského turismu považují představitelé obcí taktéž kvalitní infrastrukturu, kterou kladou na stejnou úroveň vlivu FO nebo PO, které sídlí v obci. V této kategorii je jak reklama, kterou tyto osoby dělají obci anebo podnikatelské záměry vůbec. Za ne tolik podstatné pak považují obecní záležitosti

spojené s podporou venkovského CR – jak vyvážený rozpočet, tak podporu jednotlivých subjektů i velikost obce.

Obr. 20 Pozitivní vlivy na rozvoj agro(eko-)turismu očima starostů; n=26
(pramen: vlastní šetření)

Obr. 21 Negativní vlivy na rozvoj agro(eko-)turismu očima starostů; n=26 (pramen: vlastní šetření)

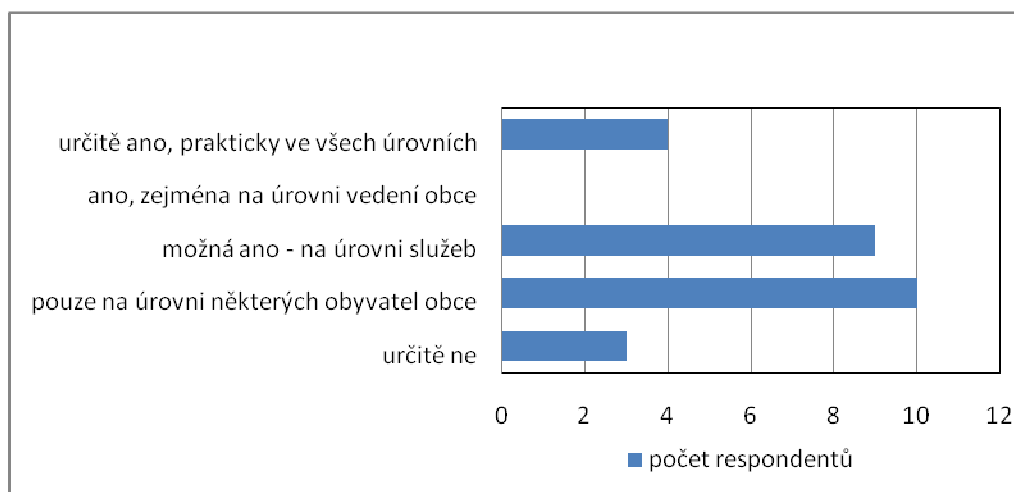
Naopak mezi negativními vlivy působící na rozvoj venkovského cestovního ruchu v dotázaných obcích jsou často uváděny velikost obce nebo nedostatek kulturních

památek. Což koresponduje s výše uvedeným tvrzením o absenci těchto památek v obcích v CHKO Žďárské vrchy. Naopak, vždy pouze dva respondenti z celého vzorku vyplněných dotazníků přidává důležitost pro podnikání v CR jak reklamě obce na okolí, který se může projevit nevyváženým rozpočtem, tak nevhodným přírodním prostředím (obr. 21). Většina z nich tedy bere příznivé přírodní prostředí v zájmové oblasti jako přirozený prvek.

Jak bylo zmíněno již v kap. 3.3, tak většina turistů směřující za venkovským CR do oblasti CHKO Žďárské vrchy jsou Češi. Proto jedna na obecní představitele vedla k odhadnutí možných problémů v komunikaci se zahraničními turisty. Podle odpovědí je zřejmé, že v obcích v zájmové oblasti není větší problém uvítat cizince. Nejvíce obav je o možnou komunikaci některých obyvatel, určité problémy jsou shledávány i na úrovni služeb. To značí, že obce v CHKO jsou relativně připravené na možnosti rekreace zahraničních klientů, zde se skrývá možná skrytý potenciál. Jako cílová destinace zahraničních návštěvníků cestujících za venkovským turismem jsou známy obce Škrdlovice (blízko Velkého Dářka) nebo obce v okolí Nového Města na Mor., ty zejména ale v zimní sezóně.

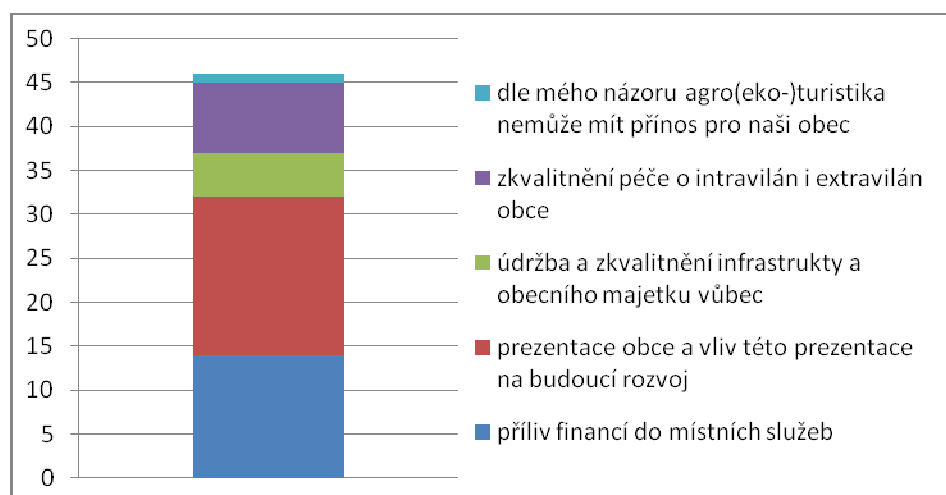
Čtyři obce vidí svoji budoucnost ve spolupráci se zahraničními turisty spíše špatně, jsou to obce menší velikosti (Spělkov, Studnice, Vítanov, Vysočina), které se až na Spělkov ovšem nacházejí na hlavních silnicích vedoucích CHKO (resp. Studnice u jedné z důležitých silnic, z Nového Města na Moravě do Sněžného). V tomto vzorku vybraných dotazníků nemůžeme tento stav sice paušalizovat, ale situace bude u obcí do 200 obyv. pravděpodobně dosti podobná (detailněji viz obr. 22).

Obr. 22 Problémy s komunikací se zahraničními turisty; n=26 (pramen: vlastní šetření)

To, zda a jak jsou formy tzv. „zeleného turismu“ přínosem pro danou obec, můžeme zhodnotit z obr. 23. Zde je nutné připomenout, že respondenti měli možnost více odpovědí z výběru. Avšak i přesto pouze jeden z nich předpokládá, že agro(eko-)turismus nemůže jejich obci nic přinést (obec Studnice, nejvýše položená obec na Vysočině). To, že zemědělci, kteří by se potencionálně věnovali venkovskému turismu, by také pomáhali rozvíjet vzhled obce – a to jak na vlastní, tak i na obecní úrovni – nepovažují starostové obcí za tak důležitý fakt, jako možnou reklamu, prezentaci obce před dalšími zájemci o investici do obce. V této souvislosti předpokládají přísun financí do místních služeb. Agro(eko-)turismus potom představuje vítaný, někdy i zásadní zdroj příjmu.

Obr. 23 Přínos agro(eko-)turismu pro obec očima obecních představitelů, více možných odpovědí; n=26 (pramen: vlastní šetření)

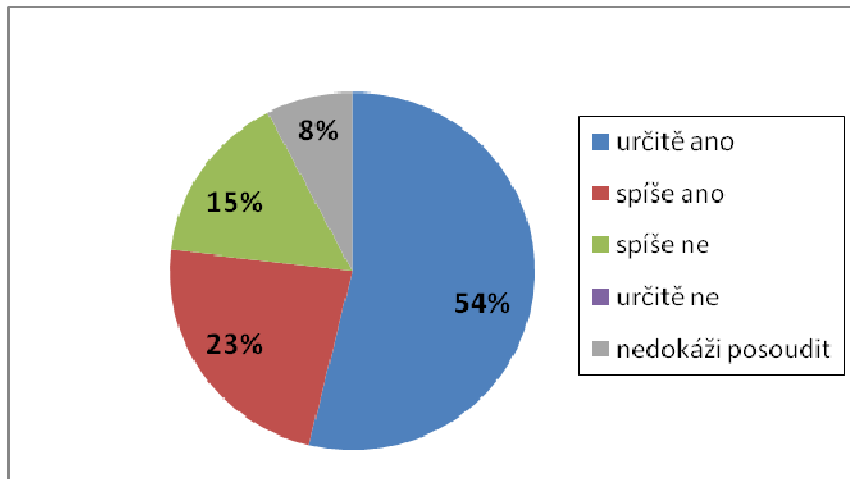

I proto je obecní zastupitelstvo schopno se angažovat. Tak např. celkem 8 obcí z 26 je ochotno poskytnout v případě oslovení buď pozemky, nebo budovy. Čtyři z nich oboje; jak pozemky, tak budovy. 11 dotázaných, tj. 42% nemá žádné volné kapacity. Zde je tedy prostor pro i zájemce odjinud pro případnou možnost realizovat projekt týkající se venkovského cestovního ruchu.

Pro rozšíření představy o podnikání v agro(eko-)turismu svědčí i odpověď na položenou otázku: „Domníváte se, že by agro(eko-)turistika byla přínosem pro Vaši obec“ se nevyskytla prakticky žádná zcela negativní odpověď (obr. 24). Naopak čtvrtina starostů se domnívá, že právě jejich obec má zcela vhodné podmínky pro činnost ve

venkovském cestovním ruchu. Více než polovina dotázaných se spíše přiklání k názoru, že jejich obec je vhodná pro agro(eko-)turismus. Podle starostů obcí v zájmovém území má CHKO Žďárské vrchy potenciál pro venkovský cestovní ruch.

Obr. 24 *Vhodnost pro agro(eko-)turismus v jednotlivých obcích; n=26 (pramen: vlastní šetření)*

4 TURISMUS V RURÁLNÍM PROSTORU NA ÚZEMÍ ČR

Jak již bylo uvedeno v kap. má venkovský turismus v České republice mnoho různých forem; v dnešním pojetí se začíná rozvíjet již po r. 1989, avšak již před tímto datem se specificky daří formám venkovského cestovního ruchu, a to chataření a chalupaření (NĚMČANSKÝ 1996; POUROVÁ ŠKODOVÁ 2007).

Zatímco od r. 1970 byl venkovský prostor záměrně potlačován na úkor města (VÁGNER 1999), po r. 1989 se na celý venkov začalo nahlížet v mnohem širší perspektivě. Rurální prostor je od 90. let 20. stol. systematicky zkoumán nejen jako místo k životu, ale i jako rekreační oblast, prostor, který má svůj nezanedbatelný přírodní i kulturní rozměr. Rurální prostor se nedá zkoumat pouze po stránce ekonomické, ale díky rekreaci je zde role sociální, péče o krajinu má zase funkci ekologickou. Různé formy venkovského turismu a ekoturismu jsou šetrné jak ke krajině, tak k tradičnímu venkovskému životu, navíc přináší na venkov tolik potřebné – a chybějící – finance.

Venkovský turismus na většině území České republiky má velký potenciál, avšak potýká se s mnoha problémy související hned s několika zásadními problémy, tj:

- nedostatečná infrastruktura na venkově
- nedostatečná kapacita hromadných ubytovacích zařízení
- nerovnoměrné rozmístění ubytovacích zařízení, mnohdy jejich špatná kvalita
- nedostatečně rozvinuté a dostupné služby
- nedostatek odborníků pro řízení podnikatelských subjektů
- nízká vybavenost turistických, lyžařských nebo běžeckých tratí, cyklotras a cyklostezek – myšleno ne hustota značení (jedna z nejlepších v Evropě), ale podpůrné vybavení (odpočívadla, toalety apod.)
- nedostatečná schopnost jednotlivých subjektů reagovat na měnící se poptávku a konkurenci
- nechuť většiny zemědělců pouštět se do podnikání v cestovním ruchu

(volně upraveno z kol. 2006, komentář k Národnímu strategickému plánu rozvoje venkova NA 2007-2013 in ČERVENKOVÁ 2008)

Venkovský turismus v České republice je oproti zemím západní a severní Evropy specifický svým zaměřením. Je pojímán v mnohem širší perspektivě. Vzhledem k vývoji českého zemědělství (tj. kolektivizace a následný úpadek soukromých

rodinných farem) se tradice českých hospodářství obnovovala velmi pozvolna. Oproti Rakousku nebo Německu (kap. 5) nejsou české farmy většinou tak přístupné pro případné turisty. Farmy nabízející turistické služby zde sice existují, ale zdaleka nedosahují v rámci venkovského cestovního ruchu takového významu jako v západní Evropě.

V rámci České republiky je z forem venkovského turismu asi nejpopulárnější rozvinutá vinařská turistika a vinařská cykloturistika, zejména ve spojení s tradičním venkovským životem ve vinařských oblastech. Další z forem venkovského cestovního ruchu, hipoturistika, nabývá na rozmachu. K tomu je třeba přičíst různé kulturní události, festivaly a folklórní akce, na nichž je mnohdy venkovský turismus postaven.

Lze říci, že venkovský turismus nebo spíše jeho forma – agroturismus, v našich podmínkách stále ještě nenalezl patřičnou odezvu. V zemích západní a střední Evropy je dovolená na farmě velmi populární u rodin s dětmi, kdežto v České republice tento trend není tolik patrný (ČERVENKOVÁ 2008).

Je možné, že poptávka po tomto produktu má zčásti konkurenci v typickém chalupaření a chataření. Tím, že mnoho rodin vlastní chalupu nebo chatu (jejichž prodej je velmi častý i v dnešní době), popř. mají příbuzenstvo na venkově, nemají takovou potřebu trávit dovolenou na farmě a navíc za ni utrácet peníze, podobně jako v Rakousku nebo Maďarsku (RÁTZ, PUZCKÓ 1998). Byť je venkovský turismus v České republice stále okrajovou záležitostí, problém jeho razantního rozvoje spočívá v tradiční české nedůvěře vůči cestovnímu ruchu – ta se projevuje zejména tím, že stále mnoho lidí vyjíždějících na venkov je ochotno udělat prakticky cokoli, jen aby nemuseli být obsluhováni. V ČR jsou pro venkovský turismus vhodné podmínky, ale zejména v tzv. „vnitřní periferii“ jde cítit vůči formám tohoto turismu značná nedůvěra (HÁJEK 2002).

Farmy s provozem venkovské turistiky nabízejí kromě ubytování velmi často výuku a jízdu na koni. Návštěvníci farem mají možnost se stravovat jak sami, tak ze zdrojů vlastníka farmy. Zejména na farmách lokalizovaných při hranicích s Německem nebo Rakouskem jsou důležitými aktivitami kontakt s domácími a hospodářskými zvířaty, seznámení a podílení se na chodu farmy, dále také půjčování horských kol, na ekofarmách také ochutnávka bioproduktů. Některé farmy poskytují také spektrum sportovních aktivit pro případ špatného počasí (kulečnick, šipky, bowling) – znovu spíše při hranicích s německy mluvícími sousedními zeměmi. Zde hraje faktor možné konkurence z příhraničních regionů na druhé straně hranice.

V České republice je stále oblíbenější cykloturistika. Bylo zde vybudováno velké množství cyklostezek, mnohé navazují na síť evropských cyklostezek Eurovelo (kol. 2006). Existují zde dálkové cyklostezky, další byly vybudovány podél obou stran česko-rakouské hranice, hustá síť značených stezek je v hraničních pohorích, zejména na Šumavě a v Jizerských horách. Cykloturistika se stále potýká mj. s nedostatečnou doprovodnou infrastrukturou, nicméně pracuje se na zlepšení situace (ČERVENKOVÁ 2008).

V roce 2005 byla vypracována Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy v České republice. Jako jeden z nejpálčivějších problémů si uvědomuje právě absenci kvalitní vybavenosti cykloturistických stezek. Proto je základním cílem vytváření podmínek pro výstavbu cyklistické infrastruktury. Snahou je návaznost služeb na cyklistické komunikace. V hlavních střediscích cestovního ruchu, zejména v příhraničních horských a podhorských oblastech, tzn. ve městech, ale i na trasách, byly zřízeny půjčovny silničních, trekingových a horských kol, a dbá se také na návaznost ubytovacích a stravovacích zařízení na cyklistické komunikace. Dalšími formami realizace cykloturismu je blízká spolupráce s Českými drahami a.s., fungují zde akce typu „cyklobusy 2010“ s celorepublikovou působností, ale je zde i blízká spolupráce s krajskými úřady, z nichž mnohé považují rozvoj cykloturistiky za základní formu turistiky pro rozvoj regionu (ČERVENKOVÁ 2008; www.cyklostrategie.cz).

Ve vinařských oblastech je s cykloturistikou často spojena vinařská turistika. Vinařská tradice je v České republice – a zejména na jižní Moravě – dlouholetá, ale víno jako produkt turistiky se objevilo teprve nedávno – v období let 1948-1989 zde dochází k výraznému úpadku vinařství a s tím související kvality vín. Dnes mohou turisté mohou navštívit vinné sklepy, vinotěky, účastnit se ochutnávek vín. Takto provozovaná vinařská turistika pomalu dosahuje parametrů ostatních vinařských zemí v okolí – Německa, Rakouska a zejména Slovinska (více kap. 5).

Poměrně důležitou roli v propagaci určité obce je ochrana a s ní spojená propagace českého venkova. Ten je určitě bohatý svou kulturou a dědictvím a nabízí návštěvníkům spektrum kulturních a historických památek a kulturních akcí. Podle databáze Národního památkového ústavu je přes 7000 objektů lidové architektury označeno za kulturní památku. Národní kulturní památky existují pouze dvě – skanzen lidové architektury v Rožnově pod Radhoštěm a soubor lidových staveb Pustevny v okrese Vsetín. Na území celé České republiky se vyskytuje 61 vesnických památkových rezervací a 211 vesnických památkových zón. Vesnická památková rezervace

Holašovice je zároveň památkou UNESCO. Ve venkovských oblastech se nacházejí rovněž některé hrady a zámky (VYSTOUPIL a kol. 2006).

V České republice v zásadě existují 3 kategorie typů dokumentů pro rozvoj cestovního ruchu: strategické, programové a koncepční. Často dochází k zaměňování názvu a dokumenty obsahově neodpovídají názvu. Rozdíly mezi těmito kategoriemi jsou následovné:

- program je střednědobým dokumentem, jedná se o souhrn zásad, jimiž se řídí sled činností
 - strategie je taktickým plánem, který nabízí konkrétní řešení vedoucí k dosažení cíle
 - koncepce prezentuje základní pojetí dané problematiky a má obecnější charakter.
- (upraveno z HOLEŠÍNSKÁ, KUNC 2006)

Ministerstvo pro místní rozvoj schválilo dokument Koncepce státní politiky cestovního ruchu období 2007–2013, která navazuje na Koncepci státní politiky cestovního ruchu na období 2002–2007. Jedním z důvodů zpracování aktualizace Koncepce byl vstup České republiky do Evropské unie, na což bylo potřeba reagovat. V této koncepci je shrnut význam cestovního ruchu pro národní ekonomiku, hlavní problémy rozvoje cestovního ruchu a stanovení vize a cílu Koncepce pro období 2007–2013 (VYSTOUPIL, WOKOUN 2006).

Globálním cílem politiky cestovního ruchu je zvýšení ekonomické výkonnosti odvětví využitím a dalším rozvojem dostupného potenciálu a docílení zvýšení konkurenceschopnosti cestovního ruchu na regionální i národní úrovni. Zásadou je respektování zájmu ochrany přírody a krajiny a dalších složek životního prostředí.

Základními prioritami rozvoje udržitelného cestovního ruchu v České republice jsou:

- priorita 1: Podpora tvorby konkurenceschopných národních a regionálních produktu a programu cestovního ruchu
 - priorita 2: Podpora budování a zkvalitňování infrastruktury a služeb cestovního ruchu
 - priorita 3: Marketingová podpora cestovního ruchu a rozvoj lidských zdrojů
 - priorita 4: Podpora budování a vytváření organizační struktury cestovního ruchu.
- (kol. 2006)

Na úrovni krajů existují také Programy podpory rozvoje cestovního ruchu, které se zaměřují zejména na jednotlivé podnikatelské záměry (více a aktuálně viz www.mmr.cz; www.kr-vysočina.cz).

5 VENKOVSKÝ TURISMUS V OKOLNÍCH STÁTECH

Pro pochopení možnosti provozu venkovského cestovního ruchu včetně ekoturismu je třeba si uvědomit, v jakých formách a podmínkách se provozuje venkovský turismus v sousedních státech České republiky a blízkého okolí. Byly vybrány modelové státy, jejichž část území má podobný podhorský charakter jako zkoumaná oblast.

Tyto státy se rozdělují do dvou skupin, a to státy s kontinuální tržní ekonomikou (Rakousko, bývalá Německá spolková republika) a státy nově transformované, jejichž vývoj byl podobný jako u nás (Polsko, Slovensko, bývalá Německá demokratická republika). Ke konfrontaci byl připojen ještě příklad Slovinska, které stojí na pomezí mezi uvedenými skupinami sousedů ČR.

5.1 RAKOUSKO

Různé formy venkovského turismu a aktivity s ním spojené zaměstnávají v Rakousku přes 350 000 lidí, mj. téměř 12% zemědělské půdy je obděláváno ekologicky, což je největší podíl v Evropě; pro srovnání, v ČR to je 8,3% (epp.eurostat.ec.europa.eu). Lze konstatovat, že v 90. letech 20. století byl patrný značný pokles počtu příjezdu turistů, což odráželo rostoucí mezinárodní konkurenci a donedávna také neschopnost Rakouska přizpůsobit se změnám poptávky (CATER 1998).

Faktory, proč je v Rakousku takový mimořádný zájem o venkovský CR a ekoturismus, jsou v celku čtyři. Prvním byly měnící se podmínky zaměstnanosti od 80. let (nezaměstnanost, nízké platy, snížení pracovní doby), které velmi ovlivnily ty sociální vrstvy, které měly dominantní vliv na letní turismus v Rakousku. Druhým faktorem je, že mezi návštěvníky se objevuje: méně mladších lidí, více jednotlivých rodin a stále více aktivních seniorů, čímž není zajištěna obměna. Mladí Rakušané dneška jsou nezávislejší a flexibilnější a radši cestují po širším okolí Rakouska. Třetím uváděným faktorem je poptávka nových turistů po alternativních formách dovolených, která se začíná projevovat na struktuře rakouského cestovního ruchu. Posledním faktorem je rostoucí ekologické uvědomění obyvatel zahrnující vzrůstající pozornost na environmentální management (CATER 1998).

V Rakousku se venkovský turismus rozmohl už po druhé světové válce, kdy lidé chtěli uniknout poválečným útrapám, které jim přinášela poválečná doba, klid nacházeli především na venkově. Farmáři se rozhodli tento fakt využít k podnikání a začali nabízet ubytování pro rekreaci turistům. V této době lze pozorovat také nárůst alpského turismu.

Mnoho farmářů provozujících agroturismus je odkázáno na udržení zemědělství – je obvyklé, že získávají až 50% hrubého příjmu z turismu (BOJNEC 2004). Agroturismus v současné době nabývá podoby B&B (bed and breakfast) a vlastního stravování. Souvislost hledejme ve změně životního stylu hostitelů a ve snížení poptávky po plné penzi. Tento trend je patrný i v ostatních zemích severní a západní Evropy. Ekoturismus a agroturismus je obdobně jako v dalších státech EU vnímán jako klíčová strategie pro obnovu upadajících venkovských oblastí (NILSSON 2002). V kombinaci s agroturismem se rozvíjí také produkce biopotravin. To jsou formy šetrné k životnímu prostředí a mohou být vhodnou a slibnou cestou k rozvoji zejména v izolovaných regionech. Produkci biopotravin nalézá venkovský turismus další směr v zajištění udržitelnosti (SCHERMER 2002).

5.2 NĚMECKO

Na příkladě našich západních sousedů lze demonstrovat odlišný způsob transformace zemědělství v období po r. 1990. Dochází zde k rychlému, skočnému přechodu z plánovaného hospodářství k tržnímu hospodářství. V někdejší Německé spolkové republice se totiž rozšiřují formy venkovského turismu, zejména pak v Alpách a v podhůří Alp. Již od 70. let. je analogicky podobný sled událostí jako v případě Rakouska – lidé z měst chtějí uniknout městskému ruchu a shonu s ním spojeného na poklidný venkov, kde se chápou situace podnikaví zemědělci, kteří jim nabízejí ubytování, posléze i další doplňující podpůrné služby. Tak např. z Mnichova do Penzenbergu, považovaného za bránu do podhůří Alp, je to necelých 60 km po dálnici č. 95, která se stává zejména začátkem prázdnin tepnou Bavorska. Na rozdíl od Rakouska jsou služby nabízené německými zemědělci zaměřeny spíše konzumním způsobem nežli na poznávání krás přírody. Zemědělci provozující venkovský cestovní ruch nemají většinou stálou klientelu.

Na ostatním území bývalého „Západního Německa“ se pak farmy s provozem venkovského turismu nevyskytují téměř vůbec. Je to způsobeno několika faktory.

Jedním z nich je poměrně velké propojení urbánního a rurálního prostoru a jejich postupného splynutí. Stává se tak, že i zemědělci z Porýní se jezdí rekreovat do Alp, kde často využívají služeb agroturistiky.

Po pádu komunistického režimu v bývalé Německé demokratické republice dochází k brzké transformaci nekonkurence schopných zemědělských gigantů, která podobně jako u nás byla založena na bázi družstev. Navíc dochází k značnému pohybu obyvatelstva směrem na západ, v některých regionech až 30 % původního obyvatelstva. Touto emigrací je postižen zejména venkov. Půdy, která byla poměrně snadno k dostání, se ujímají podnikaví zemědělci ze západu, kteří ji houfně skupují nikoli za účelem spekulace, ale za účelem ekologického obhospodařování. Průměrná velikost organicky hospodařících farem na západě Německa je 29 ha, ovšem v transformované východní části to je 159 ha. V Meklenbursku dochází k snížení počtu obyvatel zaměstnaných v zemědělství z více jak 20 % před r. 1990 na 9 % v r. 1998. Po r. 2000 navíc začínají takto vzniklé farmy nabízet, poměrně s úspěchem, také formy venkovského turismu, zejména zážitkového adrenalinového průmyslu. Známé jsou např. závody čtyřkolek nebo v zimě sněžných skútrů.

Nově příchozí farmáři totiž vhodně začali využívat dotací jak z Evropské Unie, tak dalších, které uvolňuje centrální federální vláda pro podporu překlenutí propastného rozdílu mezi východem a západem. Tito farmáři díky značnému příjmu z financí poté mají motivaci se zde usadit na delší dobu. Rozrušili tak zdejší tradiční vazby na venkově, je obtížné zde najít původní regionální speciality, tak jak je známe z Bavorska, Rakouska nebo Slovinska. Avšak na druhou stranu, tím že musí dodržovat podmínky Evropské Unie kvůli příjmu dotací, jsou nuceni se pečlivě starat o krajinu, která tím pádem nestrádá. Navíc někteří z nich jsou velice inovativní a díky mnohým projektům otvírají možnosti provozování venkovského turismu v těchto oblastech (upraveno dle BOJNEC 2004; SCHÄFER, NÖLTING, ENGEL 2007; SCHERMER 2002).

5.3 POLSKO

Postavení Polska oproti ostatním postkomunistickým státům je v oblasti zemědělství velmi specifické; zemědělství nebylo před procesem přechodu k tržní ekonomice kompletně kolektivizováno. Okolo 75% farem a jejich pozemku stále patřilo soukromým zemědělcům. Tyto soukromé farmy byly malé (6,3 ha v průměru) a závislé na doplňkových příjmech z prací mimo farmu v městech a z jiných zdrojů. V době

komunismu byl totiž turismus vnímán spíše jako společenská nikoliv ekonomická aktivita, nebyl považován za alternativní zdroj příjmu – venkovský turismus byl totiž spojován s návštěvou příbuzných a přátel spíše než s komerční aktivitou.

Díky svému rozsahu a struktuře byl po roce 1989 postižen nejvíce sektor zemědělství. Během prvního roku tohoto procesu soukromě hospodařící farmáři ztratili mnoho pracovních příležitostí, kterými si přivydělávali mimo práci na farmě. Mnoho zemědělských družstev zkrachovalo nebo výrazně omezilo produkci a propouštělo zaměstnance.

Ačkoliv se uvádí, že se polská ekonomika od roku 1993 vzpamatovala z krachu plánovaně řízeného hospodářství, ekonomická situace venkovských oblastí byla stále slabá. Klíčovým politickým tématem a hlavní snahou většiny polských farmářů se stalo hledání alternativního zdroje příjmu. Podpora turismu ve venkovských oblastech byla vnímána jako nová příležitost ekonomického oživení této pro Poláky tolik citlivé a důležité záležitosti. Polští autoři v souvislosti s touto transformací zmiňují tři základní stadia rozvoje venkovské turistiky.

V první fázi, začátkem 90. let 20. století, bylo zvykem pronajímat pokoje nízkého ubytovacího standardu. Ve druhé fázi (cca do r. 2003 až 2005) se ubytování a celková úroveň zvyšovala tzv. standardní kategorie, díky tomu se rozvíjelo doplňkové příslušenství. Ve třetí fázi se zlepšovala a rozšiřovala nabídka aktivit na farmách (jejich počet se zvětšoval).

Na příkladě Polska lze demonstrovat asi správný směr pomoci vlády k rozvoji venkovského turismu. Instituce, které zodpovídají za politiku venkovského rozvoje, regionálního rozvoje a rozvoje cestovního ruchu v Polsku jsou např. Ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova. To podporuje venkovský turismus zařazováním do vládních strategických dokumentů, čímž vytváří příležitosti pro čerpání dotací z veřejného fondu a fondu EU.

V rámci Národního rozvojového plánu Ministerstvo zemědělství vytvořilo Sektorový operační program restrukturalizace a modernizace oblasti výživy a venkovského rozvoje. Jsou zde definovány směry, kterými se bude ubírat rozvoj venkova a mezi nimi je uveden také rozvoj agroturismu. Důsledky jsou patrné; polský Svaz venkovského turismu založený v roce 1996 spojuje dohromady více než

45 regionálních asociací a více než 2 200 společností zabývajících se agroturismem a venkovským CR. Celkový počet těchto subjektů se odhaduje na více než 11 000. Z toho 5 500 podniků se podle odhadu věnuje agroturismu a zbytek ostatním aktivitám venkovského cestovního ruchu (upraveno dle: SIKORSKA-WOLAK 2006).

5.4 SLOVENSKO

Slovensko má velmi dobré podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, tj. i pro jeho součásti – agroturistiku a venkovský turismus. Kromě přírodních atraktivit jako jsou hory, jeskyně a další přírodní pozoruhodnosti, jsou součástí rurálního prostoru i kulturní památky, jako např. objekty lidové architektury, tradiční řemesla apod. více nežli v ČR. V posledních desetiletích ukazuje venkovský turismus na Slovensku cestu na znovuoživení ekonomiky a snížení nezaměstnanosti (BÁNSKI 2008).

Pro slovenský venkov jsou od počátku 90. let 20. století charakteristické negativní ekonomické a demografické tendence, které jsou ještě výraznější než v ČR. Mezi tyto tendence patří např. migrace obyvatel z venkova do měst v důsledku rostoucí nezaměstnanosti na venkově, růst počtu obyvatel v postproduktivním věku, nižší míra ekonomické aktivity a nižší kvalifikační úroveň obyvatelstva. Stejně jako u ostatních nově přichozích států do EU se ukázala potřeba přeměnit původně jednostranně zaměřenou ekonomiku obcí převážně na zemědělství. Jednou z alternativ je podle Plánu rozvoje zemědělství a venkova Slovenské republiky rozvoj cestovního ruchu na venkově. (JARÁBKOVÁ 2004). To se děje, podobně jako u nás, zejména díky rozvojovým fondům EU pro venkov.

Avšak klíčovým dokumentem přijatým na národní úrovni a vykonávaný pod kompetencí Ministerstva zemědělství je Sektorový operační program pro multifunkční zemědělství a venkovský rozvoj. Od ledna roku 2007 je propagace venkovského turismu podporována také z nového zemědělského fondu programu Rozvoj venkovských oblastí. Díky těmto podporám se venkovský turismus na Slovensku rozmáhá (CHOBOTOVÁ, KLUVÁNKOVÁ-ORAVSKÁ 2006 in: ČERVENKOVÁ 2008).

Venkovský turismus má na Slovensku velký potenciál, který může zejména v podhorských a horských oblastech značně ovlivňovat příjem finančních zdrojů do rurálního prostoru. Jedinou vážnější stále nedořešenou chybou je minimální propagace venkovského CR na úrovni státu (ČERVENKOVÁ 2008).

5.5 SLOVINSKO

Ve Slovinsku je více rozvinut farmářský turismus, který zde má dlouhodobou tradici. Pakliže se vrátíme zpět k definicím agroturismu, pak slovinští autoři (BOJNEC 2004, ČUČEK 2003 in BOJNEC 2004) řadí právě farmářský turismus jako jednu ze součástí agroturismu, který vidí jako jednu z forem venkovského turismu. Farmářský turismus ve Slovinsku by se dal charakterizovat jako původně cesty na venkov za místními regionálními specialitami v 70. letech, po nabízení ubytování na farmách v letech devadesátých. Slovinci tradičně cestují za regionálními pochutinami (více o tradiční slovinské kuchyni a s ní spojené gastroturistiky CENCIC 2004 nebo <http://www.slovenia-tourism.si/touristfarms>), včetně ochutnávek vín nebo vysokohorských túr nebo lesních procházek zakončených na farmě. Krom obyvatel měst se ho zúčastňují také obyvatelé vesnic, což vytváří velice specifickou zamotanou síť ekonomických sociálních vazeb.

Nutno připojit, že již od 70. let byla tato forma turismu státně podporována (Slovinsko bylo federativní republikou Jugoslávie, v ekonomické rovině si mohlo stanovit vlastní zákony). V tomto se skrýval velký potenciál, který byl po r. 1991 rozvinut. Nárůst farem poskytující ubytování byl monomaniakální – do r. 1995 stoupl jejich počet dvojnásobně. I po tomto období počet farem rostl. Po roce 2000 se začalo koncepčně pracovat na projektování venkovského CR, kam Slovinská turistická organizace zahrнула jako jeden z hlavních projektů právě typický farmářský turismus za jídlem a vínem – vinné stezky, lesní a naučné stezky, vinohradnictví a lesní turismus.

Ve Slovinsku se lze ubytovat jednak s možností stravování, jednak i bez stravování. Dovolená na farmách je tudíž považována za relativně levnou, navíc pro Slovince, kteří jsou známí svým vlastenectvím, je takřka povinností trávit dovolenou na slovinském venkově.

Do roku 1995 byly turistické farmy na Slovinsku organizovány turistickou agenturou Vas – v překladu vesnice. Po jejím zániku byla v roce 1997 založena Asociace turistických farem Slovinska, v níž je evidováno 285 z celkem 482 registrovaných turistických farem, majících dohromady na 2000 lůžek. Tato organizace slouží taktéž jako jakási realitní kancelář a úzce spolupracuje se Slovinskou turistickou organizací i dalšími vládními organizacemi, jako např. s Ministerstvem zemědělství, lesnictví a výživy, Ministerstvem financí a Slovinskou turistickou asociací. Tato informační síť funguje na celostátní úrovni, nejvíce ovšem na severu Slovinska.

ZÁVĚR

I přes hospodářskou recesi v posledních letech, celkové příjmy z turismu neklesají, naopak mírně narůstají a dá se předpokládat, že po pominutí krize porostou přímo dynamicky (epp.eurostat.ec.europa.eu/portal). Avšak čím dál tím častěji se mění formy trávení dovolené, resp. volného času. V souvislosti s tím se mění lokalita rekreace. Lidé dávají přednost dovolené plné zážitků v přírodě před tradiční formou dovolené u moře. Navíc stále stoupá podíl turistů, kteří tráví své volno v České republice, chtějí poznávat přírodní a kulturní památky krajiny, mnohdy na sportovním základu – pěší turistika, cykloturistika apod.

Nedílnou součástí přeměny chování turistů je též větší úcta k životnímu prostředí. Lidé si začínají více vážit krajiny okolo nich, každý si uvědomuje, že celkem snadno může dojít k nevratnému poškození krajiny. Tato změna chování je zapříčiněna právě trávením více času v přírodě, jejím pozorování. Toto chování v dnešní není obvyklé pouze pro lidi z venkova, ale o venkovskou přírodu mají nebývalý zájem také lidé z města. A i přes velké oddálení venkova a města v posledních dvou století je na začátku století jednadvacátého nastoupen trend zájmu o venkovský prostor – a to nejen o přírodní část, ale i o část kulturní – otevřenost mezi lidmi na venkově mezi ně vnáší vánek pohody a přátelství, který obyvatelé měst nemohou doma nalézt. Proto se obrací na venkov, aby si vychutnali atmosféru klidného odpočinku.

Tato tradice má v České republice historické kořeny, které sahají do první republiky, avšak nejvýraznějším (a v evropských poměrech zcela neobvyklým) způsobem se projevily v období socialismu, a to v podobě chataření a chalupaření. Po pádu komunistického režimu část tzv. rezidenčních turistů opustila své druhé bydlení na venkově, část pomalu stárla a mladá generace měla jiné priority pro cestování. Nyní se ale zejména kvůli výše zmíněným důvodům vrací „měšťáci“ zpět na venkov. Zde lze shledávat potenciál, který z hlediska cestovního ruchu může vést k významnému přílivu peněz nejen do obecního rozpočtu, ale do rurálního prostoru vůbec. Nehledě na to, že jak uvádí sami starostové (kap. 3.4) má venkovský turismus velký vliv na prezentaci obce v okolí nebo na příliv financí do místních služeb.

Pro české turisty je stále žádoucí a atraktivní dovolená v čistém a zdravém srdci České republiky, na Vysočině. Díky trase dálnice D1 je poměrně blízko na dojížďku z Prahy nebo Brna, navíc se svými lesy a krásnou přírodou nabízí nejednu možnost

k rekreaci. Asi nejméně dotčenou částí Českomoravské vrchoviny je pak oblast na styku hranic okresů Žďár nad Sázavou, Chrudim, Svitavy a Havlíčkův Brod oblast CHKO Žďárské vrchy, které svou unikátní zachovalostí lákají do hlubokých lesů, rozlehlých luk a výlovů rybníků.

Však také v CHKO Žďárské vrchy jsou jak podle zemědělců, tak podle starostů obcí velmi slušné podmínky pro provozování agroturistiky. Systém dotací, který tlačí zemědělce k živočišné výrobě na úkor rostlinné nahrává k pronajímání ubytovacích kapacit během celého roku, protože odpadá starost se sezónními pracemi na polích. S realizací přestaveb na ubytovací kapacity je problém s nechtí farmářů investovat a vrhnout se do pro ně riskantního podnikání. Avšak kdo se do této formy podnikání pustí, nemusí litovat – vždyť alternativ se nabízí více než stačily popsat předchozí stránky a kapitoly – jako zajímavé východisko se jeví pronajímání kol nebo lyží jako doplněk k pobytu na farmě. V České republice totiž začal cyklistický boom – turisté chtějí být v kontaktu s přírodou, ale chtějí také něco vidět během svého pobytu. Navíc je čím dál tím zřejmější fakt, že si spíše chtějí trávit dovolenou podle sebe, svých schopností a nároků, než být jednou z „oveček“ v davu.

Právě dnes mají obyvatelé venkova možnost se výhodně ekonomicky realizovat, protože zájmu o pobyt na venkově přibývá, navíc jsou jim nakloněny

A také mají možnost snad jak nikdy před tím díky venkovskému turismu a ekoturismu přilákat si trvalou klientelu, která je může v budoucnu zabezpečit – tak jak to známe ze sousedních zemí, kde je zemědělec velmi vysoko v žebříčku vážených povolání. Nemuseli by pak být toliko odkázáni na příjmy dotací i na nepřízeň počasí.

Venkovské formy cestovního ruchu výraznou měrou začínají zapisovat do tváře české krajiny, která se tak stává vděčným objektem zájmu, ale i do tradic venkova, který má možnost díky turismu možnost se ubírat (snad pro něj lepším) jiným směrem.

SUMMARY

This graduation thesis is continuation of previous bachelor thesis, which was pleading in year 2008. The role of ecotourism is discuss for example Žďárské vrchy Protected landscape areas and other forms of so-called “Green Tourism” in a rural space. The attention is also paid to recherche and methodology. Here are generally defined aforesaid forms of ecotourism and agrotourism in Czech Republic. The research was made between two fields – first, on example of over than 100 private agriculture subjects and second between municipality’s mayors, both in PLA. In the last section is discussed situation in other model areas, in piedmont regions in Czech Republic or nearby states. The result of graduation thesis is the option that – from generally geographical view – Žďárské vrchy PLA has low agrotourism and ecotourim today. But they have potential in distant municipalities or in the north part of PLA. These parts have considerable potential in future.

KEY WORDS: ecotourism – farm tourism – agrotourism – rural space – suustainable development – submontanes areas – Žďárské vrchy Protected landscape area

SHRNUTÍ

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci, obhájenou v r. 2008. Na příkladě území rámcově odpovídajícímu CHKO Žďárské vrchy je diskutována role ekoturismu a dalších složek tzv. „Zeleného turismu“ a vliv těchto forem cestovního ruchu na rurální prostor. Pozornost je také věnována rešeršním a metodickým pasážím, v teoreticko-metodologickém úvodu jsou definovány výše zmíněné formy turismu nebo také obecně charakterizován venkovský prostor v ČR. Dva praktické výstupy vychází z provedených dotazníkových šetření jednak mezi soukromými zemědělskými subjekty, kde bylo více jak 100 respondentů, jednak mezi starosty obcí, do výzkumu se jich zapojila více jak třetina z oslovených. V komparační části je diskutována situace jak v ostatních modelových podhorských regionech ČR, tak v okolních státech. Výsledkem diplomové práce, tj. zejm. dotazníkového šetření a komparačních metod, je názor, že formy ekoturistiky a venkovského cestovního ruchu jsou ve sledovaném území oproti ostatním srovnávaným podhorským území teprve v počátcích. Agroturistika má potenciál zejména v odlehlejších obcích a v obcích v severní části CHKO Žďárské vrchy, které v ní vidí značný potenciál do budoucna.

KLÍČOVÁ SLOVA: ekoturismus – venkovský turismus – agroturismus – udržitelný rozvoj – podhorské oblasti – CHKO Žďárské vrchy

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

Právní prameny

Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV)

Nařízení vlády č. 241/2004 Sb., o podmínkách provádění pomoci méně příznivým oblastem a oblastem s ekologickými omezeními, ve znění nařízení vlády č. 121/2005 Sb. a ve znění nařízení vlády č. 510/2005 Sb.

Nařízení vlády č. 75/2007, o podmínkách poskytování plateb za přírodní znevýhodnění v horských oblastech, oblastech s jinými znevýhodněními a v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě

Vyhláška 395/1992 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb.

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Bibliografické zdroje ostatní

ANTONÍN, J. (2007): *Dopady společné agrární politiky EU na rozvoj zemědělství a venkova v CHKO Žďárské vrchy*. Diplomová práce. GÚ PřF MU, Brno. 113 s.

ARSENIJEVIČ, M.; BOHANEK, M. (2008): *Environmental Education and Ecotourism: A Case Study of Protected Areas in the Alps*. BEST EducationNetwork, Nova Gorica, 42s.

BAŇSKI, J. (2008): Agriculture of Central Europe in the period of economic transformation. In: Bański, J.; Bednarek, M. (eds.): *Contemporary changes of agriculture in East-Central Europe*. Wydawnictwo Bernardinum, Warsaw, s. 7-21.

BIČÍK, I. (1998): Druhé bydlení v zázemí Prahy. *Geografické rozhledy*. Roč. 8, č. 5. ČGS, TERRA, Praha, s. 145-146.

BIČÍK, I. a kol. (2001): *Druhé bydlení v Česku*. KSGRR PřF UK, Praha, 167 s.

- BIČÍK, I., JANČÁK, V. (2002): České zemědělství po roce 1990. In: *Geografie – Sborník ČGS*, 106, č. 4, s. 209-221.
- BIČÍK, I.; JANČÁK V. (2005): *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. UK, Praha, 104 s.
- BIČÍK, I.; PERLÍN R.; ŠEFRNA L. (2001): *Rozvoj povodí Kocáby*. UK, Praha, 87 s.
- BEAUMONT, N. (2001): Ecotourism and the Conservation Ethic: Recruiting the Uninitiated or Preaching to the Converted? In: *International Journal of Sustainable Development*. Roč. 4, č. 1, s. 317-341.
- BOJNEC, Š. (2004): Farm tourism: Myth or reality? In: Petrick, M., Weingarten P.: *The Role of Agriculture in Central and Eastern European Rural Development: Engine of Change or Social Buffer?* Institut für Agrarentwicklung in Mittel und Osteuropa. s. 286–304.
- BROŽOVÁ, I. (2005): Organic agriculture as one of the aspects of multifunctional agriculture. In: *Agricultural Economics*, roč. 59, č. 2. s. 51-56.
- BUCKLEY, R. (2001): The environmental impacts of ecotourism. In: D. Weaver (ed.): *The Encyclopedia of Ecotourism*. CABI, Willingford, s. 379–394.
- BUDOWSKI, G. (1976): Tourism and environmental conservation: Conflict, coexistence, or symbiosis. In: *Environmental Conservation 3*, University Press, Cambridge, s. 27–31.
- BUTLER, R. (1991): Tourism, environment, and sustainable development. *Environmental Conservation 18*, University Press, Cambridge, s. 201–209.
- BUTLER, R. (1998): Rural Recreation and Tourism. In: Ilbery, B. (ed.): *The Geography of Rural Change*. Longman, Harlow, s. 211-232.
- CATER, E. (1987): Tourism in the least developed countries. In: *Annals of Tourism Research*. Roč. 14, č. 1, s. 202–226.
- CATER, E. (1994): Ecotourism in the third world – problems and prospects for sustainability. In: E. Cater, G. Lowman (eds.): *Ecotourism: A Sustainable Option?* World Bank, Washington DC, s. 69–86.
- CATER, E. (1998): Ecotourism in Austria. In: Unwin, T. (ed): *An European geography*. Addison Wesley Longman, Harlow, s. 311–329.
- CENCIČ, L. a kol. (2004): *Slovenki zaščiteni posebni kmetijski pridelki oziroma živila*. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 35 s.

- CSATÁRI, B.; FARKAS J. Z. (2008): Agrarian and Rural Development in Hungary, 1990-2005. In: Bański, J.; Bednarek, M. (eds.): *Contemporary changes of agriculture in East-Central Europe*. Wydawnictwo Bernardinum, Warsaw, s. 147-165.
- ČERVENKOVÁ, M. (2008): *Venkovský prostor a venkovský turismus*. Diplomová práce. PřF MU, Brno, 86 s.
- DOUCHA, T.; DIVILA, E. (2008): Changes in Czech agriculture in the years 1990-2005. In: Bański, J.; Bednarek, M. (eds.): *Contemporary changes of agriculture in East-Central Europe*. Wydawnictwo Bernardinum, Warsaw, s. 73-97.
- DOXEY, V. (1971): *The tourist industry in Barbados: a socio-economic assessment*. Dusco Graphics, Kitchener, 115 s.
- DUNLAP, R.E., HEFFERNAN, R.B. (1975): Outdoor recreation and environmental concern: An empirical examination. In: *Rural Sociology* 40. Brigham Young University, Provo, Utah, s. 18-30.
- EAGLES, P.; McCOLL, S. (2002): *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management*. CABI, Wallingford, 320 s.
- EAGLES, P., McCOOL, S., HAYNES, C. (2002): *Sustainable Tourism in Protected Areas: guidelines for planning and management*. IUCN, Gland and Cambridge, 183 s.
- EHRlich, P. (2007): *Alternativní formy cestování a měkký turismus*. Diplomová práce. FSS MU, Brno, 86 s.
- FENNELL, D. (2001): A Content Analysis of Ecotourism Definitions. In: *Current Issues in Tourism*. s. 403-421.
- FENNELL, D. (2002a): The Canadian ecotourist in Costa Rica: Ten years down the road. In: *International Journal of Sustainable Development*. Roč. 5, s. 282-299.
- FENNELL, D. (2002b): Ecotourism: Where We've Been; Where We're Going. In: *Journal of Ecotourism*. Roč. 1, č. 1, s. 1-6.
- FENNELL, D. (2003): *Ecotourism: an introduction*. Routledge, London, 280 s.
- FENNELL, D. (2004): Deep ecotourism: Seeking reverence in theory and practice. In: Singh V. (ed.): *Novelty Tourism: Strange Experiences and Stranger Practices*. CABI, Wallingford, s.101-120.

- FENNELL, D.; WEAVER, D. (2005): The Ecotourism Concept and Tourism-Conservation Symbiosis. In: *Journal of Sustainable Tourism*. Roč. 13, č. 4, s. 373-390.
- FIALOVÁ, D. (2001): Druhé bydlení a jeho vztah k periferním oblastem. *Geografie – Sborník ČGS*. Roč. 106, č. 1, s. 36-47.
- FIALOVÁ, D. (2003): Vlastníci objektů druhého bydlení. In: In: Jančák, V.; Chromý, P.; Marada, M. (eds.): *Geografie na cestách poznání*. UK, Praha, s. 107-112.
- FILOVÁ, A. (2002): Trvalo udržitelný rozvoj vo vztahu k rozvoju cestovného ruchu. In: *Acta facultatis rerum naturalium Univer. Comenianae, Geographica*. Roč.42, s. 81-88.
- FOCK, T. (2004): The Role of Agriculture for Rural Development in a less favoured Rural Area: The Experience of Mecklenburg-Western Pomerania (Germany). In: Petrick, M., Weingarten, P.: *The Role of Agriculture in Central and Eastern European Rural Development: Engine of Change or Social Buffer?* Institut für Agrarentwicklung in Mittel und Osteuropa. s. 184-192.
- FONT, X. (2005): Sustainable tourism Standards in the Global Economy. In: Theobald, W., F. (ed.): *Global Tourism*. Elsevier, London, s. 213-230.
- GARDAVSKÝ, V. (1969): Recreational Hinterland of a City (taking Prague as an example). In: *Acta Univ. Carolina, Geographica*. UK, Praha, s. 3 – 29.
- GARDAVSKÝ, V. (1975): Geografie individuální víkendové rekreace v CSR. In: *Acta Universae Carolina, Geographica*. UK, Praha, s. 123 – 128.
- GAVLOVSKÝ, E. (2002): *Teorie turismu*. Vysoká škola Bánská – Technická univerzita Ostrava, Ostrava. 30 s.
- GRYKIEŃ, S. (1999): Tourist farms in Lower Silesia, Poland. In: *GeoJournal Review*. Roč. 46, s. 279-281.
- HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. UK, Praha, 145 s. + volná mapová příloha.
- HALL, C. M. (1994): Ecotourism in Australia, New Zealand and the South Pacific: Appropriate tourism or a new form of ecological imperialism? In: E. Cater and G. Lowman (eds.): *Ecotourism: A Sustainable Option?* World Bank, Washington, s. 137–157.

- HALL, L.; LEW, A., (eds.) (1998): *Sustainable Tourism: a geographical perspective*. Prentice Hall, New York, 248 s.
- HALL, C. M.; PAGE, J. (2006): *The Geography of Tourism and Recreation*. Routledge, London. 464 s.
- HAŠOVÁ, B. (2003): Společný evropský venkov po rozšíření EU – utopie či realita. In: Majerová, V. a kol.: *Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU*. Provozně ekonomická fakulta ČZU, Praha. s. 51-54.
- HAVRLANT, M. (1969): Problémy rekreačního zázemí pro obyvatelstvo ostravské průmyslové aglomerace. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. Roč. 73, č.2, s. 143-148.
- HOLEŠINSKÁ, A.; KUNC, J. (2006): Programové a strategické dokumenty rozvoje cestovního ruchu ČR. In: IX. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. MU, Brno. s. 217–220.
- HOMOLOVÁ, J. a kol. (1993): *Ekologické zemědělství pro CHKO*. Institut výchovy a vzdělání MZe ČR, Praha. 30 s.
- HUBA, M. (2002): Základná filozofia trvalej udržateľnosti. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H. (eds.): *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek II*. Centrum pro otázky životního prostředí UK, Praha. s. 54-62.
- HUBA, M., IRA, V. (2000): *Stratégia trvalo udržateľného rozvoja vo vybraných regiónoch*. Spoločnosť pre trvale udržateľný život v SR, Bratislava, 192 s.
- HUNTER, C. (1997): Sustainable tourism as an adaptive paradigm. In: *Annals of Tourism Research*. Roč. 24, č. 4, s. 850–867.
- IZAKOVIČOVÁ, Z.; MIKLÓS, L.; DRDOŠ, J. (1997): *Krajinnoekologické podmienky trvalo udržateľného rozvoja*. Veda, Bratislava, 186 s.
- JANČÁK, V. (2003): Geografie zemědělství a rurální geografie: základní pojmy a metodické přístupy jejich výzkumu v období transformace Česka. In: Jančák, V.; Chromý, P.; Marada, M. (eds.): *Geografie na cestách poznání*. UK, Praha, s. 180-191.
- JEŽEK, J. (1992): *Vývoj druhého bydlení v ČSFR v letech 1970-1991*. Diplomová práce. PřF UK, Praha, 69 s.
- KLAPKA, P. (2006): *Návrh strategie udržitelnosti pro biosférickou rezervaci Krkonoše*. Disertační práce. PřF MU, Brno, 165 s.

- KLAPKA, P., KLAPKOVÁ, E., MARTINÁT, S. (2005): Ekologické formy zemědělství v Krkonoších: krajina, ekoturismus, udržitelnost. In: *Opera Corcontica*. Roč.42,s.127-137.
- kol. (2006): *Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013*. MZe ČR, Praha. 32 s.
- LEW, A. (1998): Ecotourism trends. In: *Annals of Tourism Research*. Roč. 25, č.1, s.742-746.
- LINDBERG, K.; McKERCHER, B. (1997): Ecotourism: A critical overview. In: *Pacific Tourism Review*. Roč. 1, s. 65–79.
- MAIR, H.; REID, D.; TAYLOR, J. (2001): *Planning for Growth? Re-thinking the Rural Tourism Opportunity*. Canadian Society of Extension, Guelph. 4 s.
- MAJEROVÁ, V. a kol. (2009): *Český venkov 2008 (Czech countryside 2008)*. Provozně ekonomická fakulta ČZU, Praha. 188 s.
- MARIOT, P. (1983): *Geografia cestovného ruchu*. Veda, Bratislava, 252 s.
- MARKWELL, K. (1996): Challenging the pedagogic basis of contemporary environmental interpretation. In: *Australian Journal of Environmental Education*. Roč. 12, s. 9-14.
- MAŘÍKOVÁ, H. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*. Karolinum, Praha. 747 s.
- MIČKOVÁ, P. (2009): *Ekoturismus jako udržitelná aktivita v CHKO Bílé Karpaty*. Diplomová práce. PřF UP, Olomouc, 97 s.
- MILLER, K. R. (1989): *Planning National Parks for Ecodevelopment: Methods and Cases from Latin America*. Peace Corps, Washington, DC, 680 s.
- MOLDAN, B., HÁK, T., KOLÁROVÁ, H. (eds.) (2002): *K udržitelnému rozvoji ČR: vytváření podmínek – třetí svazek*. Centrum životního prostředí UK, Praha. 556 s.
- MOWFORTH, M., MUNT, I. (1998): *Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World*. Routledge, London, 424 s.
- MRAKOVÁ, K. (2009): *Ekoturismus jako udržitelná aktivita v CHKO Jeseníky*. Diplomová práce. PřF UP, Olomouc, 84 s.
- MURPHY, P., E. (2005): Tourism and sustainable development. In: Theobald, W., F. (ed.): *Global Tourism*. Elsevier, London, s. 167-194.
- NĚMČANSKÝ, M. (1996a): *Agroturistika*. Slezská univerzita Opava, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné. 158 s.

- NĚMČANSKÝ, M. (1996b): *Geografie cestovního ruchu 1*. Slezská univerzita Opava, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné. 187 s.
- NEPAL, S. (2000): Tourism, national parks and local communities. In: Butler R., Boyd S. (eds.): *Tourism and National Parks: Issues and Implications*. Wiley, New York, s. 73-94.
- NILSSON, P. (2002): Staying on Farms, An Ideological Background. In: *Annals of Tourism Research*. Roč. 29, č. 1, s. 7-24.
- OLIVER, J. (1992): All things bright and beautiful: Are tourists getting responsible adult environmental education programs? In: Weiler, B. (ed.): *Ecotourism Incorporating the Global Classroom*. Bureau of Tourism Research, Canberra, s. 54-60.
- PÁSKOVÁ, M. (2001): „Udržitelný rozvoj“ cestovního ruchu. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. Roč. 106, č.3, s. 178-195.
- PÁSKOVÁ M., ZELENKA, J. (2002): *Cestovní ruch – výkladový slovník*. MMR ČR, Praha. 448 s.
- PERDUE, R .R.; WARDER, D. S. (1980): Environmental education and attitude change. In: *Journal of Environmental Education*. Roč. 12, č. 3, s. 25-28.
- PERLÍN, R. (1998): The typology of the Czech Country. In: *Agricultural Economy*. Roč. 44, č. 8, s. 349-358.
- PERLÍN, R. (2003): Předpoklady rozvoje českého venkova. In: Vávra, V: *Funkce politiky v agrárním sektoru a rozvoji venkova v nejdůležitějších typech regionů v období před a po vstupu do EU*. VÚZE, Praha, 19 s.
- PERLÍN, R. (2008): *Venkov, typologie venkovského prostoru*. MVCR, Praha. 21 s.
- PETRICK, M., WEINGARTEN, P. (2004): *The Role of Agriculture in Central and Eastern European Rural Development: Engine of Change or Social Buffer?* Halle, Institut für Agrarentwicklung in Mittel und Osteuropa, 419 s.
- POUROVÁ, M. (2000): *Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice*. ČZU, Praha. 113 s.
- POUROVÁ, M. (2002): *Agroturistika*. Katedra řízení ČZU, Praha. 123 s.
- RÁTZ, T; PUCZKÓ, L. (1998): *Rural tourism management: Sustainable options*. Příspěvek k mezinárodní konferenci v Auchincruive, Skotsko, 5.9.-18.9. 1998. 13 s.
- ROSECKÝ, V. (2008): *Vybrané geografické aspekty transformace zemědělství v okrese Žďár nad Sázavou po r. 1990*. Bakalářská práce. PřF UP, Olomouc, 69 s.

- SACHS, I. (1974): The strategies of ecodevelopment. In: *Economic and Political Weekly*. Roč. 9, č. 21. s. 827-838.
- SALEH, F.; KARWACKI, J. (1996): Revisiting the ecotourist: The case of Grasslands National Park. *Journal of Sustainable Tourism*. Roč. 4, č. 2, s. 61-80.
- SCHÄFER, M.; NÖLTING, B.; ENGEL, A. (2007): *The possible impact of organic agriculture on sustainable regional development: Case studies of rural areas in East Germany*. Příspěvek k 47. evropskému kongresu Regional Science Association v Paříži, Francie, 29.8.-2.9. 2007. 22 s.
- SCHERMER, M. (2002): *The Formation of Eco-regions in Austria and the Role of the Structural Fund*. University Innsbruck, Innsbruck. 13 s.
- SIKORSKA-WOLAK I. (2006): Tourism as a Chance for Rural Development. In: *Electronic journal of Polish agricultural universities*. Roč. 9, č. 4. 5 s.
- SLOKAN, P.; UDOVČ, A. (2008): *Zgornjesavinjski želodec (Upper Savinja valley stomach sausage) – Slovene PGI product*. Příspěvek k 26. kongresu FAO v Innsbrucku, Rakousko, 26.6.-27.6. 2008. 11 s.
- SHORES, J. (1992): *The challenge of ecotourism: A call for higher standards*. Příspěvek k 4. světovému kongresu o chráněných území v Caracasu, Venezuela, 10.-21.2.1992. 15 s.
- SMÉKALOVÁ, M. (2009): *Fenomén chataření a chalupaření v České Republice*. Bakalářská práce. FSS MU, Brno, 41 s.
- SMOLOVÁ, I., SZCZYRBA, Z. (2005): Využití zvláště chráněných území ČR pro cestovní ruch. In: Klímová, V. Vystoupil, J., (eds.): *VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. ESF, MU, Brno, s. 296-300.
- SOUČKOVÁ, H. (2009): *Agroturistika jako jedna z významných forem diverzifikace zemědělství*. Výstup z projektu Národní agentury pro zemědělský výzkum č. QH 82 126. Zadáno Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí n. L., odpovědný řešitel RNDr. Ivana Machová. Doba řešení: 1.1.2008-30.12.2011.
- STANKEY, G.; McCOOL, S.; SYOKES, G.(1984): Limits of acceptable change: A new framework for managing the Bob Marshall Wilderness Complex. In: *Western Wildlands*. Roč. 103, č. 3, s. 33–37.
- STEELE, P. (1995): Ecotourism: An economic analysis. In: *Journal of Sustainable Tourism*. Roč. 3, č. 1, s. 29–44.

- ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, D. (2007): *Agroturistika*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice. 92 s.
- ŠPRINCOVÁ, S. (1984): New Trends in Dynamism of second Homes: expansion into not attractive areas from tourist point of view. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. Roč. 89, č.2, s. 164-169.
- TISDELL, C. (1996): Ecotourism, economics, and the environment: Observations from China. In: *Journal of Travel Research*. Roč. 34 č.4, s. 11–19.
- TORRES, R.; MOMSEN J. H. (2004): Challenges and potential for linking tourism and agriculture to achieve pro-poor tourism objectives. In: *Progress in Development Studies*. Roč. 4, č. 4, s. 294-318.
- TYLER, D.; DANGERFIELD, M. J. (1999): Ecosystem Tourism: A Resource-based Philosophy for Ecotourism. In: *Journal of Sustainable Tourism*. Roč. 7, č. 2, s. 146-158.
- VÁGNER, J. (1999): *Geografické aspekty druhého bydlení v Česku*. Disertační práce. KSGRR Pff UK, Praha, 201 s.
- VÁGNER, J. (2003): První nebo druhé bydlení? Druhé bydlení jako významná složka životního stylu. In: Jančák, V.; Chromý, P.; Marada, M. (eds.): *Geografie na cestách poznání*. UK, Praha, s. 99-106.
- VALENTINE, S. (1993): Ecotourism and nature conservation: A definition with some recent developments in Micronesia. In: *Tourism Management*. April, s. 107-115.
- Van LIERE, K.D. and NOE, F.P. (1981): Outdoor recreation and environmental attitudes: Further examination of the Dunlap-Heffernan thesis. In: *Rural Sociology* 46. Brigham Young University, Provo, Utah, s. 505-513.
- Van MATRE, S. (1990): *Earth Education: A New Beginning*. Institute for Earth Education, Warrenville, IL. 325 s.
- VĚŽNÍK, A. (1995): Geographical aspects of the transformation of Agriculture of the Czech Republic. In: *Scripta Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis*. Geographica, č. 24, Masarykova univerzita, Brno, s. 119-128.
- VYSTOUPIL, J. a kol. (2006): *Atlas cestovního ruchu*. MMR ČR, Praha. 158 s.
- VYSTOUPIL, J. a kol. (2007): *Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR*. Masarykova univerzita v Brně, Brno. 108 s.

- VYSTOUPIL, J.; ŠAUER, M. (2006): *Základy cestovního ruchu*. ESF MU, Brno. 132s.
- VYSTOUPIL, J.; WOKOUN, R. (2006): Státní politika cestovního ruchu České republiky na období 2007–2013. In *IX. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno. s. 211–216.
- WALLACE, N.; PIERCE, S. (1996): An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil. In: *Annals of Tourism Research*. Roč. 23, č. 4, s. 843–73.
- WOKOUN, R.; VYSTOUPIL, J. (1987): *Geografie cestovního ruchu a rekreace I*. SPN, Praha, 250 s.
- YU, D.; HENDRICKSON, T.; CASTILLO, A. (1997): Ecotourism and conservation in Amazonian Peru: Short-term and long-term challenges. In: *Environmental Conservation*. Roč. 24, s. 130–138.
- ZGLIŃSKI, W. (2008): The essential problems and the structure of Polish agriculture in the period of transformation. In: Bański, J.; Bednarek, M. (eds.): *Contemporary changes of agriculture in East-Central Europe*. Wydawnictwo Bernardinum, Warsaw, s. 45-73.

Internetové zdroje statistické

- Czech statistical office*. [online]. [c2010] [cit. 2010-05-31]. Dostupné z [www <http://www.czso.cz>](http://www.czso.cz).
- EUROSTAT*. [online]. [c2010] [cit. 2010-05-31]. Dostupné z [www <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>](http://epp.eurostat.ec.europa.eu).
- Města a obce online*. [online]. [c2010] [cit. 2010-06-08]. Dostupné z [www <http://mesta.obce.cz/>](http://mesta.obce.cz/)
- Společný zemědělský registr MZe*. [online]. [c2006] [cit. 2009-07-28]. Dostupné z [www <https://farmer.mze.cz/portal/page/portal/PORTAL_FARMARE>](https://farmer.mze.cz/portal/page/portal/PORTAL_FARMARE).
- Státní zemědělský intervenční fond*. [online]. [c2008] [cit. 2009-08-05]. Dostupné z [www <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd>](http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd).

Internetové zdroje ostatní

- Aktivní turistika v Česku*. [online]. [c2006] [cit. 2010-05-20]. Dostupné z [www <http://www.aktivni-turistika.cz/arealy/>](http://www.aktivni-turistika.cz/arealy/).
- Big Volcano® Tourism Marketing & Media*. [online]. [c2008] [cit. 2010-07-02]. Dostupné z [www <http://www.bigvolcano.com.au/>](http://www.bigvolcano.com.au/).

Conservation International. [online]. [c2010] [cit. 2010-07-02]. Dostupné z www <<http://www.conservation.org/learn/culture/ecotourism/Pages/ecotourism.aspx>>.

CHKO Žďárské vrchy online. [online]. [c2010] [cit. 2010-02-16]. Dostupné z www <<http://www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/>>.

Koníčci.cz. [online]. [c2010] [cit. 2010-07-10]. Dostupné z www <<http://www.konicc.cz/kone/konske-stezky/>>.

Města a obce online. [online]. [c2010] [cit. 2010-06-08]. Dostupné z www <<http://mesta.obce.cz/>>.

Ministerstvo pro místní rozvoj. [online]. [c2010] [cit. 2010-04-18]. Dostupné z www <<http://www.mmr/Cestovni-ruch>>.

Ministerstvo vnitra České republiky. [online]. [c2010] [cit. 2010-06-21]. Dostupné z www <<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>>.

Nadace Partnerství. [online]. [c2010] [cit. 2010-07-06]. Dostupné z www <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/greenways>>.

Národní strategie rozvoje cyklodopravy. [online]. [c2010] [cit. 2010-07-12]. Dostupné z www <<http://www.cyklostrategie.cz/>>.

Skansen Veselý Kopec. [online]. [c2010] [cit. 2010-07-18]. Dostupné z www <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/greenways>>.

Stezky dědictví. Heritage Trails. [online]. [c1990-2010] [cit. 2010-07-02]. Dostupné z www <<http://www.stezky-dedictvi.cz/restaurace-podle-regionu/>>.

The International Ecotourism Society. [online]. [c1990-2010] [cit. 2010-05-24]. Dostupné z www <http://www.ecotourism.org/site/c.orLQKXPCLmF/b.4832143/k.CF7C/The_International_Ecotourism_Society__Uniting_Conservation_Communities_and_Sustainable_Travel.htm>.

Udržitelný cestovní ruch. [online]. [c2000] [cit. 2010-07-10]. Dostupné z www <http://ucr.uhk.cz/page.aspx?page_id=16>.

Uradni slovenski turistični informacijski portal. [online]. [c2000] [cit. 2010-06-17]. Dostupné z www <<http://www.slovenia-tourism.si/touristfarms>>.

World Tourism Organization. [online]. [c2010] [cit. 2010-06-08]. Dostupné z www <<http://www.world-tourism.org/sustainable/IYE-Main-Menu.htm>>.

Žďárské vrchy. [online]. [c2010] [cit. 2010-02-20]. Dostupné z www <<http://www.zdarskevrchy.cz/chko/>>.

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A PŘÍLOH

Tabulky:

Tab. 1	Vývoj počtu obyvatel ve vesnicích mezi roky 2005 a 2010.....	11
Tab. 2	Obce zasahující do CHKO Žďárské vrchy méně jak 5% svého území	25
Tab. 3	Struktura zemědělského půdního fondu s přihlédnutím na vlastnické poměry	42
Tab. 4	Počet hospodařících subjektů zaměstnávajících zaměstnance	42
Tab. 5	Seznam restaurací v programu Stezky dědictví v CHKO Žďárské vrchy (viz příloha č. 1)	
Tab. 6	Seznam dotazovaných zemědělských subjektů (viz příloha č. 3)	
Tab. 7	Vzor dotazníku pro oslovené zástupce obecního úřadu (viz příloha č. 5)	
Tab. 8	Identifikace respondentů – zástupců jednotlivých obcí (viz příloha č. 6)	
Tab. 9	Odpovědi respondentů – zástupců jednotlivých obcí (viz příloha č. 6)	

Obrázky:

Obr. 1	Schéma systému rozdělení zeleného CR	15
Obr. 2	CHKO Žďárské vrchy	24
Obr. 3	Vymezení zájmového území pro potřeby diplomové práce	25
Obr. 4	Vymezení jednotlivých zón podle stupně ochrany v CHKO Žďárské vrchy.....	29
Obr. 5	Vymezení podoblastí LFA v zájmovém území CHKO Žďárské vrchy ...	31
Obr. 6	Podíl dotázaných subjektů na celkovém počtu v jednotlivých obcích	36
Obr. 7	Počet hospodařících dotázaných subjektu v k. ú. jednotlivých obcí	36
Obr. 8	Věková struktura respondentů dotazníkového šetření	37
Obr. 9	Počet začínajících hospodařících subjektů v jednotlivých letech	38
Obr. 10	Struktura dřívější ekonomické aktivity dotázaných zemědělců	40
Obr. 11	Výdělečné činnosti soukromých zemědělců v zájmové oblasti	40
Obr. 12	Specifikace „jiné výdělečné činnosti“	41
Obr. 13	Další plány s nevyužitými kapacitami	43
Obr. 14	Prodej komodit přímo na farmě	44

Obr. 15	Vedlejší podnikání dle nabízených služeb	45
Obr. 16	Srovnání reálných záměrů do budoucna v oblasti zemědělství celkem a respondentů do 45 let	48
Obr. 17	Srovnání reálných záměrů do budoucna v oblasti služeb celkem a respondentů do 45 let	48
Obr. 18	Počet subjektů provozujících agro(eko-)turistiku dle představitelů obcí	51
Obr. 19	Počet subjektů plánujících provozovat agro(eko-)turistiku dle představitelů obcí	52
Obr. 20	Pozitivní vlivy na rozvoj agro(eko-)turismu očima starostů	53
Obr. 21	Negativní vlivy na rozvoj agro(eko-)turismu očima starostů	53
Obr. 22	Problémy s komunikací se zahraničními turisty	54
Obr. 23	Přínos agro(eko-)turismu pro obec očima obecních představitelů	55
Obr. 24	Vhodnost pro agro(eko-)turismus v jednotlivých obcích	56

Přílohy:

- Příloha č. 1** Seznam restaurací v programu Stezky dědictví v CHKO Žďárské vrchy
- Příloha č. 2** Vzor dotazníku pro konvenční/eko-zemědělce
- Příloha č. 3** Seznam dotazovaných zemědělských subjektů
- Příloha č. 4** Průvodní e-mail pro zástupce obecního úřadu
- Příloha č. 5** Vzor dotazníku pro oslovené zástupce obecního úřadu
- Příloha č. 6** Identifikace a odpovědi zástupců jednotlivých obcí

PŘÍLOHA Č. 1

Tab 5 Seznam restaurací v programu Stezky dědictví v CHKO Žďárské vrchy

Název restaurace	Adresa	Kapacita restaurace / ubytování	Průměrná útrata:	Místní speciality
Hajčman	Strojírenská 372 Žďár nad Sázavou 591 01	132 / 48	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • svratecký guláš (minutkový guláš z hovězího masa s bramboráčky) • svíčková na smetaně • moravský vrabec se zelím a knedlíkem
Jonáš	Svobodné Hamry 4 Svobodné Hamry 539 01	- / 15	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • čerstvý domácí chléb • plněný pstruh • hamerské brambory • vařené koleno s křenem
Klokočí	Kadov 79 Kadov 592 03	60 / 18	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • kachna na zázvoru s majoránkou, červené zelí s jablky a vlaškými jádry, bramborové nočky • domácí široké nudle s kuřecím masem, listovým špenátem, smetanou a sýrem • tradiční šišky s mákem, cukrem a máslem • smažený řízek z vepřové pečeně se salátem z brambor a nakládané zeleniny • horká slivovice s medem
Maršovská rychta	Maršovice 1 Maršovice 592 31	- / 35	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • tradiční maršovská cibulačka • cmunda • krkovička v gulášové šťávě s cibulí, fazolemi, kysaným zelím a smetanou • pstruh na másle se smetanovou omáčkou a žampiony
Milovská restaurace	Sněžné – Milovy 8 Svratka 592 02	- / 261	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • krutí medailonky se slaninou, žampiony a játry • kuřecí prsíčka s medem a jablky • Horácké lívance s horkými hruškami a šlehačkou
Myslivecká restaurace Hubertka	Jihlavská 2288/5 Žďár nad Sázavou 591 02	- / -	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • kančí na houbách • kachna na slanině • králík po staročesku

Radniční restaurace	nám. Republiky 24 Žďár nad Sázavou 591 01	50 / 0	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • pečený pstruh • česnečka • svratecký guláš • taštičky s povidly
Svratka	Na Vyhliďce 41 Svratka 592 02	90 / 150	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • kuře po starohorácku s bramborovo houbovou nádivkou • kuře po staročesku: kuřecí prsa se švestkami a strouhaným perníkem • šulánky s mákem • horačka: vepřové maso, hrách, brambory
Tisůvka	Cikháj 51 Cikháj 591 02	45 / 18	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • babiččin trhanec (druh palačinky) • kotleta se švestkami • kachna se zelím a bramborovými noky
Tradiční hostinec Vříšť	Vříšť 2 Vříšť 592 03	- / 10	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • pravé telecí řízečky s bramborovým salátem • uzená krkovička, šťouchané brambory a povidlovou omáčkou • vepřová panenka grilovaná zapékaná s maršovským sýrem • bramborák s kořeněnou tvarohovou pěnou • bezinková limonáda
Táferna	Santiniho 38/4 Žďár nad Sázavou 591 02	- / 21	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • cmunda se zelím a uzeným masem • domácí lívance s tvarohem • poněšický pstruh (pstruh, česnek, hořčice, máslo, sůl, pivo) • šulánky s mákem
Žákova hora	Herálec 400 Herálec 592 01	50 / 40	do 150 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • kaplická cmunda (bramborák plněný kyselým zelím a uzeninou) • myslivecké brambory (zapékané brambory) • domácí plněné knedlíky s ovocem sypané tvarohem

PŘÍLOHA Č. 2

Dotazník pro ekozemědělce/konvenční zemědělce (navazující aktivity)

Úvodní informace:

1. Ve kterém roce jste zahájil(-a/-li) samostatné podnikání (hospodaření)?
Jaká byla vaše dřívější ekonomická aktivita (zaměstnání/podnikání)?
Kdo na vašich pozemcích hospodařil před vámi (před rokem 1989)?
2. Vaší hlavní výdělečnou činností je:
 - a. Podnikání v zemědělství
 - b. Podnikání v cestovním ruchu
 - c. Podnikání ve službách
 - d. Jiná činnosti (jaká):
3. Vaší vedlejší výdělečnou činností je:
 - a. Podnikání v zemědělství
 - b. Podnikání v cestovním ruchu
 - c. Podnikání ve službách
 - d. Jiná činnost (jaká):

Podnikání v cestovním ruchu

1. Pokud v současné době **nepodnikáte** v oblasti cestovního ruchu, uvažujete o podnikání v této oblasti do budoucnosti? ano) ne)
2. Pokud v současné době **podnikáte** v oblasti cestovního ruchu, jaké služby poskytujete?
 - a. ubytování
 - b. restaurační či občerstvovací služby
 - c. sportovní vyžití (půjčovny, jízdárny apod.)
 - d. kombinaci předešlých
3. Služby v cestovním ruchu provozujete:
 - a. celoročně
 - b. sezónně

Ubytování

4. Jaké jsou Vaše ubytovací kapacity:
 - a. počet pokojů
 - b. počet lůžek
 - c. pokoje/lůžka
5. Přibližná cena za lůžko (bez/se snídaní) v Kč:
6. Obsazenost lůžek podle sezón (přibližně v %): jaro: léto: podzim: zima:
7. Charakteristiky hostů:
 - a. Počet domácích hostů (%)
 - b. počet zahraničních hostů (%)

- c. průměrná délka pobytu domácích hostů (dny)
- d. průměrná délka pobytu zahraničních hostů (dny)
- e. Domácí hosté podle sezónnosti (v %)
 - letní sezóna (červen, červenec, srpen, září)
 - zimní sezóna (prosinec, leden, únor, březen)
- f. Zahraniční hosté podle sezónnosti (v %)
 - letní sezóna (červen, červenec, srpen, září)
 - zimní sezóna (prosinec, leden, únor, březen)
- g. země původu zahraničních hostů
- h. kraj původu domácích hostů

8. Kolik procent hostů tvoří stálá klientela:

9. Sháníte si sami hosty? ano ne

10. Pokud **ano** jak?

- a. inzeráty
- b. přes cestovní kanceláře (které)
- c. přes TIC (který)
- d. platím si reklamu (kde)

11. Jaké činnosti se převážně věnují Vaši hosté?

- a. Rekreace, odpočinek
- b. Pěší turistika
- c. Cykloturistika
- d. Zimní turistika
- e. Jiné.....

Restaurace/občerstvení

12. Počet míst, jaký typ

13. Prodáváte pouze vaše vlastní produkty?

Podnikání v zemědělství

1. Kolik osob pracuje na Vašem hospodářství?

z toho členů rodiny:

zaměstnanců:

2. Výměra obhospodařované půdy (ha):

vlastní

najímaná

Zemědělská půda

Orná půda

TTP

Jiná (jaká?)

V jakých katastrálních územích:

3. Jak se v posledních letech měnila výměra vámi obhospodařované půdy? Na jaké výměře jste začínal hospodařit?

4. Výrobní zaměření zemědělské činnosti : (podíl jednotlivých výrob na Vaší celkové zemědělské výrobě z hlediska objemu výroby - hrubé zemědělské produkce)

a. Rostlinná výroba - hlavní plodiny:

plodina/odrůda	výměra v ha	sklizeň v t	výnos v t/ha
----------------	-------------	-------------	--------------

Trvalé travní porosty (TTP) v ha:

Měnil jste v posledních letech strukturu rostlinné výroby (jak)?

b. I. Živočišná výroba

Stavy hospodářských zvířat:

Skot celkem:	ks
z toho dojnice:	ks
Prasata celkem:	ks
z toho prasnice:	ks
Drůbež (jaká):	ks
Jiné chovy (jaké):	ks

Měnil jste v posledních letech strukturu živočišné výroby (jak)?

a. II. Produkce živočišné výroby

2009

Mléko (roční produkce)

Maso

Ostatní

Jak se vyvíjela v posledních letech produkce vaší živočišné výroby?

5. Hlavní odběratelé: (pravidelně, občas, náhodně)

a. Rostlinná výroba (kdo, komodita):

b. Živočišná výroba (kdo, komodita):

6. Máte nevyužité kapacity či objekty? ano) - (jaké) ne)

- co s nimi hodláte udělat

(př. prodat, pronajmout, budou sloužit k rozvoji mé podnikatelské činnosti, atd.)

7. Do jaké míry je Vaše hospodaření samozásobitelské? (% samozásobení z celkové produkce – samozásobení – produkce pro vlastní spotřebu)

8. Vyrábíte na vaší farmě nějaké výrobky/produkty určené přímo k prodeji na farmě? Jaké?

9. Podílíte se nějakým způsobem na environmentálních programech/vzdělávání?

Podnikání ve službách

1. Poskytujete služby? Jaké?
2. Využívá vašich služeb také obec?
3. Měl byste zájem o rozšíření svého podnikání do oboru služeb?

Závěrečné informace

1. Spolupracujete s ekozemědělci z okolí (uvažujete o spolupráci?)
2. Znáte ekozemědělce z okolí (i neregistrované)?
3. Jste v nějakém sdružení podnikatelů v cestovním ruchu? ne) ano)
4. pomáhá Vám v podnikání nějak obec, co byste očekával, resp. potřeboval od veřejné správy?
5. Jaké dotační tituly využíváte?
 - a. v oblasti zemědělství
 - b. v oblasti cestovního ruchu
6. Do čeho byste investoval v případě dostatku finančních prostředků?
7. Významným prvkem v získání hosta je kvalita služeb. Jednou z možností je jejich certifikace. Byl byste ochoten zapojit se do takové certifikace? ne) ano)
8. Vaše reálné záměry do budoucna:
 - I. v oblasti zemědělství*
 - a. útlum činnosti
 - b. setrvalý stav
 - c. mírný rozvoj
 - d. dynamický rozvoj
 - II. v oblasti cestovního ruchu*
 - a. útlum činnosti
 - b. setrvalý stav
 - c. mírný rozvoj
 - d. dynamický rozvoj
 - III. v oblasti služeb*
 - a. útlum činnosti
 - b. setrvalý stav
 - c. mírný rozvoj
 - d. dynamický rozvoj

Identifikace respondenta:

1. Místo podnikání (obec):
2. Název firmy:
3. Majitel (nájemce, správce):
4. Forma vlastnictví:
- 5 Věk:
6. Vzdělání: ZŠ SŠ VŠ

PŘÍLOHA Č. 3

Tab. 6 je kvůli rozsahu dat přiloženo ve formátech .xls ; .xlsx na přiloženém cd, které je součástí vytištěné diplomové práce.

Tab 6: Seznam dotazovaných zemědělských subjektů

(zdroj dat: vlastní šetření)

PŘÍLOHA Č. 5

Tab. 7 Vzor dotazníku pro oslovené zástupce obecního úřadu

1. Jsou ve Vaší obci subjekty (fyzické i právnické osoby), které se zabývají agro(eko-)turistikou?

- a) ano, dle mého názoru mají prosperitu do budoucna
- b) ano, avšak prosperita je nejistá
- c) ne, ale vím o subjektu (subjektech), který by chtěl začít v budoucnosti
- d) ne, podle mého názoru o tuto formu cestovního ruchu nemá nikdo v naší obci zájem

2. Pakliže jsou ve Vaší obci tyto subjekty, kolik jich dohromady je?

- a) 1
- b) 2
- c) 3-4
- d) 5-7
- e) 8 a více
- f) nikdo

3. Víte z vlastní zkušenosti o někom kdo reálně plánuje provozovat agro(eko-)turistiku?

- a) ano, více jak 1 subjekt
- b) vím právě o jednom
- c) nejsem si zcela jist (-a)
- d) ne

4. Jsou podle Vašeho názoru ve Vaší obci a jejím okolí vhodné podmínky pro agroturistiku?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

e) nedokáží posoudit

5. Která z uvedených možností by měla podle Vašeho názoru příznivý vliv na rozvoj agro(eko-)turistiky ve Vaší obci?

- a) kvalitní infrastruktura
- b) vyvážený rozpočet obce a její ekonomická stabilita
- c) velikost obce
- d) podpora OÚ jednotlivých subjektu
- e) vliv jednotlivých fyzických a právnických osob působících ve Vaší obci
- f) poloha obce - vzhledem k přírodním podmínkám
- g) poloha obce - vzhledem ke kulturním památkám

6. Která z uvedených možností ZEJMÉNA má podle Vašeho názoru negativní vliv na rozvoj agro(eko-)turistiky ve Vaší obci?

- a) nekvalitní infrastruktura
- b) nevyvážené hospodaření obce
- c) velikost obce
- d) nedostatečná reklama a prezentace obce v širším okolí
- e) nedostatečná koncepce (resp. odmítavý přístup) vedení obce k formám agro(eko-)turistiky
- f) nevhodné přírodní prostředí v okolí
- g) nedostatek atraktivních kulturních památek v obci

7. Má Vaše obec nějaké objekty, kapacity, které by byla ochotna poskytnout pro účel agro(eko-)turistiky?

- a) ano - pozemky
- b) ano - budovy
- c) ne, ale v případě zajímavé nabídky bychom o tom uvažovali
- d) ne

8. V čem podle Vás spočívá nejvýznamnější přínos agro(eko-)turistiky pro Vaši obec?

- a) příliv financí do místních služeb
- b) prezentace obce a vliv této prezentace na budoucí rozvoj
- c) údržba a zkvalitnění infrastruktury a obecního majetku vůbec
- d) zkvalitnění péče o intravilán i extravilán obce

e) dle mého názoru agro(eko-)turistika nemůže mít přínos pro naši obec

9. Jaký by byl ve Vaší obce nejzásadnější problém s komunikací se zahraničními hosty?

a) určitě ne

b) pouze na úrovni některých obyvatel obce

c) možná ano - na úrovni služeb

d) ano, zejména na úrovni vedení obce

e) určitě ano, prakticky ve všech úrovních

10. Domníváte se, že by agro(eko-)turistika byla přínosem pro Vaši obec?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

e) nedokáží posoudit

PŘÍLOHA Č. 6

Tab. 8 Identifikace respondentů – zástupců jednotlivých obcí

ICZUJ	NAZEV	OKRES	ORP	POCET OBYV.	ROZLOHA	HUSTOTA OSÍDLENÍ	POHLAVÍ STAROSTY	VĚK	VZDĚLÁNÍ
577839	Borová	SI	PL	910	1299	70,1	M	54	SŠ
577898	Březiny	SI	PL	138	721	19,1	M	63	SŠ
595411	Bystřice nad Pernštejnem	ZR	BY	9260	5308	174,5	Ž	55	mgr.,Ing.
595586	Hamry nad Sázavou	ZR	ZR	1243	707	175,8	M	62	SŠ
568660	Havlíčkova Borová	HB	PR	992	2282	43,5	Ž	24	bc
547816	Jeníkov	CR	HL	462	582	79,4	M	58	SOU
595772	Jimramov	ZR	NM	1281	2200	58,2	M	56	SŠ
571661	Krouna	CR	HL	1384	3438	40,3	M	62	mgr.,Ing.
595969	Kuklík	ZR	NM	180	785	22,9	M	33	mgr.,Ing.
596035	Lhotka	ZR	ZR	171	641	26,7	Ž	64	dis
578631	Pustá Kamenice	SI	PL	329	1531	21,5	M	55	SŠ
596558	Radňovice	ZR	NM	341	387	88,1	M	36	SŠ
549941	Rosička	ZR	ZR	53	270	19,6	M	34	mgr.,Ing.
596736	Sklené	ZR	ZR	99	845	11,7	M	47	SOU
596795	Spělkov	ZR	NM	64	258	24,8	M	70	mgr.,Ing.
572322	Studnice	CR	HL	455	1571	29,0	Ž	50	dis
596868	Svratka	ZR	ZR	1654	1452	113,9	M	54	mgr.,Ing.
596876	Škrdlovice	ZR	ZR	591	574	103,0	M	49	SŠ
596949	Vatín	ZR	ZR	307	486	63,2	M	62	SOU
596957	Věcov	ZR	NM	667	1855	36,0	M	40	SŠ
572497	Vítanov	CR	HL	428	652	65,6	M	67	mgr.,Ing.
587869	Vlachovice	ZR	NM	107	362	29,6	Ž	40	SŠ
572501	Vojtěchov	CR	HL	341	713	47,8	M	48	SŠ
572527	Vortová	CR	HL	253	1214	20,8	Ž	40	mgr.,Ing.
572551	Vysočina	CR	HL	724	1788	40,5	M	36	SŠ
569780	Ždírec nad Doubravou	ZR	ZR	3087	2796	110,4	M	37	mgr.,Ing.

(zdroj dat: vlastní šetření)

Tab. 9 Odpovědi respondentů – zástupců jednotlivých obcí

ICZUJ	NAZEV	1.ot.	2.ot	3.ot	4.ot	5.ot	6.ot	7.ot	8.ot	9.ot	10.ot
577839	Borová	a	b	d	a	e	c	d	a	c	b
577898	Březiny	d	e	d	b	f	c	c	a	b	b
595411	Bystřice nad Pernštejnem	a	e	b	a	c	c,g	a,b	a,b	c	a
595586	Hamry nad Sázavou	c	f	a	a	e	a	d	a	a	a
568660	Havlíčková Borová	b	b	b	a	a,e	a	a,b	a,b,c,d	c	a
547816	Jeníkov	d	f	d	a	a,b,c,e,f	c,g	c	b	a	e
595772	Jimramov	d	f	d	a	e,f	a	d	b,c	b	b
571661	Krouna	a	c	a	a	f	f	a,b	b	b	b
595969	Kuklík	c	f	b	b	b,f,g	d,g	d	a,b	b	b
596035	Lhotka	c	b	d	a	f	c	c	a	b	b
578631	Pustá Kamenice	d	f	d	a	a,f	c,g	d	a,b	c	b
596558	Radňovice	b	a	b	b	a,d,e,f,g	e,g	c	b,d	b	e
549941	Rosička	c	f	c	b	d,e,f	b,d	b,c	b,d	b	e
596736	Sklené	d	f	d	b	f	c,d	d	a,b	c	b
596795	Spělkov	d	f	d	b	f	c,d,g	d	d	e	b
572322	Studnice	d	f	d	e	f	c	d	e	e	e
596868	Svratka	c	f	c	a	a,d,f	a,g	a,b	a,b	c	a
596876	Škrdlovice	d	f	d	c	a	a	c	b	c	b
596949	Vatín	c	f	c	c	a,f	a,d,g	d	c,d	c	b
596957	Věcov	a	c	d	a	a,f	c,g	d	a,b	a	a
572497	Vítanov	b	a	b	c	e,f	d,g	a,b	b,d	e	b
587869	Vlachovice	d	f	d	a	f	e,g	d	b	b	e
572501	Vojtěchov	d	e	d	c	a,e	a	a	a,b,c	b	b
572527	Vortová	d	f	d	e	e,f,g	d,g	c	b	e	b
572551	Vysočina	a	c	c	a	a,b,e,f,g	a,b,d,e,f,g	c	a,b,c,d	b	b
569780	Ždírec nad Doubravou	c	b	a	a	f	c,g	a	a,d	c	a

(zdroj dat: vlastní šetření)